
ORAȘ REGAL

Curtea de la Argeș

Revistă de cultură

Anul X ■ Nr. 6 (103) ■ Iunie 2019

Monumentul din Ștefănești, Argeș

Din sumar:

Revista apare cu sprijinul
Primăriei Municipiului Curtea de Argeș
(prin intermediul Centrului de Cultură și Arte),
Trustului de Presă „Argeș Expres"
și al Asociației Culturale „Curtea de Argeș".

Eminescu, 130

Gheorghe PĂUN

Dintotdeauna, iar asta înseamnă dinainte de școala primară, deci de pe timpul când deschideam primele cărți, le-am asociat lui Eminescu și lui Creangă o aură de legendă, de scriitori *întemeietori,* plasați în vremuri neprecizate, „la începuturi" – inclusiv ale limbii române așa cum o vorbim astăzi. Apoi, mi-am dat seama că „distanța din priviri" până la cei doi este derizorie: Arghezi scria că l-a văzut pe stradă pe Eminescu, eu am cunoscut persoane care l-au cunoscut pe Arghezi… Două „verigi intermediare" între noi, mai-bătrânii de azi, și Eminescu!

Acesta este mesajul: Eminescu e atât de profund și neseparabil parte a noastră, a simțirii și istoriei românești, a subconștientului colectiv (C.G. Jung), a culturii noastre de adâncime (J. Galtung), îi datorăm, conștienți sau nu de acest lucru, atât de mult, de la atitudini de relevanță panromânească la sintagme pe care le folosim zilnic, că el este în același timp mit și frate mai mare, monument și coleg de bancă, învățător (subliniez conotația christică a termenului) și părtaș al fiecăruia în *lumea așa cum este.*

Dar, de o sută treizeci de ani, Eminescu a revenit în *lumea-i de lumină,* lăsându-ne mai bogați și mai puternici cu un Eminescu!

Pentru că bogat și puternic este un popor care a zămislit un Eminescu, un popor pe care Eminescu l-a iubit ca nimeni altcineva și pentru care a lucrat, supraomenește, Eminescu! Poporul român – și *punctum!* – chiar dacă, mai în treacăt sau mai cu insistență, i s-au atribuit/a fost revendicat de multe alte etnii, ba chiar a fost „bănuit" de „legături extraterestre", ceea ce, poetic vorbind, i se potrivește…

Nu a trăit nici patru decenii, dintre acestea, a scris vreo două decenii și jumătate. Dar „a dat de lucru" din plin și din multe puncte de vedere contemporanilor, a lăsat enorm de lucru posterității. Aș înlocui „enorm", nu neapărat cu „infinit", ci măcar cu „nesfârșit", pentru că tematica eminesciană, în sensul cel mai larg al termenului, crește continuu, pe de o parte, prin cunoașterea mai bună a surselor („orice rând din Eminescu merită tipărit", spunea Iorga, iar visul lui Noica s-a împlinit, manuscrisele eminesciene sunt și tipărite, și disponibile electronic, scanate de Biblioteca Academiei Române – laudă pentru eforturi celor ce s-au îngrijit de asta, începând cu academicianul Eugen Simion), pe de altă parte, deloc paradoxal, crește la „ciocnirea" dintre *zelatori* și *detractori,* fiecare cu exagerările „fișei postului", adesea doar

efemeride publicitare, dar provocând intervenții ale profesioniștilor, reacții ale „românilor de rând", ale iubitorilor de Eminescu, uneori și ale unor instituții – ba chiar crearea unor instituții de specialitate: la Chișinău, eminescologul-instituție Mihai Cimpoi a creat un Centru Academic Internațional „Mihai Eminescu", „cu profil științific și biblioteconomic, [care] asigură acces tuturor la opera clasicului

literaturii universale Mihai Eminescu, valorifică și promovează opera, viața și activitatea poetului prin diverse acțiuni de cercetare, științifice și culturale" (citat din prezentarea Centrului pe pagina sa de internet). Ce poate părea însă, la prima vedere, paradoxal este că mai degrabă delatorii (mercenari unii, cabotini alții) decât zelatorii adaugă exponențialității poetului și gazetarului, dovadă fiind creșterea continuă a bibliografiei eminesciene, a numărului de acțiuni dedicate sau doar numite cu numele său, monumentele noi care i se ridică, ziua lui devenită Zi a Culturii Naționale și multe altele: fiind atacat ca simbol identitar de antiromâniști (mercenari unii, cabotini alții…), el este apărat cu și mai multă ardoare.

Apărarea simbolului identitar care ne apără identitatea!... Ce poate fi mai organic frumos și mai eficient, mai trainic?

Frustrant trebuie să fie asta pentru eminescofobi – adaug că și „astrele" îi stau de sprijin: 2018 a fost Anul Centenarului Marii Uniri – sărbătoare care trebuie continuată până în 2022, Centenarul Încoronării de la Alba Iulia; anul acesta se împlinesc 130 de ani de la plecarea Poetului din lumea văzută, anul viitor, alt număr „rotund", 170 de ani de la nașterea sa. O suprapunere semnificativă. A pledat în scris și a lucrat mult pentru unire, pentru aducerea la Țară a Transilvaniei și Basarabiei și Bucovinei, nu a apucat să vadă de aici o Românie *de la Nistru pân-la Tisa,* dar și-a imaginat-o, a parcurs-o aproape la pas, a văzut-o *de sus* reîntregită și iarăși ciopârțită, sunt sigur că ne îndeamnă acum *de sus* spre o re-reîntregire firească, în vatra vechii Dacii. Pentru că dac își zicea el într-o variantă la *Ai noștri tineri:* „Fiți voi romunculi, simt în mine dacul", dar și în alte locuri. (Detalii în cartea lui Gheorghe Bucur, *Eminescu, zeul tutelar al spiritualității noastre,* Ed. Burebista, București, 2019, unde se vorbește și despre vatra dacică descoperită pe la jumătatea anilor 1970 sub temelia gospodăriei din Ipotești, unde a crescut Eminescu – vorbă veche: nimic nu este întâmplător sub soare... și nici sub pământ!) Tot la o favorabilă „aliniere a astrelor" mă gândesc și când constat evidenta resurecție a dacismului, altă temă identitară cu soartă „izomorfă" eminescianismului: cu delatori și zelatori și cu nesfârșită treabă de făcut în continuare *in media res.*

Multe vorbe memorabile s-au spus despre Eminescu, repet aici una recentă, a unui inspirat vâlcean (P. Răducan), rugându-mă împreună cu el, propunându-vă și dumneavoastră să vă rugați cu noi: *Eminește-ne, Doamne!* Pentru că, ne asigură Nicolae Dabija, *Vremea lui Eminescu n-a trecut. Ea abia vine!*

Domnul Eminescu scris-a

Toate-s vechi și nouă toate...

Cu totul altfel devine situația în fața unei Camere noi și a unui guvern nou. Aci monarhia vecină nu poate invoca în favoare-i făgăduințele ce i s-a făcut de-un guvern trecut, de vreme ce chiar aceste făgăduințe pot fi cauza pentru care guvernul trecut va fi căzut. Numai o Cameră nouă și liber aleasă, numai un guvern cu desăvârșire altul, a cărui opoziție nici să pară a fi de comedie, ci să fie răsărită din chiar convingerea țării, ar sta cu totul neangajat în fața cestiunii dunărene.

N-avem nevoie a adăoga de câtă importanță este libertatea de acțiune a unei noi Camere. Cestiunea Dunării nu este atât de simplă după cum s-ar părea la prima vedere, căci Dunărea fiind una din principalele căi de comunicație pe care se introduce la noi industria străină, monopolul navigațiunii austriece înseamnă totodată până-la un grad oarecare monopolul importului austriac. De soluțiunea ei atârnă sorții de izbândă a întregii noastre politici de emancipare economică; o politică al cărei adversar interesat este în linia întâi monarhia vecină. Interesele reciproce nu sunt identice, după cum are bunătatea a susține contele Andrassy, ci, în cazul cel mai bun, ele sunt armonizabile. Nu concesii se pot cere, nu concesii se pot da. Ceea ce se poate face este a se cunoaște în marginile adevărului care sunt industriile ce se pot înființa cu succes la noi, și care prin urmare ar trebui apărate, și care sunt acele ce nu se pot înființa și ale căror produse s-ar putea introduce din Austria. Astfel numai interesele economice s-ar armoniza reciproc.

Tot în cercul discuției intră, se-nțelege, și tratarea ce se aplică conaționalilor noștri de peste munte, care formează aproape jumătatea poporului românesc. Luându-se din calea acestui element piedicile artificiale ce se opun dezvoltării lui intelectuale și economice, dându-i-se liniștea necesară pentru a se ocupa, precum înclină, cu negoțul și industria, Austria ar înceta de-a fi pentru noi o putere atât de străină precum este astăzi.

Alte tratări se pot face c-un stat când am avea a schimba grâul nostru pe obiecte industriale produse de românii învecinați; alta e situația când avem a trata cu un stat străin, în care elementul românesc e persecutat și pus în neputința de-a lucra împreună cu noi la opera comună de întregire economică. Nu la cuceriri gândim, și nici putem gândi la ele. Dar gândim la emanciparea materială și morală a poporului românesc de pretutindenea și când conaționalii noștri de peste Carpați n-ar fi împiedicați, prin șicane politice unguerești proprii a irita o conștiință cât de blândă, de-a munci în liniște pentru ei, poate că cestiunea dunăreană nici ar exista.

(*Timpul,* 5 noiembrie 1881)

Nu putem ști care e forma pe care Adunarea va da-o răspunsului la mesajul tronului; observăm însă că între discurs si răspuns au intervenit suspendarea relațiunilor Austriei cu guvernul nostru, încât cată a se recomanda Adunării o deosebită precauțiune în privirea parafrazei ce va crede de cuviință a alege. E drept că nici ziarele din Viena nu dau acestei suspendări a relațiunilor o gravitate tocmai mare și se poate ca totul să nu fie decât o cestiune de cuviință, de exagerare de termeni. Însă Adunarea cată să țină seamă de-o împrejurare: că ea nu este în stare a ști prin ce anume pasaj, prin ce anume vorbe din discursul tronului Austria s-a putut simți atinsă. Aceasta ar putea-o ști numai atunci când ar cunoaște tratările diplomatice. Cestiunea fiind încă pendentă, nerezolvată nici într-un chip, nici într-altul, guvernul se-nțelege că nu e în stare a comunica Adunărilor actele respective. De aceea Adunarea, neștiind ce să răspundă tronului într-o cestiune pe care n-o poate cunoaște deocamdată, va fi bine să aibă prudență în parafrazarea acelui pasaj din răspunsul ei care va atinge cestiunea Dunării și să nu înăsprească prin formulări energice o situație care, dacă nu e periculoasă, nu e pe de altă parte nici tocmai plăcută.

Observăm pentru cine știe a înțelege că, cel puțin în aparență, nu ne putem răzima tocmai mult pe contrastul de interese europene în Orient. Atragem bunăoară atenția sferelor noastre parlamentare

asupra atitudinii Bulgariei în cestiunea dunăreană. Ea e, în aparență cel puțin, cu totul în acord cu vederile Austro-Ungariei și desigur că nu de capul ei. Atitudinea statului învecinat ne îndreptățește la concluzia că și un alt stat, cu mult mai puternic și mai determinant în chestiunea aceasta, nu refuză concursul lui Austro-Ungariei. Dintre puterile apusene unele au o atitudine nehotărâtă, dar, chiar dacă n-ar fi așa, măsura în care ne pot sprijini cată să rămâie necunoscută. Dacă guvernul se bucură de sprijinul cuiva desigur nu e în stare a spune în ce grad și până unde poate uza de acel sprijin, căci, dac-ar spune-o, ar crea tocmai celor mai buni amici ai lui o poziție foarte dificilă în cestiune.

Deducerile ce le putem face din atitudinea statelor slave ale Peninsulei în cestiunea dunăreană ne procură o sumă de cuvinte, ce nu se pot mărturisi, pentru a recomanda Adunării prudență politică în răspunsul la discursul tronului pe care-va concepe. Același lucru se poate spune în multe forme și nu trebuie să se uite că forme oricât de precaute, numai bine susținute să fie, nu alterează cestiunea de drept.

(*Timpul*, 26 noiembrie 1881)

Monumentul lui Mihai Eminescu de la C. de Argeș

În sala Orfeu, o trupă mică însă aleasă de artiști francezi dă reprezentațiuni în fiece seară, oferind astfel publicului bucureștean câteva ore foarte plăcute de distracțiune.

Efectul binefăcător al acestor reprezentații consistă în acea scânteie de artă adevărată prin care se disting oaspeții noștri teatrali. Jocul lor e natural, caracterele cu grijă studiate și libere de exagerare sau de parodie; nimic fals, nimic greoi nu întunecă unitatea sigură și deplină cu care se reprezintă scrierile dramatice. Aceste scrieri pot fi uneori neînsemnate din punct de vedere literar; ceea ce le ridică întotdeauna și le face plăcute este modul de interpretare al artistului dramatic.

De multe ori de-a rândul se dă vodevilul *La Rousotte,* și putem zice că reprezentațiile ar servi de model prin unitatea care domină întreaga reprezentație (*l'ensemble*), cât și prin interpretarea foarte nimerită a rolurilor.

D-nul și d-na Verneuil, d. Feroumont – artist de mare talent și multă deprindere –, d-na Pepito, d-nii Perier și Galin, c-un cuvânt toți la un loc și fiecare în parte se-ntregesc atât de deplin pentru a reda totalitatea unei piese încât am dori ca artiștii români mai tineri să viziteze aceste reprezentațiuni, spre a vedea cât respect au francezii pentru piesă și pentru public, cum niciunul din ei nu caută a ieși în relief asupra celorlalți și a monopoliza oarecum efectul, cum toți contribuie pentru a produce un singur efect, acela al totalității piesei, acel dorit de autor și de public. (*Timpul,* 4 februarie 1882)

Redactor-șef: Gheorghe Păun

Redacție: Daniel Gligore, Maria Mona Vâlceanu, Constantin Voiculescu

Colegiu redacțional: Svetlana Cojocaru – membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, **Florian Copcea** – scriitor, membru al USR și USM, Drobeta-Turnu Severin, **Ioan Crăciun** – director al Editurii Ars Docendi, București, **Spiridon Cristocea** – conferențiar la Universitatea Pitești, **Dumitru Augustin Doman** – scriitor, Curtea de Argeș, **Sorin Mazilescu** – lector la Universitatea Pitești, **Marian Nencescu** – cercetător asociat la Institutul de Filosofie al Academiei Române, **Filofteia Pally** – expert național etnolog, Muzeului Viticulturii și Pomiculturii Golești, Argeș, **Cornel Popescu** – director al Muzeului Județean Argeș, Pitești, **Octavian Sachelarie** – director al Bibliotecii Județene „Dinicu Golescu”, Pitești, **Adrian Sămărescu** – conferențiar la Universitatea Pitești, **Ion C. Ștefan** – profesor, membru al USR, București.

CURTEA DE LA ARGEȘ
Revistă lunară de cultură

Apare sub egida Trustului de Presă „Argeș Expres” (http://argesexpres.ro/) și a Centrului de Cultură și Arte „George Topîrceanu” (http://culturaarges.ro/)
Redacția: Str. Schitului 45A, 115300 Curtea de Argeș

ISSN: 2068-9489

E-mail: curteadelaarges@gmail.com

Website: www.curteadelaarges.ro
Abonamente se pot face prin Poșta Română (revista apare în Catalogul publicațiilor la poziția 19.178).

Revista poate fi sponsorizată prin intermediul Asociației Culturale „Curtea de Argeș”, CIF 29520540, Banca Transilvania, IBAN RO38 BTRL RONC RT0V 1516 7901.

Homo sapiens

Partea noastră de logos

Horia BĂDESCU

În celălalt secol, bântuit de cele mai blestemate blestemății, dar neinvadat încă de blestemul vorbelor fără noimă, al tâțâriei universale și cinismului retoric, care scoate umanitatea de sub adevărul prin care se definește ca atare, Cuvântul, Witgenstein ne sfătuia cu înțelepciune: „Ceea ce nu poate fi spus, trebuie tăcut"! Dacă ar fi trăit astăzi ar fi adăugat: „Ceea ce nu spune nimic, trebuie tăcut!"

Fiindcă nu pentru a spune nimic ne-a fost rostuită partea noastră de logos, acele așchii, scântei, semințe de *logos spermaticos* cu care venim înzestrați în lumea exprimată, dar atât de puțin lămurită asupra esenței și rostului ei de lume care există între două margini de eternitate, ci pentru a încerca să scoatem din ascunsa sa neascundere legătura inextricabilă care ne face părtași la puterea ce ține în mâna sa universul. Cuvântul care poartă în el murmurul eternității în inima noastră. Cuvântul care găzduiește în posibilele sale, deopotrivă, rațiunea logică și rațiunea inimii. Fiindcă presimțirea acestei legături sacre nu e treaba rațiunii logice, ci a introspecției, a *autopsiei,* în sensul ei originar de vedere a sinelui, locul în care degetul Inexprimabilului a pus semnul de recunoaștere și temeiul legăturii cu Logosul divin. Însă, spune Sf. Justin Martirul și Filosoful, fiecare primește partea sa de Logos, „cantitativ și calitativ, după aptitudinile și eforturile logosului personal". Ceea ce presupune truda de a depăși ignoranța și egocentrismul și, deopotrivă, înțelegerea apartenenței la întregul lumii, la inexprimabilul care se vădește și se validează ca realitate a sufletului și ca stare a inimii. Înseamnă să simți și să pricepi, precum eleusinienii, că „haina lumii ne îmbracă pe toți și că ea este Lumina lui Dumnezeu". Adică ceea ce Noica formula ca *devenire întru Ființă.*

Numai că „lumea-i cum este și ca dânsa suntem noi". Cuvântul a devenit o coajă zbârcită, scuipată cu indiferență printre dinți, miezul lui s-a uscat, adevărul lui s-a uitat, el nu mai e de trebuință pentru a trece puntea de lumină interioară către inexprimabil, ci e doar un semn de recunoaștere și apartenență la clan, la trib, la turmă. Ce timp să mai ai să „socializezi" cu transcendentul, când trebuie să tricotezi pe telefon cu miile de prieteni cu care te încuscrești întru clonare și depersonalizare? Când prea puțini mai sunt aceia care să-i spună semenului: „Deschide-ți inima și vei auzi vocea neauzitului și-ți va vorbi inexprimabilul și vei simți că ești al lumii și că lumea e a ta cu văzutele și nevăzutele ei!"

Dintotdeauna, cerul i-a rămas străin boului. A stat cu capul în brazdă, dar măcar aceea era rana maicii țărână, rana pământului, care poartă în sine viața și moartea, stingerea și învierea, într-o durată ce amintește de marele Timp. Făcându-ne să înțelegem că nimic nu durează, dar nimic nu piere cu adevărat. Că oglinda uraniscului e greul pământului, că zenitul în nadir se reflectă. Că legea morală din mine e fărâma cerului de deasupra. Noi, modernii, stăm cu ochii pierduți în neantul virtual, în fantasmele inexistentului, în clona on-line a lumii și vieții adevărate, care trec pe lângă noi fără să le băgăm și fără să ne bage în seamă. „Pentru noi cerul e zăvorât" (Blaga). Și, deopotrivă, închise izvoarele.

Și nu știm, atunci când universul se înverșunează pascalian cu văzutele lui împotriva noastră pe agitata mare a existenței, să-i mai ascultăm pe cei vechi: „Ia cu tine în luntre o scoică de mare și, dacă valurile or să-ți răstoarne luntrea, suflă în scoică și are să-ți vină în ajutor o luntre de dincolo de valuri!" (*Hatu Matua,* epopee polineziană) Fiindcă nevăzutul, inexprimabilul e aici, să ne asculte și să ne ajute la nevoie. Trebuie doar să lăsăm inima să vorbească!

A fi sau a nu fi... *mioritic!*

Mihaela MALEA STROE

Nu știu cine o fi fost insul (aș zice „persoana", dar nu pot, pentru că *a fi o persoană* presupune virtuți și responsabilități), deci insul care a lansat în premieră virusul resemantizării voit negative, prejudicioase, a termenului „mioritic". În prezent, care cum se autosuspectează că e deștept de-i crapă țeasta sub presiunea deșteptăciunii și simte nevoia – imperioasă ca o zvârcolire de gaze în abdomen – de a jigni pe cineva, aplică eticheta-stigmat: „ești *mioritic!"* În traducere updatată și politizată: „ești resemnat, fatalist, pămpălău, retrograd, reacționar, laș, inert, fricos, plângăcios, necivilizat, abulic și de-aia, din cauza ta, merge țara prost!" Un fel de nihilism cioranian, deposedat de eleganța și tragismul cugetării filosofice, învestit, în schimb, cu vulgaritatea, exhibiționismul și stupizenia răfuielilor de maidan.

De mirare nu mi-e că s-a găsit un „șoim al patriei" sau poate chiar un stol de șoimișori care, postdecembrist, să-și ascută clonțul de tinichea pervertind și deturnând sensul inițial al cuvântului, ci faptul că acela, oricine va fi fost, a contaminat rapid o cohortă de „dăștepți" care a preluat fără discernământ „noua" semnificație și o flutură ca pe o flamură stacojie a victoriei... asupra nu se știe limpede cui, bănuim că asupra propriei ființe, cândva poate oneste.

Odată smintit înțelesul cuvântului, sminteala s-a răspândit ca pecinginea (grozav instrument propaganda!), tulburând și minți despre care crezuse(ră)m că sunt luminate, imune prin cultură la asemenea perversiuni... ideologico-lexicale.

Procedeul are rațiunea lui: ca să poți ataca fără să te demasti ca agresor și pentru ca atacul tău să pară just în ochii lumii, mai întâi îți negativizezi, cât se poate de convingător, ținta.

Totuși, molima i-a prins pe (prea) mulți. Parcă ne-am afla – cu oarecare întârziere – în Oceania orwellianului *1984*, confruntați cu lupta dintre „Vechivorba" și „Nouvorba", cu diferența că, în acest caz, nu se schimbă un cuvânt vechi cu unul nou (deși se practică și asta, de pildă, nu mai suntem „hotărâți", suntem, prin anglo-contagiune, „determinați", iar aici gura păcătosului adevăr grăiește, întrucât, dacă *hotărârea* autohtonă venea din interiorul ființei, *determinarea* vine – prin împrumut și prin sens – din afara ei!), ci se operează la nivelul înțelesurilor.

Oare să nu cugeți, în aceste condiții de dublă agresare – în formă și conținut – a cuvintelor, ce mesaj dramatic transmite personajul orwellian când întreabă: „Nu înțelegi că *singurul scop* al Nouvorbei este *de a limita aria de gândire?!"?* Scopul Nouvorbei, sau, în cazul de față, scopul cârpirii grosolane a Vechivorbei cu un nou și deviant înțeles, scopul burdușirii ei cu altă serie sinonimică decât cea firească și cuvenită, se limpezește pe zi ce trece. Se spune că „dacă un nebun aruncă o piatră în apă, zece înțelepți n-o pot scoate". Sigur, înțelepții nu pot scoate piatra, pentru că nebunului i se alipesc tot felul de prezențe stranii care gângăvesc și se bălăcesc în preajma lui mocirlind apele – fie din neștiință, fie din prostie, fie din rea-voință, fie din mimetism, fie, adesea, din interes și meschinărie... Așa se face că, dacă în accepțiunea veche, cu peceți culturale și conformă cu mesajul baladei, *a fi mioritic* era de bine, în accepțiunea relativ nouă, nonculturală, captivă în obezi politice, *a fi mioritic*... e de rău. Prima pierde teren, a doua e în hemoragică și, probabil, ireversibilă expansiune.

A devenit *so cool* să fi antimioritic încât mulți nici nu se mai gândesc ce înseamnă asta, doar papagalicesc ce aud frecvent, aruncă vorba și pun *inconștient* eticheta incriminatorie („ești *mioritic*"), probând fără dubiu că Orwell are mare dreptate: li s-a limitat strașnic aria de gândire.

Ce ar fi de reproșat bunăoară „spațiului *mioritic"?* Blaga a decantat „matricea" unui spațiu deopotrivă geografic și spiritual pe care l-a definit prin relație cu o capodoperă folclorică. Nimic peiorativ, nimic degradant sau disprețuitor... Nici în sintagma „ciobănaș *mioritic"* nu sălășluiau jignirea ori acuza. *Mioritic*... derivat de la „mioară". Normal, de vreme ce asta îi era îndeletnicirea: să păstorească mioare. Și o făcea, aflăm din baladă (*nota bene*, vorbim de varianta consacrată prin Alecsandri, cea blamată de activiștii antimioritici) cu mai multă pricepere și dăruire decât tovarășii lui. De aceea avea „Oi mai multe/ Mândre și cornute/ Și cai învățați/ Și câni mai bărbați". Prin urmare, *mioritismul* lui însemna certe calități de păstor. La care se adaugă virtuțile omului: înțelepciunea, calmul, echilibrul, seninătatea (starea *zen,* în Nouvorbă) în fața morții prezumtive („De-o fi să mor"), întocmirea firească a testamentului, care nu exclude, cum răstălmăcesc procleții, o eventuală luptă cu agresorii. Nici un vers din baladă nu justifică ideea că ciobănașul mioritic s-ar jelui, că s-ar autocompătimi, că ar fi „victimă de profesie" sau că, laș, inert, blazat, pierdut în contemplație, nu-și va înfrunta dușmanii. Orice comentariu care ignoră (deliberat sau nu) textul baladei este, *ab initio,* nul și neavenit.

Totuși, fenomenul negativizării termenului în discuție este... viral! L-a atins până și pe A. Pleșu care, presupunând domnia sa că nu știm citi, selectează, recitește și tălmăcește (în *Dilema veche* nr. 784, 28 feb. – 6 mar. 2019) fragmentele dintr-o scrisoare a regelui Carol I și ne explică: „Buba e, pentru el, *înăuntru* și nu se va vindeca niciodată dacă o vom contempla mioritic, cu compătimirea de sine a victimei de profesie". Nu cred că regele va fi spus, în 1871, ceva de „contemplare *mioritică"* (s.n.), nici de „compătimire de sine", nici de „victimă de profesie", dar... asta e interpretarea actualizantă a scrisorii, interpretare aliniată la direcția momentană în care suflă din toți bojocii lui musonul antimioritic.

→

Homo sapiens

Arghezi și Brâncuși, *afinități elective* (II)

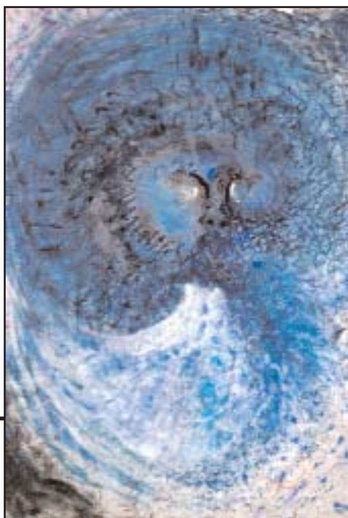

Sorin BULIGA

Virgil Nemoianu, în articolul *Despre specificul regional* (*Ramuri,* nr. 3, pp.1 și 4-5), consideră că acest specific este un fapt constitutiv în manifestările sale, dincolo de voința și sentimentele noastre, iar „cultura regională" este o „variantă imperfectă" și mai „reală" a celei naționale. Dar, „în definirea unui specific provincial se cuvine să pornim nu de la marile individualități, ci de la o bază mult mai largă, cuprinzând folclorul sau un fenomen de gust extins. Astfel, *nu* Brâncuși și Arghezi pot caracteriza suficient spiritul oltean; oricât de spectaculoase concluzii am putea trage analizând opera lor, ele nu pot constitui un punct de plecare, ci o adăugire ulterioară. În plus, o metodă importantă este aceea de a alege din ansamblul de trăsături ale psihicului unei națiuni pe acelea care, dezvoltate cu precădere, constituie dominanta regiunii respective." (*Ibidem*, p. 43)

Ion Negoițescu, în articolul *Specific național – specific regional* (*Ramuri*, nr. 3, pp. 1 și 4), punând problema determinării „specificului local" (care este la fel de delicată ca și aceea a „specificului național"), face următoarele aprecieri privind comparația între Brâncuși și Arghezi: „S-au făcut apropieri, pe linia unui pretins specific oltenesc, între sculptura lui Brâncuși și poezia lui Arghezi. Mărturisesc că am rămas foarte nedumerit: niciodată n-aș fi fost în stare să găsesc, estetic delimitând, ceva comun între năzuința spre esența obiectivă a lumii, prin abstract, a lui Brâncuși, și strădaniile de a dezvălui substraturile subiective ale ființei umane, prin concretul cel mai izbitor, la Arghezi. Lumea estetă a lui Brâncuși se caracterizează prin căutarea purității absolute, în ideea artistică și în materialul artistului. Lumea estetă a lui Arghezi se caracterizează prin voluptatea impurității sensibile și impuritatea genială a materialului verbal. Dar dacă, totuși, există un specific comun acestor doi mari artiști, proba trebuie să coboare la structurile estetice. Ne-am obișnuit, și faptul nu este întâmplător, să distingem trăsături specifice la scriitori și artiști, după aparența lor regională: moldoveni, munteni, ardeleni. Aceste distincții corespund, fără îndoială, unei realități, totul e însă de a nu porni de la simple aparențe, de a nu ne lăsa iluzionați de concepte gata făcute. Atât de ispititoare, problema specificului național a răsărit din nevoia culturii noastre de a situa conștiința națională a poporului român la nivelul înalt al conștiinței destinului propriu, originalității istorice a unui neam reașezat în sfârșit, de un veac și jumătate, pe făgașul său european firesc." (*Ibidem*, pp. 43, 44)

Ion Biberi, în articolul *Diferențiere regională – integrare națională și universală* (*Ramuri,* nr. 4, p. 4), face următoarele aprecieri: „Se dezvăluie astfel, prin simplicitate, stilizare și linie sintetică, o esență: esența sufletului oltenesc, *țepos și aspru, sub îndârjirea-i vie; sabie cu vârful în sus* (Arghezi), *Cântec* triumfător de cocoș în dimineața calmă, zbor în mișcare al *Păsării măiestre,* contopire cu elementarul, unirea prin dragoste din *Sărutul,* sau masivitatea și calmul dacic al *Mesei* țărănești a lui Brâncuși, alături de *crâmpeiele mici de gingășie* argheziene și de *liliacul înflorit* macedonskian. Într-o imensă cuprindere a lumii și vieții spirituale, cultura oltenească îmbrățișează rădăcinile prime ale lumii, *mumele* goetheene, definite prin Oul lui Brâncuși, cu marile sinteze filosofice și artistice." (*Ibidem,* p. 44)

Matei Călinescu, în articolul *Specific național și specific regional* (*Ramuri*, nr. 5, p. 9), abordează în mod inedit „oltenismul", din punctul de vedere particular al unui „donquijotism" în numele căruia trăiesc aventura creației marii olteni: „Asemănători în cele mai multe privințe cu muntenii, – contiguitatea geografică și spirituală – oltenii se disting în plan artistic (mă interesează mai puțin psihologia socială aplicată cazurilor medii, ale cărei concluzii rămân nesemnificative când e vorba de mari creatori de felul lui Macedonski, Arghezi, Brâncuși, Țuculescu etc., care vin din Oltenia), prin marea lor capacitate de devoțiune pentru idealul estetic, în ciuda faptului că această devoțiune se poate ascunde uneori sub aparențe pitorești. Lucrul nu s-a spus, dar mie îmi pare ca evident: marii olteni, oricât «spirit practic» și «realist» li s-ar atribui, sunt în profunzime niște naturi donquijotești, capabile să halucineze realul în numele idealului; iar istețimea lor tradițională nu este, în fond, nimic altceva decât știința lor de a nu acorda prea mare importanță lucrurilor care nu-i privesc." (*Ibidem*, p. 45)

Este notabil în acest sens și studiul *Există un spirit oltenesc?* al poetului Nicolae Dragoș (gorjean de origine), în care se evidențiază mai multe caracteristici generice ale oltenilor: „spiritul întreprinzător" (ilustrat simbolic de imaginea olteanului cu cobilița), „vocația pentru armonie și echilibru", „simțul acut al umorului", preocuparea „pentru arătarea către lume a unui profil uman distinct, puternic, individualizat", o evoluție așezată „sub semnul originalității", „înclinația spre spontaneitate", „asumarea unor decizii de profundă gravitate", „predispoziție justițiară" etc.

Autorul apreciază că „viforoasa trecere prin istorie a lui Tudor din Vladimiri, cel care curajos și lucid a îmbrăcat cămașa morții, vine firesc în sprijinul unei posibile definiri a spiritului oltenesc, a *spiritului pandur.* Acesta și-ar putea afla, pe alte planuri, în lupta pentru mlădierea spre gând frumos rostit și nepieritor a cuvintelor sau în lupta pentru dăltuirea în metafore esențializate a lemnului sau a marmurei, corespondente în faptele și viețile unor Arghezi și Brâncuși.

→

Din articol aflăm că „regele se plânge unui prieten de «puținul folos» pe care l-a putut aduce «acestei frumoase țări»", dar și că, spre deosebire de contemporanii noștri, *se plânge* fără să învinovățească (deh, noblețe regală!) „turma". Mă rog, neavând la-ndemână scrisoarea, ci fragmente gata-citite prin alți ochi, mă întreb dacă regele chiar „se plânge" sau doar constată obiectiv niște aspecte și împărtășește prietenului o experiență dificilă.

Mi-a fost greu să cred că cineva de calibrul intelectual al d-lui Pleșu poate asocia *mioritismul* cu autocompătimirea, cu statutul de „victimă de profesie" și, implicit, cu noile lui sinonime depreciative intrate în vogă propagandistică. Mi-a fost greu să cred că ar fi înregimentat în jocul lingvistic perfid al resemantizării negative, deși, având în vedere că, în urmă cu ceva timp, *Dilema veche* a oploșit o samă de articole antimioritice, poate n-ar mai fi fost cazul să mă mir.

În altă ordine de idei, posibil ca, atunci când te subjugă mental (i-a subjugat pe mulți) o producție pur comercială, de comedie puhavă ca „Las Fierbinți" (suportabilă preț de câteva episoade, dar „tembelizantă" *à la longue*), „aria de gândire" să ți se reducă atât de mult încât să nu mai rămână loc pentru înțelegerea profunzimilor Mioriței ori a *atitudinii mioritice* care, ce-i drept, e aparte: se sustrage deopotrivă și șabloanelor de film western cu pistolari justițiari-pe-cont-propriu și acelora cu stindarde roșii de răzmeriță cominternist-proletară.

Din fericire, am avut parte, înainte de '89, de câțiva (nu toți, dar destui) dascăli autentici, nealiniați robotic la ideologia marxistă, dascăli care, eludând „indicațiile oficiale", ne-au lămurit, cu argumente valide prezente chiar în textul baladei, că ciobănașul mioritic nu e resemnat, inert ori laș. Interpretarea agreată de *comuniștii declarați,* era tot critică la adresa ciobănașului, dar pot spune *blajin-critică* prin comparație cu vehemența corozivă a acestora (*nedeclarați? travestiți?*) de acum. O fi, această înverșunare antimioritică (post?)comunistă, o excrescentă malignă a criticii (realist-socialiste) de odinioară, care, totuși, nu-l negativiza total pe *mioritic?* O fi ajuns tumora în faza de metastază?

Ceva nu-i cușer, din moment ce se aplică și astăzi exact aceeași metodă (moștenire bolșevică) prin care se contorsionează textul literar și se falsifică interpretarea lui, forțându-l să intre perfect într-un tipar propagandistic, politico-ideologic. S-a întâmplat așa cu multe texte literare prin anii '60-'70. Amintesc doar cazul poemului eminescian *Împărat și proletar* studiat fragmentar, doar *atât cât și așa cum* convenea propagandei/ideologiei marxiste.

Pentru unii dintre contemporanii noștri, care urmează neabătut aceeași paradigmă distorsionantă, năzdrăvana oiță „cu lână *plăviță*" (*L'agnelle voyante*, în abordarea lui Mircea Eliade) a devenit „oaia *neagră*" a nației, iar *a fi (un popor) mioritic,* tot în viziunea lor deșănțată, înseamnă o gigantică povară pe capul diriguitorilor preferați care nu sunt, zice-se, decât niște inocenți drăgălași, binevoitori, generoși, dezinteresați și curați ca lacrima... (de crocodil?). Să tot crezi, zău așa!

Postdecembrist s-au stârnit încă mai abitir rafalele calomnierii ciobă-nașului și, prin extensie, a tuturor „mioriticilor" care ar îndrăzni să-i țină partea, să-i vadă virtuțile, să se revendice din el sau – Doamne, apără și păzește! – să i se identifice!

În realitate, cine se plânge și se autovictimizează?! Cine asupra cui aruncă vina eșecurilor? Nu doar de trei zile, ci de treizeci de ani încoace, tocmai gura diriguitorilor și/sau aspiranților la funcții înalte nu tace și tocmai *lor* turma (nici cea *mioritică* în sensul inițial, nepervertit al cuvântului, nici aceea pe care ei au răscroit-o semantic) nu le place! Or, întrucât ei sunt străini de profilul moral al *păstorului mioritic* (harnic, onest, priceput, devotat turmei, înțelept, echilibrat, pașnic, demn, lucid), întrucât ei sunt absolut *inapți să păstorească* în așa fel încât să obțină măcar performanțele „vinovatului" baci *mioritic* (sporirea turmei, bunăstarea oilor, câinii de pază „mai bărbați" etc.), tocmai *ei* se autocompătimesc și se lamentează ca niște „victime de profesie" cărora le țin de zor isonul lacrimogen colegii de partid(e) și simpatizanții politic (interschimbabili). Ei, cei înrudiți ca nărav și apucături cu ciobanii agresori din baladă, au găsit formula abracadabrantă prin care să scape basma-curată, deversând brutal asupra ciobănașului/neamului *mioritic* sumedenie de vinovății și defecte care nu-l definesc! Este și asta – deturnarea, siluirea cuvintelor și sensurilor – o cale eficientă, tipică oricărei Oceanii, prin care ei manipulează mascându-și neputința notorie de a fi *buni păstori* și își motivează agresivitatea. Neputința *lor* de a fi măcar la înălțimea păstorului/ neamului *mioritic,* căruia îi stâlcesc portretul, pe care îl dușmănesc, îl disprețuiesc, îl acuză virulent de nereușitele lor și îl atacă pătimaș.

Întrebări oarecum... retorice: dacă antimioriticii nutresc atâta dispreț și atâtea resentimente față de *mioritici,* dacă mioriticii sunt o imensă povară, o continuă pacoste și cauza majoră a tuturor eșecurilor pentru ei, de ce le sfârâie lor călcâiele și de ce salivează abundent jinduind năprasnic să conducă (mai exact: să stăpânească) turma? Să vină acest aprig și nedisimulat jind al lor dintr-un soi de masochism? Sau dintr-o angelică mărinimie...? Sau...?!

Mă gândesc să nu mai contemplu *mioritic* panarama (aș zice panorama, dar nu pot) politică de la noi. O s-o contemplu *moromețian,* până nu va fi înhățat și Moromete în colimator-malaxorul marxistoid al resemantizării negative. În fond, e și el un ghimpe mioritic, înzestrat cu darul de a vedea și de a înțelege ceea ce alții nu văd și nu înțeleg.

Homo sapiens

Biofilia digitală

Gabriela CĂLUȚIU SONNENBERG

O practică nu tocmai nouă câștigă din ce în ce mai mulți adepți în Japonia: așa-numita *baie silvestră.* Scalda în pădure, căci despre nimic altceva nu este vorba, presupune o banală plimbare printre pomi, pe cât posibil la intervale de maximum două luni. Pasămite face minuni, cel puțin asta susțin medicii care au descoperit că parametrii noștri fiziologici se îmbunătățesc substanțial când luăm contact cu natura.

Ba, mai mult, o analiză atentă a gradului de sănătate a orășenilor demonstrează că există o corelație directă între numărul de arbori existenți în cartierele fruntașe din punct de vedere medical și sănătatea locuitorilor lor.

Măi să fie! Așa, carevasăzică! Încă un studiu sofisticat, care nu face decât să dovedească ceva știut de când lumea: viața încurajează viața, în toate formele ei! Ar merita pus punct aici, dar nu mă lasă inima să nu amendez încrederea noastră oarbă în demonstrațiile științifice bazate pe calcule abstracte, care nu fac altceva decât să ne confirme realități evidente.

Într-o lume din ce în ce mai digitalizată, plină de *gadgeturi* care ne completează și ne complică viața, automatizând-o din mers, o lume în care tentația de a apărea cât mai androgin și de *cool* ne pândește la tot pasul, ești un temerar dacă îndrăznești să proclami mai departe vesnica supremație a simplei naturi.

Cum se-mpacă, de exemplu, spiritul automat și rece al erei digitale cu căldura palpitândă a Pastilor sau cu gingășia bobocului în primăvară? Ei bine, bine! Lumina renăscută hrănește speranța și ne conferă elan, chiar dacă mai nou tăvălim bulgărele gândirii pro-Terra prin circuite electronice, transpunându-l în limbaj binar și rostogolindu-l cu puteri îndoite, interconectați. Dar oare va mai triumfa *biofilia,* sinteză a iubirii pentru viață, după ce-a apucat pe panta digitală, schimbându-și mediul de propagare?

Se-aud semnale de alarmă izvorâte din teama că am putea pierde lupta cu inteligența artificială, care nu dă doi bani pe bâzâitul unei gâze. Vorbind despre gângănii, fac o paranteză la care merită reflectat: efectivul insectelor de pe continentul european s-a redus în proporție de 80%. OPTZECI LA SUTĂ mai puține decât în anii copilăriei noastre vizitate intens de viață înaripată sub formă de fluturi, libelule sau albine! Închid paranteza.

N u este o întâmplare că tocmai consumatorii de informație rece, rapidă și eficientă, livrată direct la purtător, se aprind din ce în ce mai mult pentru campaniile ecologice, confruntându-se cu dilemele conservării vieții plăcute pe Pământ. De parcă odată în plus, istoria repetată-n spirale ține morțiș să ne mai dea o lecție de civism, de data aceasta prin intermediul instrumentelor de „informare" în masă (pe vremuri i se spunea propagandă).

Încă nu ne-am transformat în roboții cu chip uman pe care-i vedem din ce în ce mai des pe ecrane, purtând ochelari pentru vedere tridimensională. Cu dezarmantă candoare, insistăm în a rămâne înverșunați „hiperoameni", susținători ai unor proiecte și ecosisteme delicate, colectând fonduri pentru salvarea speciilor pe cale de dispariție și semnând petiții virtuale pentru cauze drepte. Devine însă din ce în ce mai greu de strecurat informația și de făcut distincția între grâu și neghină. Multe dintre cauzele disperate care ne solicită participarea vehiculează, din păcate, aceeași eternă viziune schematică, cea care divide lumea în buni și în răi.

Pe neobservate ne transformăm într-o turmă de avataruri periculos de bine organizate, care solicită schimbări majore de paradigme, amenințând în stânga și-n dreapta cu apocalipsa, refuzând însă să-și asume răspunderea personală pentru cazul în care lucrurile vor merge prost. În ultimă instanță, gândim că în caz de eșec ne vom arunca din nou în brațele planetei răbdătoare, declarându-i dragostea.

Ei bine, și dacă nu ne-am înșelat? Cum-necum, iată că ne aflăm deja în faza de trecere de la ciber-entuziasm la tehnopreocupare. Rezistența se formează împotriva rețelelor sociale, paradoxal uzând de instrumentele puse la dispoziție tot de către ele. N-ar fi prima oară când, în ciuda unor pași în direcția greșită, se ajunge la destinația dorită.

Tineretul pare să reziste algoritmului creării artificiale de opinie și începe să iasă din bula ideologică. Copiii, pe care mult i-am criticat pentru sclavia lor benevolă față de calculator, își dau întâlnire în lumea virtuală, dar ies din ea și se duc acolo unde tineretul s-a dus de când lumea, atunci când s-a simțit deziluzionat și a vrut să schimbe cursul istoriei: în stradă. Refuză să meargă la școală, preferând să demonteze orânduirea prin piețele publice.

Nu cumva am subestimat vlăstarele generației digitale? Instinctul lor de conservare se pare că e totuși treaz. Voioși ne depășesc, sporind pădurea în care viitorul va lua o scaldă, din care va ieși mai mult ca sigur cu parametrii vitali semnificativ ameliorați.

După cum *spiritul diplomatic,* și el pregnant ilustrat în comportamentul oltenesc, și-ar putea găsi o ilustrare elocventă în destinul european al lui Titulescu. – Tot atâtea simboluri oltenești, repere fundamentale, în a căror pilduitoare faptă își află cuprinderea spiritul românesc în întregul său, accentele specifice regăsindu-se în mod armonios și definitiv *în partea de lumină a spiritului național.* El însuși parte demnă a spiritului universal." (Dragoș 1)

Este cert faptul că ambii titani, Arghezi și Brâncuși, erau mândri de originea lor oltenească și gorjenească. De altfel, Arghezi îi elogia pe locuitorii Olteniei, în două articole apărute în ziarul *Adevărul,* în anii imediat de după război. În anul 1946, scria: „Oltenii, întorcând brazda și pășind, au găsit în sapă și plug, odată cu cântecul, cel mai frumos al graiului nostru, conștiința de sine și nădejdea în puterile proprii adunate cu stăruință și răbdare". În 1947, omagiindu-l pe Ion Minulescu, el găsește din nou pretextul de-a lăuda oltenii.

Afinități elective (și, poate, simpatii și empatii regionale) l-au făcut pe Arghezi să înțeleagă viziunea artistică modernă a sculpturii lui Brâncuși. Poetul îi dedică două tablete în ziarul *Seara* din anul 1914, publicate la un interval de doar câteva săptămâni, ambele elogioase.

Menționez aici că „afinitățile elective" l-au determinat pe Arghezi să se apropie și de Urmuz, pe care l-a și ajutat și să debuteze publicistic (antum) în revista sa *Cugetul românesc,* ca pe un talentat prozator avangardist: „Gestul lui Arghezi de a-l publica pe Urmuz la vârsta de treizeci și nouă de ani, în 1922, nu este unul de simplu altruism și de banală generozitate. […] Tudor Arghezi are intuiția și certitudinea unui veritabil talent modernist, mai bine-zis avangardist." (Trancău, pp. 79-80) De altfel și Eugen Ionescu observa aportul novator modernist al lui Urmuz, pe care-l numea „unul din precursorii revoltei literare universale..." (*Ibidem*, p. 30) Iar Ovid S. Crohmălniceanu considera că acesta rămâne „un prozator avangardist inimitabil, fără imitatori sau epigoni". (*Ibidem*, p. 32)

În primul articol din *Seara* (23 iunie), Arghezi remarcă în mod esențial noutatea artei acestuia: „Brâncuși e un începător, dar nu cu desăvârșire un prim începător. E în orice caz un om nou, care a cugetat și a căutat multă vreme, pe când alții se mulțumeau să trăiască minunat de dulce, locul unde trebuia să se încrucișeze dreptatea artei cu noul instinct. Și este nou de tot pentru că, trezindu-se într-însul toată tăcerea misterioasă cu care o vietate vine pe lume, fără conștiința că ar fi aflat ceva din trecut, un trecut care-i al lui, bănuiește, și-i oricum al universului de unde scoboară, oricare i-ar fi calea, pântecul femeii, sămânța vântului și a moșiei, unda uriașă a lumii a găsit o expresie nouă, o expresie Brâncuși..." (Cârlugea, p. 244)

Referitor la estetica sculpturii brâncușiene, Arghezi face următoarele aprecieri: „Este o frumusețe deasupra acesteia; este cam ceea ce-i știința, ocolită în frumusețile de găteală a naturii, frumoasă mai ales pentru faptul că în toate nervurile unui vegetal, în toate moleculele de aer, de fier sau de argilă, sau de lumină, circulă mută taina pe care o descoperă învățatul și o presimte artistul." (*Idem*) El intuiește procesul de spiritualizare a materiei la care recurge Brâncuși, când spune că acesta „confundă definitiv într-un punct materia cu ideea". Despre *Muza adormită*, admirată în saloanele „Tinerimii artistice", credea că trimite la un „chip de aur vitrificat". (*Ibidem*, p. 243)

În următorul articol, gazetarul scrie că Brâncuși („acest țăran autentic" care nu aduce cu „cioclovina națională") este un mare artist care trăiește la Paris, dar că figurează și în „catalogul expozițiilor «Tinerimii». Prezența sa aici nu ar face decât să enerveze pe mai toți sculptorii obicinuiți cu platitudinea tradițională și vrăjmași ai puterii în artă". Nici „statul" și nici „particularii" nu au „înțeles câtă subtilitate frumoasă au strecurat destinele artei în plămădeala de pământ și gândire a mâinilor lui Brâncuși", care „nu găsește loc pentru statuile sale pe pământ românesc, cum n-a găsit nici pentru odihna mulțumită a oboselii lui de aprig și cinstit muritor". În schimb, la „flașnetari și zarzavagii ai artei li se ușurează greutățile pe care talentele nu le pot învinge fără jertfă și sleire. [...] Mulți dintr-înșii străng la piept punga cu aur căpătată cu prețul șalelor încovoiate și-a unei metodice lingușiri." (*Ibidem,* pp. 244, 245)

Afinitățile lui Arghezi pentru Brâncuși pot fi înțelese și printr-o particularitate a poeticii sale, pe care ne-o deslușește Nicolae Balotă: „Poetica lui Arghezi are mult mai multe analogii plastice decât muzicale. Poetul se identifică cu cioplitorul care împlinește actul inițial al creației de a plăsmui ființe vii. Frământând cuvântul asemenea olarului aplecat peste un șubred vas de lut, asemenea făurarului a cărui statuie se desprinde vie de pe soclu, visul său e acela al marilor creatori: a da viață Corpului Glorios. Căci: «a scrie e a face din nou», creația poetică repetând creația cosmică. Dar pentru ca acest suprem vis omenesc, constrâns de o riguroasă conștiință poetică, să rodească într-o operă durabilă, e nevoie – cum mărturisește poetul în *Dintr-un foișor* – de o întreagă viață îngropată în temelii." (Balotă, p. 607)

Asemănări între cei doi mari creatori găsim și în ceea ce privește religiozitatea complexă și profundă a acestora, manifestată în viața și opera lor. Și mă refer mai cu seamă la faptul că o anumită parte a operei plastice a lui Brâncuși și numeroase poezii ale lui Arghezi au repere biblice. Se pare că *Vechiul Testament* a rămas subiect de meditație și sursă de creație de-a lungul întregii existențe a sculptorului. Aceasta reiese atât din motivele veterotestamentare ale unora dintre sculpturile sale (*Eva, Adam* și *Trecerea Mării Roșii* – ultima distrusă ulterior de către autor), cât și din mărturisirile unora dintre cunoscuții săi, cum ar fi aceea a lui Berto Lardera către Friedrich Teja Bach: „Vorbea despre evreii care au trecut prin Marea Roșie sau despre Moise, care a descins de pe Muntele Sinai cu Legile, acestea erau problemele și temele sale". (Bach, p. 267)

Arghezi elogia *Cartea Sfântă* ca model fără nicio reținere: „Și totuși, Biblia rămâne, încă, lectura principală a omului care vrea să gândească, ceea ce-i totuna, cea mai veche rugăciune fiind cugetarea. Îndată ce simți că trebuie să te exprimi, lectura Bibliei este cea mai indicată. Condensate în literatura biblică se găsesc toate formele literare care se nasc în două sute de ani și forma fundamentală a simplicității aparente." (apud Besteliu, p. 86)

Considera, fără echivoc, că poezia este o „stare religioasă" situată deasupra diverselor tipuri de credințe: „Poezia e o stare religioasă a sufletului nostru, sentimentul care, indiferent de credință și indiferent dacă crezi și pe deasupra variațiilor de credință, afirmă blând și primește dulce prezența lui Dumnezeu în frumusețea suavă a existenței." (*Ibidem,* p. 85)

Este astfel firesc ca Arghezi să creadă că numai poezia poate să-l apropie pe poet de Dumnezeu.

(Continuare la pag. 20)

Valori fundamentale și globalizare (III)

Dragoș VAIDA, Constanța VAIDA HALIȚĂ

Europa suflând în 25 de lumânări – o introducere. Acum un an, Europa a suflat cele 25 de lumânări la aniversarea discretă a tratatului de la Maastricht din 1 noiembrie 1993, în momentul în care euroscepticismul și populismul își întăresc glasurile. Putem reține astăzi ca realizări proiectul unei securități comune și cooperarea judiciară și de poliție, mai puțin cooperarea privind cultura, dar nu putem uita divergențele serioase și întemeiate privind imigrația. Ne aducem aminte că termenul suveranism a apărut în anii 1996-1997 pentru a-i desemna pe opozanții tratatelor de la Maastricht și Amsterdam (Robert Frank, *Encyclopédie historique de l'Europe,* 2018; vezi Bernard Bruneteau, *Combattre l'Europe, de Lénine à Marine Le Pen,* CNRS, 2018).

Teoria economică a globalizării se inspira din lucrări precum cea a lui David Ricardo, *Avantajul comparativ,* și Jean Baptiste Say, *Legea generală a echilibrului.* Ultimului i se datorează legea debușeelor, conform căreia produsele și veniturile, fluxurile reale și cele monetare, oferta și cererea se echilibrează de la sine, fiecare produs creându-și piața sa de desfacere. Se arăta și se spera ca dificultățile cu cererea sau oferta ar putea fi reduse printr-un comerț extern bine condus. Cel puțin la început, s-a crezut că prin circulația liberă a bunurilor, capitalului și a forței de muncă, inegalitățile dintre țări se vor diminua. După cel de-Al Doilea Război Mondial, globalizarea a evoluat sub auspiciile GATT, Organizației Mondiale a Comerțului (WTO), nou create, Tratatului de la Maastricht și NAFTA, iar cunoscutul filosof Michel Onfray (n. 1959) (*Politique du rebelle. Traité de résistence et d'insoumission* (1997), *La Philosophie féroce. Exercices anarchistes* (2004), *Du bon usage de Nietzsche* (2008), *L'Innocence du devenir. La vie de Friedrich Nietzsche* (2008), *Le souci des plaisirs. Construction d'une érotique solaire* (2008), *Contre-Histoire de la philosophie* (6 vol., 2007-2010; trad. rom. Polirom, 2008-2011) a vorbit chiar de o *putere maastricht.*

Peste Canalul Manecii, Nigel Farage, președinte UKIP din 2006, a fost foarte vocal în critica UE, antrenând o treime dintre conservatori. Euroscepticismul s-a concentrat pe problematica monedei unice euro. În Germania critica și poziția anti-UE au fost susținute de mișcarea *Alternative für Deutchland* (AfD).

În timp, analizele au relevat efectele negative ale globalizării, dintre care menționăm slăbirea coeziunii sociale, accentuarea inegalităților, interne și externe, sau exportarea nepregătită a capitalismului din țările dezvoltate către țările în curs de dezvoltare. Notăm ca mai importante decât acestea *afectarea și chiar alienarea sistemului de valori sau degradarea valorilor culturale și naționale* sub presiunea tehnicilor de comunicare și a mediei. Așa cum remarca Kofi Annan, „globalizarea este o sursă de noi provocări pentru umanitate. Numai o organizare mondială este capabilă să facă față provocărilor la nivel planetar. Când acționăm împreună, suntem mai puțin vulnerabili față de catastrofele ce ne lovesc pe fiecare dintre noi."

Valorile civilizației consacrate supraviețuiesc? Un autor din zilele noastre lansează o teză neașteptată, în contradicție cu ideea progresului neîncetat. După G. Ritzer (*Globalizarea nimicului: cultura consumului și paradoxurile abundenței,* Humanitas, 2010), lumea socială de acum este reprezentată tot mai mult de „nimic" – globalizăm nimicul și suntem învățați, stimulați, să consumăm. Folosim câte ceva din prezentarea editurii, în cadrul propriilor noastre reflecții/comentarii.

Ceea ce vedem în realitatea de astăzi este că tot mai mulți oameni își leagă evenimentele și rosturile trăirii lor de ceva gen axioma care echivalează consumul cu existența, o regulă de tipul „consumăm deci existăm". Când se constată că produsele oferite nu generează mulțumirea sufletească la care mai înainte se ajungea prin muncă, se inventează alte produse, o altă campanie publicitară care să provoace, de multe ori artificial, nevoile corespunzătoare noii game de articole puse în circulație. Atâta vreme cât numai vânzarea și consumul contează, riscăm să coborâm tot mai mult pe o scară a frustrărilor. Rafturile magazinelor se umplu tot mai mult de produse infinit diversificate, dincolo de trebuințele real resimțite și de capacitatea de percepție a potențialului consumator. Acesta este transformat treptat din beneficiar comod într-o țintă vizată. În acest vârtej, oferta tinde să devină *un nimic produs în serie,* o aglomerare de articole aproape imposibil de conceput despre care nu știm mare lucru, care vin de nicăieri, sunt produse cine știe unde și care, în mare parte, ajung la *Black Friday* cu reduceri de vreo 70% pentru ca apoi să dispară misterios. Nimeni nu știe, mai precis, nu ne spune unde se duce marfa nevândută, uneori imaginată parcă într-un coșmar, poate este aruncată pe ascuns, după unele dezvăluiri din presă – ce putem noi să aflăm?!

De ce se întâmpla așa? În orice caz, ni se pare că, de la început, în alegerea profilului de producție și a articolelor puse în lucru, nu se pleacă de la întrebarea simplă *ce-i trebuie omului,* de la identificarea unor nevoi reale, de la folos, și de la satisfacerea acestora, contând mai mult noutatea și obținerea unui profit cât mai mare, cât mai repede. Când se recurge la *externalizare,* pas decisiv în procesul globalizării, inițiatorul seriei își ia planșele și pleacă, poate vizavi, la firma cu care ieri era în competiție, sau în lumea largă, pentru un salariu mai mare, iar compania ia măsuri pentru a-și reduce costurile.

Așa s-a făcut că unii economiști contemporani au ajuns la ideea că Marx a avut dreptate când a scris despre autodistrugerea capitalismului. Nouriel Roubini spune, într-un interviu acordat pentru *Wall Street Journal,* că „Piețele nu funcționează". Mai mult, renumitul economist, cunoscut pentru previziunile sale, adaugă că „Fiecare companie vrea să supraviețuiască, reducând costurile cu forța de muncă. Costurile cu forța de muncă înseamnă venitul salarial și consumul. Din cauza asta, este un proces autodistructiv" (Mediafax ref. 2 oct. 2011).

Se spune mereu că au fost *create locuri de muncă,* apariția acestora nefiind însă pusă în legătură cu necesitățile naturale, obiective, ale unui proces (ne este teamă să adăugăm „de producție" pentru a evita acuzația de nostalgici) în curs, ceea ce ne situează de la început pe panta unei ușoare depășiri a realului. Această alunecare sugerează ceva din stilul de viață *în gol.*

Se epuizează astfel materii prime, energii, dar și *resursa timp.* Devenim *atât de ocupați,* încât eliminăm tot ceea ce *ne umplea timpul* într-un mod semnificativ. Ceea ce punem în loc nu ne mai face plăcerea pe care o găseam în lucrurile pe care le-am lăsat deoparte, nu mai are gustul autenticului. Cu capul înainte, ne-am aruncat în *inconsistență,* spre un *nimic,* după G. Ritzer. Ne întrebăm cu ce ne vom alege atunci când această epocă a prosperității, se pare oricum în scădere, totuși se va termina, așa cum mulți cred de pe acum?

Și ce remediu avem acum, în plan personal, când din exces de pozitivitate muncim până la epuizare, pentru o rentabilitate mai mare? „Excesul de mărire a performanțelor ne conduce la un infarct al sufletului" (Byung-Chul Han, *La Société de la fatigue/The Burn-Out Society,* Circé, 2014).

Hiperactivitatea omului postmodern denotă o atenție care pândește. Or, „producțiile culturale ale umanității sunt datorate unei atenții profunde și contemplative" (*Idem*).

Cum trăim: Căsătoria, familia, copiii, sub incidența globalizării. Globalizarea își pune o amprentă decisivă pe viața de familie. Operăm nu numai o foarte mare reducere simplistă, rudimentară, ci chiar o denaturare radicală a conceptelor și a reprezentărilor noastre atunci când restrângem înțelesul expresiei *bărbat sau femeie,* raportând-o numai (și poate chiar în primul rând) la diferențierea sexuală. Ce vrem să spunem nu constituie un subiect obișnuit pentru noi și nici ușor de abordat. Dar luați, de exemplu, bine cunoscutele comedii ale lui Caragiale, *O scrisoare pierdută*, de pildă. Prezidentul perpetuu Zaharia Trahanache, cu comitetele lui și cu „puțintica răbdare", Agamemnon Dandanache, pierdut în scenă, în dosul cufărului imens de voiaj, în interpretarea lui Fory Etterle, „normalul" Ștefan Tipătescu, toți ne stârnesc hazul și reflecția. Imaginați-vă însă cu ce rămânem dacă scoateți personajul feminin, pe coana Zoițica, sau eliminați replicile ei prea „specializate" și încercați să reduceți personajul făcându-l puțin *mai unisex.* Se pierde tot hazul, rămânem decepționați, ca ascultătorii poveștii lui Caragiale *CFR,* aproape că nu ne mai rămâne nimic, viața a zburat pe fereastră, iar noi rămânem mofluzi. Femeia dă viață acelei comedii, *ea însuflețește* societatea.

Cităm din cunoscuta *Declarație de la Paris, O Europă în care putem crede.* „Adevărata Europă afirmă demnitatea egală a fiecărui individ, fără deosebire de sex, poziție socială sau rasă... Creștinismul a revoluționat relația dintre bărbat și femeie, apreciind iubirea și fidelitatea reciprocă la un nivel fără precedent. Legătura căsătoriei îngăduie deopotrivă bărbatului și femeii să înflorească întreolaltă. Majoritatea sacrificiilor pe care le facem sunt pentru partenerul de viață și pentru copiii noștri. ... Hedonismul libertin adeseori duce la plictiseală și la o profundă lipsă de sens. Legătura căsătoriei a fost slăbită. În apa tulbure a libertății sexuale, dorințele profunde ale tinerilor noștri de a se căsători și de a alcătui familii sunt adeseori frustrate. ... Societățile noastre par să se prăbușească. Azi, Europa este dominată de un materialism fără țintă, care pare incapabil de a motiva bărbații și femeile să formeze familii și să aibă copii. ... Căsătoria este fundația societății civile și baza armoniei dintre bărbați și femei. Este legătura intimă organizată împrejurul susținerii unei gospodării și creșterii pruncilor... Căsătoria și copiii sunt parte integrală din orice viziune a înfloririi umane. Respingem ca falsă aserțiunea că nu există o alternativă responsabilă la solidaritatea artificială, lipsită de suflet a pieței unice, a birocrației transnaționale și a distracției aptere. Alternativa responsabilă este adevărata Europă."

Moralitatea și atitudinea morală nu derivă din constituția biologică și nici din exercițiul rațiunii sau din științe, fiind strâns legată de tradiție, de ceea ce se învață/deprinde în familie. Eliminarea din cultură și trăire a ceea ce provine *de acasă,* ca zestre din tradiție, este o pierdere imensă care ne lasă săraci și dezorientați, într-o lume deprimantă, chiar dacă este înțesată până la refuz de aparate și tehnologii.

Unii filosofi ai civilizației, referindu-se la condiția umană de azi, văd că omul este din ce mai mult prins într-un păienjeniș de scopuri care privesc numai criteriul utilității materiale, imediate. Aceștia vorbesc de o uitare a ființei noastre, în ceea ce avem specific, de o alterare a condiției umane, de o uitare a propriei ființe.

(Din)Spre Rădăcini

Numerație și geometrie sacră la daci

Florin HORVATH

Pentru cititorul care nu cunoaște textul *Legendei Marelui Zalmoxis,* tipărită și comentată/decriptată în volumul cu același titlu (F. Horvath, Zalău, 2010), vom ușura înțelegerea ideilor invocând din textul legendei doar fraza care motivează nașterea (pentru fiecare în parte) cifrelor din șirul primar/de început din cuprinderea numerelor sacre la daci, adică vom folosi legenda pentru nașterea primelor cinci: 1, 2, 3, 4, 5.

Cifra 1. Textul legendei: În somnul zeului se arăta „un ou uriaș în care lumina și întunericul și-au întins mâna ca într-un jurământ mut”...

Uriașul Ou este simbolul existentului, al Ființei, echivalentul Întregului Primordial, este chiar *Unitatea Sacră,* unitatea inițială, adică, în viziunea cifrică, este începutul, *Unul* atoatecuprinzător.

Unul = germene/temelie a Începutului!

În plan pământean, este proiecția imaginii din mentalul Creatorului, în substanța verbului *a fi!* Ceva-ul din care derivă toate formele existentului… Puterea sinelui, vitalitatea creației!

Cifra 2. Textul legendei: Reluăm precizarea fundamentală a esenței actului consumat în interiorul Oului = 1, anume: „lumina și întunericul și-au întins mâna ca într-un jurământ mut”.

Cele două elemente, „întunericul-lumina”, opozante în planul material (existența la vedere), în taina numerației = facerii, își întind mâna ca într-un legământ = legea corespondenței/complementarității/existenței în oglindă. Se naște ideea de dual = pereche, cea care este destinată a defini ieșirea din unicitate, părăsirea „singurătății supreme” în câștigul ideii lui *este*, în plan pământesc!

Cifra 3. Textul legendei: Legenda continuă actul dual al luminii și întunericului (2) care-și întind mâna „…deasupra altarului pe care se odihneau cele 3 potire. Cel cu miere către partea luminii, cel cu apă neîncepută exact sub împreunarea mâinilor lor și cel cu vin în partea întunericului”… Pentru mintea străbunilor noștri cele două mâini (2) flancau potirul din mijloc, rodul nașterii/creației care rezultă din efortul lui 1 + 1, din simbioza generatoare de curățenie (potirul cu apă neîncepută), a pruncului/urmașului ce încă păstrează în sine pecetea Legii Universale, destinate omului: aceea de a fi jumătate cer, jumătate pământ.

Trei cuprinde pruncul creat ca menire a legăturii dintre cer și pământ. Simbol al vieții ce nu încetează să continue, trei = cunoaștere + creație + credință. Legea celor trei „C” dată la îndemâna omului… Pentru etapa evoluată a adăugirii la vechea învățătură orfică, în cea răspândită de Zalmoxis, 3 însemna și Legitatea dualului întuneric/lumină, noapte/zi, legate prin al 3-lea element, *Lumină născătoare de viață!* Este simbolul minimului echilibru (3 puncte de reazem).

Cifra 4. Textul legendei: Continuând curgerea textului observăm că: „…Din potirul cu miere s-au născut Soarele și mai apoi Bradul. Din potirul cu vin s-au născut Luna și Muntele cel tăcut”…

Cele două grupe, de câte două simboluri (2 + 2) dau consistența lui 4, numărul chemat să însemneze ideea de dublu echilibru, de îngemănare a perechilor în oglindă! De aici și simbolica îngemănare a celor 4 elemente principale/fundamentale ale Universului văzut: pământ, aer, apă, foc! Dar și simetria simbolică pentru verbul *a ști:* dualul cauză/efect! Soarele și Luna, aparținând planului cosmic, ca și bradul și muntele, aparținând celui pământesc, îmbie la decriptarea ezoterică în cruce: soare/brad și respectiv lună/munte!

Cifra 5. Textul legendei: Urmând mai departe textul legendei, găsim etapa în care întunericul și lumina se contopesc, „luând deodată în pumn apa neîncepută din potirul din mijloc”… Apar astfel două râuri pe malul cărora mișunau pescari… Când zeul s-a mișcat în somn (adică a schimbat relația dintre pământesc și ceresc), pescarii s-au prefăcut într-o livadă cu mere, iar cei ce duceau deja peștele prins în coșuri s-au transformat în păsări! Elementele râu, pescar, pește, livadă, pasăre dau de fapt îngemănarea lui 5, dar și conduc la ideea de reuniune creativă între pământesc și ceresc prin simbolul piramidei sacre din Fig. 1.

Echilibrul pământesc determinat de planul terestru (4), este dominat de planul ceresc (1), generând 5 ca legătură între omenesc și divin, între material și spiritual! Se mai poate decripta și ca o îngemănare ezoterică între 2 + 3, dintre principiul matern 2 și cel generator 3. Mai târziu, 5 va fi mai des înțeles simbolic prin pentagramă (steaua cu 5 colțuri) în care *voința divină* a înscris pecetea omenescului = omul înscris în pentagramă!

Reconsiderând totul într-o altă cheie, învățătura zalmoxiană, mai cu seamă forma răspândită înainte și după apariția perimetrului de Sanctuare Sacre la Sarmizegetusa, la fel ca în multe culturi, considera Puterea Primară, puterea începutului, dată de cifra 1. Forma de „generare aritmetică a numerelor” sacre, de la 1 la 5 și mai departe (6-9), era dezvoltată pe matricea/schema din Fig. 2.

În triunghiul realizat de primele 3 cifre (1, 2, 3) se deduce relația 1 + 2 = 3, adică o noimă/rost pentru planul I în care 3 va fi vârful comun a încă două planuri (Fig. 3, 4, 5).

Pentru planul I – (1 + 2) = 3 ; pentru planul II – (1 + 3) = 4; iar pentru planul III – (2 + 3) = 5. Reunind cele 3 planuri obținem Fig. 6, unde, dincolo de cele 3 cadrane = planuri/ inițiale/ fundamentale, urmează a se desfășura grupul numerelor secundare (6, 7, 8, 9).

Prezența încorporată în Fig. 6 simbolizează legătura/geneza primelor 5 numere, considerate principale/primare. Cu ajutorul lor se va putea genera și componența șirului numerelor secundare – Fig. 7, din care rezultă 7 + 8 = 15, adică reducând ezoteric 15 = (1 + 5) = (6), iar dacă închidem latura dintre 4 și 5 = (9), am obținut finalul șirului, 9.

Cu toate acestea, în teoria numerației oferită de Marele Preot Deceneu, lucrurile erau mai direct adjudecate, anume: de la 1 la 5 așa cum am arătat mai sus, iar pentru 6, Deceneu, care se apropia destul de bine de taina mișcării astrelor, propunea interpretarea în oglindă: adică există două șiruri sacre, cele ce stau la baza nevăzutului = a existentului de dincolo de vedere, și cele ce stau la baza existentului văzut – Fig. 8. Anume:

Deasupra planului ceresc – cele nevăzute (cerul)

Sub planul ceresc – cele văzute, care spre surprinderea noastră nu sunt reale, ci doar proiecția „în oglindă” a realității veșnice!

Ei bine, cele două planuri fundamentale sunt legate prin axa lui 3, adică legătura dintre văzut și nevăzut, dintre real și aparență (3 + 3 = 6). Deci 6 este începutul și esența legăturii a toate câte simbolizează Creația/Facerea! Prin 6 se întâmplă răsturnarea echilibrelor primare (1, 2, 3, 4, 5), pentru a conduce la echilibrele (la vedere) omenești ce stau la baza simbolică a lui *a fi* (7, 8, 9). Simbolica așezare ce dă seama de acest lucru este indicată în Fig. 9.

Cele două piramide propun distingerea în plan esențial a grupei 1, 2, 3, îndreptată cu 1 spre cer (acolo unde e și locul începutului) și a celeilalte grupe (7, 8, 9) îndreptată cu vârful în jos (către pământesc), acolo unde 7, simbolul existenței/creației pământești, amintește de simbioza dintre sacru și profan (Fig. 10).

În Fig. 9, pe axa dintre 1 și 7 se află elementul de legătură dintre ceresc și pământesc (6) cel flancat de 5, pentagrama luminoasă (cerescul în care a fost proiectat/gândit omul) și 4, perimetrul ce îngemănează elementele (la vedere) lui *a fi*: pământ, aer, apă, foc!

Matricea simbolică fundamentală a numerației zalmoxiene (Fig. 9) se regăsește și azi în învățătura Magilor din Carpați!

Nu ne miră defel faptul că acest adevăr este preluat (prezentat) și de ezoteristul Papus, drept formă a cunoștințelor găsite/regăsite în cunoașterea inițiatică egipteană!

Reamintim cititorului următorul fapt: odată cu prezența și contribuția inițiatului Epafos (însemnând cel de deasupra lumii) la învățătura egipteană din cadrul Școlii de la Abidos, o parte din învățătura zalmoxiană dobândită în Dacia a purtat-o cu sine în Egipt la întoarcerea sa, însoțindu-și mama, prințesa IO (căsătorită deja cu Faraonul Egiptului, soră a vestitului Cadmoș – întemeietorul Daciei din protoistoria lumii). Epafos este amintit și recunoscut de istorici ca trăind puțin înainte de anul 3000 î.Ch. Așa cum am scris în *Legenda prințesei IO,* el și-a dobândit inițierea pe pământul Daciei, purtând cu sine la întoarcere și această viziune prezentă, pe care o vom decripta în continuare.

Revenim la Fig. 9, în care cele două triunghiuri echilaterale/suprapuse ascund „în pântecul” lor fiecare locul special, sau „Casa Celui Creat”. Locul unde sălășluiește cifra 4. Ea dă seama de realitatea concretă, realitatea creată prin manifestarea lui 1, atunci când iese din Echilibrul Armonic al Începutului, adică simbolicul 3, generând = născând matricea lui *a fi* = 4, adică *pătratul* sau simbolul echilibrului văzut.

El îngemănează = leagă suma simbolică a celor patru elemente fundamentale, pe care se bazează existența! Mai exact, „existența văzută = pipăibilă”, alcătuită din pilonii pământ, aer, apă, foc!

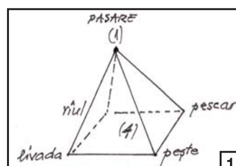
Să facem încă un pas spre înțelesul filosofic al lucrurilor!

Grăuntele primar = Începutul, adică forța generatoare a toate câte sunt este 1. El se află în stare *increată* (neclătinat din echilibrul sacru). Atunci când hotărăște/voiește să se manifeste prin puterea simbolului lui 3 echilibrul se strică = se tulbură! În consecință, produce manifestare = naștere a ceva văzut! Ceva detectabil în lumea omenescului.

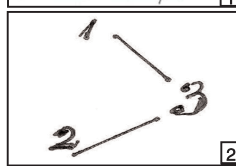
Încercând să exprimăm geometric cele mai de sus, convenim că starea „în sinelui” în repaus este simbolic exprimată prin triunghiul echilateral. Triunghiul echilibrului armonic = triunghiul sacru! Triunghiul = legătură de taină între început (1) și Dumnezeu ca 3 în raportul dublu: 3 în 1 și 1 în 3. Trei în unu simbolizează echilibrul între a ști/a vrea/a crea și momentul de Început.

Unu în trei simbolizează prezența Începutului = taina, în fiecare dintre cele 3 laturi ale triunghiului!

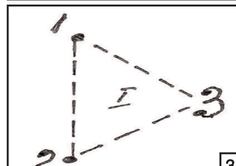
Vom deduce că această imagine de triunghi echilateral reprezintă o stare ce poartă „în sine” potențialitatea de manifestare, exprimată (cum am văzut) de numărul 4.

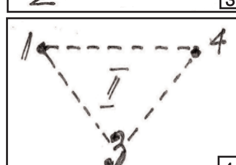
1

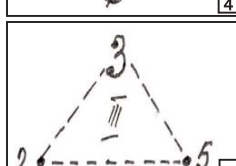
2

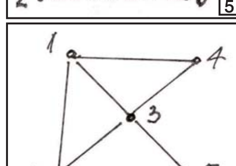
3

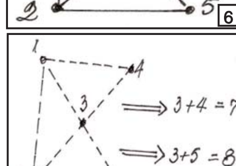
4

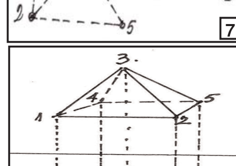
5

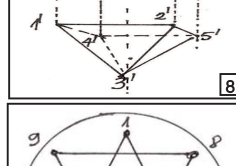
6

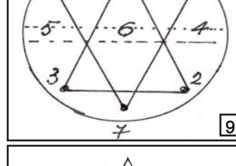
7

8

9

10

Adică o reuniune dintre Taina/Nevăzutul (1) și Armonia (3), lucru ce conduce la Naștere = creație văzută, adică 4: 1 + 3 = 4. Exemplificată, relația de mai sus arată ca în Fig. 11.

Semnul Armoniei = Unitatea neclintită/cu cele 3 laturi = cele 3 potențiale de manifestare!

Locul unde sălășluiește celălalt simbol al tainei nevăzutului este un triunghi echilateral, conținut înăuntrul primului și care are vârful îndreptat în jos, specific manifestării proprii vederii omenești. Pe lângă el, mai sunt determinate încă 3 triunghiuri, plus el = 4 (Fig. 12).

Reluând, vedem că există în simbolul armoniei (triunghiul mare) al lumii cea increată, germenii creației (4)! Mergând mai departe, observăm că atunci când triunghiul echilateral trece din starea sa armonică = nemanifestată în lumea materială, cea determinată de cele 3 dimensiuni, adică adjudecându-și chip de manifestare = creație existentă în planul omenesc, devine percepție întruchipată obligatoriu în tetraedru, amintind simbolic de Creator = de Sacru. Observăm că el, tetraedrul, rămâne ascuns = părelnic, nemanifestat vederii, aflat în interiorul semnului simbolic al spațialității lui a fi = cubul = Forma de Început = prima simbolizare de manifestare materială (Fig. 13)!

Luând ca reper colțul din punctul O, cel mai apropiat, din care vom trage liniile trebuitoare spre a evidenția tetraedrul, vom obține desenul din Fig. 14.

O dată pus în valoare (vedere) tetraedrul, ne putem închipui că cele 4 triunghiuri ce alcătuiesc tetraedrul sunt laturile (planurile) pe care în viziune filosofică le putem înțelege ca suprafețe de contact ale divinului cu lumea materială (cu substanța cubului). Din punct de vedere geometric, sunt identice cu suprafețele interioare ale colțurilor tăiate ale cubului!

Îndrăznind să mai facem un pas, dacă întoarcem suprafețele interioare (ale tetraedrului) sau, spus altfel, dacă întoarcem spre exterior triunghiurile tetraedrului, lăsăm de fapt să se manifeste aceste triunghiuri în planul vederii și vom obține forma piramidei (detașată de cub), corp ale cărui 4 fețe sunt deopotrivă și cele 4 triunghiuri ale tetraedrului întoarse spre exterior = manifestate!

Prin urmare, putem interpreta că cele 4 fețe ale piramidei sunt de fapt cele patru fețe ale lui Dumnezeu, în timp ce fiecare dintre ele poartă încriptate cele trei aspecte ale sursei primordiale sau chiar Chipul divinității care sălășluiește în Sine! Invit cititorul să își imagineze cu un dram de îndrăzneală o piramidă în care stă înscris = sălășluiește în taina ei, chiar Creatorul, cel pe care și l-au imaginat dacii prin Gânditorul de la Hamangia! Prin perfecțiunea ei, piramida sugerează Legea prin care se manifestă Creatorul! Unde? Pretutindeni, în cuprinderea lumii materiale, și trăiește înăuntrul a tot ce a fost creat!

Propunem cititorului să lăsăm deocamdată simbolul piramidei, pentru a ne apropia de ea pe altă cale, pe chiar șirul numerației dacice (zalmoxiene). Așadar, întorcându-ne la schema inițială a primelor numere din șirul sacru, în lumina celor de mai înainte, dăm de cele trei aspecte ale sursei primordiale, mai exact, cele trei triunghiuri care stau la baza genezei celorlalte numere (6, 7, 8, 9).

Dacă ne închipuim geometric relația = dependența din Figura 15, putem desena = pune în valoare prezența primelor cinci numere în spațiul material – Fig. 16.

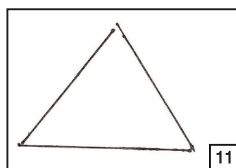
Observăm faptul că între laturile determinate de cifrele 3/4, respectiv 3/5, în piramida primară a numerelor din Fig. 16 se află practic o deschidere, latura 4/5 nefiind închisă spre a determina și cel de al 4-lea triunghi lateral (IV). Dacă îl vom închide cu latura determinată de cifrele 4/5, obținem simbolul clasic al piramidei cu baza pătratică – Fig. 17.

Constatăm că noua figură obținută, piramida cu baza pătrată, este o figură cu sensul de dublă manifestare, adică cea ca expresie a celor patru fețe ale lui Dumnezeu = tetraedrul (Fig. 18), la care o latură se despică, o muchie lățindu-se ca spațiu = deschidere interioară/creând un gol exprimat de vârfurile 4, 3, 5.

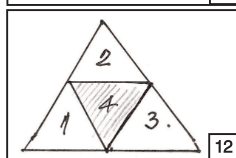
Revenind la tetraedrul din figură, latura OC se deschide (despică), iar laturile AC și BC se depărtează la capetele unite inițial în C, până devin paralele! Se creează o nouă latură, OC', iar AC' și BC au devenit paralele – Fig. 19.

Reamintindu-ne de imaginea ce poartă în vârfuri cifrele, Fig. 16, deducem că deschiderea realizată între laturile 3-4, respectiv 3-5, este ca un fel de chemare, ca o invitație la a permite omenescului *a ști* să pătrundă în casa divinului = manifestat = a tetraedrului, care acum, în forma piramidei (cu baza pătrată), este deschis către actul de cunoaștere omenească!

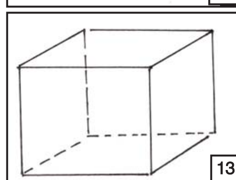
Prin urmare, undeva, în intimitatea (cuprinderea) piramidei cu baza pătrată, putem spera că se află locul tainei! = Tărâmul lui a ști! Putem spune și că Divinul Creator a ieșit din starea sa nemanifestată și s-a cantonat în lumescul tridimensional, în spațialitatea materială, lucru ce conduce la acel echilibru dictat de 4 = baza piramidei, dar totuși păstrând cele trei aspecte inițiale. Adică cele trei triunghiuri de pornire (laterale) ca expresie a celor trei aspecte primordiale – Fig. 20.

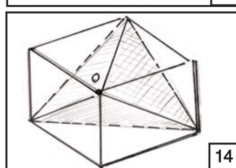
11

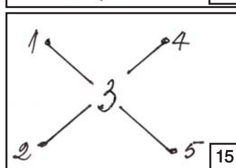
12

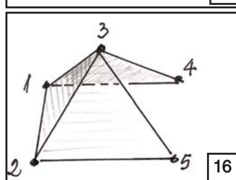
13

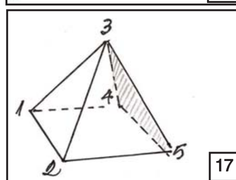
14

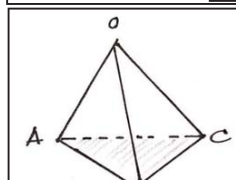
15

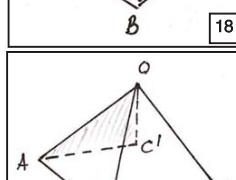
16

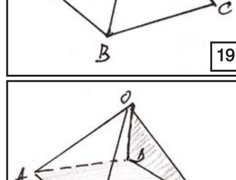
17

18

19

20

Concluzii. Piramida despre care vorbim manifestă legea lui 4 x 3. Adică am dat de universul lui 12, o manifestare al cărei simbol este clasica piramidă știută și preluată (livrată) ca model, în Egiptul antic!

Acest lucru ne conduce la ideea că lumea omenescului stă sub semnul lui 12, ca o expresie = izbutire de lege materială și universală!

În această „cheie" putem înțelege de ce există o legătură între „numerația sacră zalmoxiană", dobândită de tânărul Epafos în Dacia (tara mamei IO și a bunicului Cadmoș) și dusă (adusă) spre cunoaștere către Egipt în jurul anului 3000 î.Ch., atunci când Epafos întemeia în Egipt, la Abidos, prima școală inițiatică. O școală în care simbolul piramidei, așa cum am văzut că era la daci, ajunge *Simbol material universal,* prin întruparea concretă în marile piramide din Valea Regilor, piramide menite a fi, cel puțin pentru inițiați, depozitarele *tainei,* în viziunea/învățătura școlii amintite. Și, pentru ca lucrurile să rămână oarecum limpezite, amintim că de aici înainte intervine (este chemată) priceperea matematicienilor și fizicienilor, cei care au decriptat legile științelor materialiste/exacte ce au stat la baza construcției și mai întâi a proiectării marii piramide a lui Keops! Poate că nu e lipsit de interes să amintim concluzia lui G. Barbarin care spune: „Cotul sacru al evreilor, pe care aceștia îl consideră ca prezentă directă a Divinității, fusese adus în Egipt, din Exod, (n.n., vezi Exodul lui Rama și a dacilor primordiali). Acest cot este diferit de cel utilizat de egipteni, de arieni, caldeeni și chiar de cotul evreilor, căci cotul sacru, utilizat numai pentru incontestabile uzanțe sfinte, ca și pentru ridicarea unor monumente de înalt simbolism, nu era decât apanajul unui popor care ținea el însuși de un alt popor necunoscut"… Sursa reală a etalonului numit *cot primordial* a fost civilizația geto-dacilor și, atenție: „Doar ei au păstrat după potopul diluvian etaloanele cu care au fost construite piramidele, dar și sistemul de numerație"!

Referitor la marea piramidă și la faimosul *efect de piramidă* legat de locul unde trebuie așezat în „Centrul Sacru" un obiect sau unde trebuie consumate anumite metode/ritualuri străvechi pentru a se dobândi „puterea de decorporalizare" etc., amintim că există calcule accesibile tuturor.

Tot de la cele douăsprezece fețe ale Divinului, dacii au dedus Roata Universală (Cosmică), în care planetele s-au structurat în elementele știute ale Zodiacului. Despre corespondența dintre cercul Centrului Energetic Personal și cel Universal sau despre expresia manifestării materiale în diedrul volumetric de „existență palpabilă" (dar manifestat) și cel sub forme „ascunse văzutului" și totuși ordonate în cele trei coordonate materiale amintim că, așa cum am văzut în cazul concret al cifrei 3 (adică 3 + 3 = 6, numărul de echilibru dintre „văzut și nevăzut") acest 6, multiplicat cu 12 (fețele Divinului) conduce la 72. Dacă admitem că 72 reprezintă un calup de ani tereștri, ajungem la explicația prin care dacii socoteau că o zi universală era egală cu 72 de ani pământești. Prin urmare, factorul care operează decisiv este 12.

Pentru a trece la o lună universală deducem că (1 zi = 72 ani) x 30 = 2160 de ani tereștri, iar pentru a „măsura" în ani pământești anul universal, exprimăm:

2160 x 12 (luni) = 25.920 ani (tereștri!).

Ei bine, astronomii sunt de acord că una dintre cele mai importante mișcări ale Pământului este cea a axei sale, care desenează în spațiu un mare con! Mai exact, una dintre extremitățile axei rămâne fixă (în același punct). în timp ce cealaltă descrie un cerc. Această mișcare generează deplasarea punctului vernal (punctul de intersecție al eclipticii cu ecuatorul ceresc, care coincide cu echinocțiul de primăvară) pe Roata Cosmică a celor 12 zodii. Așadar, perioada necesară axei terestre pentru a parcurge o rotație cosmică (care începe cu punctul vernal al zodiacului) și a reveni în același loc (după întregul parcurs) este de 25.920 de ani tereștri! Adică echivalentul anului cosmic la daci… Și. dacă ne întoarcem la textul biblic, unde Dumnezeu creează lumea în 6 zile cosmice, putem deduce după calculele dacilor:

72 x 6 = 432 de ani pământești.

Interpretând ezoteric (în numerologia sacră) numărul obținut, 432, deducem prin reducerea ezoterică 4 + 3 + 2 = 9, exact numărul limită al numerației sacre la daci.

Sau 9 = numărul desăvârșirii în *puterile omenești* = numărul desăvârșirii îndumnezeirii și al desprinderii din legăturile sacre, pregătind pentru cele lumești fătul (în pântecele mamei = 9 luni). Interpretând separat (432), putem întări faptul că:

– la daci 4 erau chipurile Divinului din tetraedru sau, mai nou, cele 4 elemente fundamentale: pământ, aer, apă, foc;

– la daci Legea armoniei universale nemanifestate, adică 3, este reprezentată prin triunghiul echilibrului divin sau, mai nou, cele 3 dimensiuni ale suprafeței temporalității pământești destinate, ce cuprind creația la vedere;

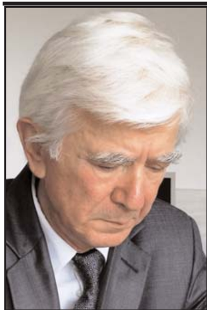
– la daci, lumea a fost făcută din îngemănarea dintre văzut și nevăzut, adică 2, sau mai nou lumea făcută din materie și antimaterie! Facerea este dictată de 2 = bărbat + femeie. Deci, reunind cele 3 cifre: 4 + 3 + 2 = 9 = numărul sacru al creației omenești.

Pentru că ne aflăm într-o „epocă", mai degrabă „vizualocreativă" decât a mărturisirilor prin scris, poate n-ar strica, într-o altă expunere, să abordăm relația dată de drumul de la Piramidele de la Șona la Marea Piramidă, sau să vorbim despre hărțile vestitului Piri Reis, care proveneau din reconfirmarea vechilor viziuni ale dacilor, prin încercarea unică = practică a primului om care a făcut înconjurul lumii la anul 461 e.n. Este vorba de Aeticus Histricus sau Aeticus Donares. În marea, îndrăzneața sa călătorie, el fiind cel mai însemnat cosmograf al antichității, a refăcut hărțile moștenite de la dacii primordiali!

→

(Din)Spre Rădăcini

Creştinismul în Dacia

Rolul său în desăvârşirea romanizării şi etnogeneza Românilor

Constantin C. PETOLESCU

Condiţiile colonizării şi legăturile Daciei cu lumea greco-orientală ne îndeamnă să presupunem că în Dacia au existat elemente creştine (cripto-creştine) încă din secolele II-III. Numai abandonarea provinciei, înainte de începerea marilor persecuţii din epoca primei tetrarhii, a făcut ca Dacia să nu fi dat martiri – cum s-a întâmplat în Scythia (Minor). Mai putem presupune că, la abandonarea provinciei Dacia, unii creştini au ezitat să se refugieze în imperiul păgân sau vor fi rămas pentru a face operă de misionarism; de asemenea, alţi credincioşi se vor fi refugiat din Moesia la nord de Dunăre, din cauza persecuţiilor (vezi în acest sens Eusèbius din Caesarea, *Viaţa lui Constantin*, 2, 53).

Revenirea stăpânirii romane în Dacia pe timpul împăratului Constantin cel Mare, fie şi parţială, a permis răspândirea liberă a credinţei creştine nu doar printre daco-romanii din fosta provincie, ci şi printre dacii liberi (cei din teritoriile situate altădată *extra fines provinciae*); de altfel, religia Mântuitorului venea în întâmpinarea străvechii idei a geţilor despre nemurire.

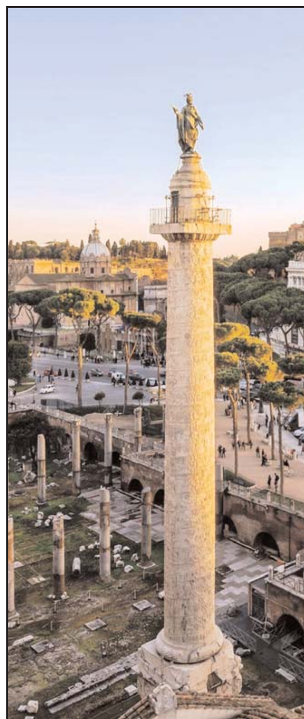
Chiar dacă activitatea misionară a lui Nicetas, episcop din Remesiana (Dacia mediterranea), la nord de Dunăre este contestată, există totuşi şi alte dovezi ale prezenţei unor misionari (neinstituţionalizaţi): *Audius* în lumea gotică, preoţii *Guthicas* şi *Sansalas* în estul Munteniei (zona Buzăului), precum şi *Zenovius* în Transilvania (atestat epigrafic la Biertan şi Moigrad-Porolissum).

Pentru desemnarea comunităţii creştine, era utilizat un termen de origine greacă, *ekklesia* („adunare”, comunitatea credincioşilor), iar casa în care se strângeau era denumită (începând din secolul al IV-lea) basilica (gr. basilikè). În inscripţiile creştine de la Dunărea de Jos, cuvântul *ecclesia* este rar (până acum, doar două inscripţii la Tomis). Motivul poate fi că provinciile dunărene erau provincii cu organizare militară, orice tip de asociaţie (socială, profesională, religioasă, etnică) fiind supusă aprobării şi implicit controlului autorităţilor civile şi militare; este evident că adepţii creştinismului, *religio illicita,* nu puteau să apară în comunităţi legal constituite.

Pe de altă parte, deşi termenul *ecclesia* se întâlneşte în inscripţiile din Dalmaţia, totuşi, în limba dalmată s-a păstrat tot termenul mai târziu: *basilica > basaska;* la fel şi într-o altă limbă romanică, retoromana: *baselgia*. Înseamnă că în toată romanitatea orientală (dunăreană) se folosea cu precădere termenul *basilica.* Cuvântul *ecclesia* s-a transmis doar în albaneză: *quishë* (sub influenţa greacă), precum şi în lexicul creştin romanic occidental (ital. *chiesa,* fr. *église*, span. *iglesia*, catal. *eglésia*, port. *igreja*).

În schimb, în protoromână, cuvântul *basilica > biserică* a început să desemneze deopotrivă edificiul de cult şi comunitatea credincioşilor. Bizantinistul Petre Ş. Năsturel a invocat cuvântul *biserică < basilica* pentru ideea de unitate a românilor, din Munţii Carpaţi până în Munţii Pindului; acest cuvânt s-a păstrat în toate dialectele limbii române: aromân – *băsearică* (*băsearcă, bisearcă*), istroromân – *beserica* (*beserca*), meglenoromân – *băsearică* (*bisearică, biserică*). Mai înseamnă că daco-românii nu au trăit niciodată în apropierea grecilor şi albanezilor (dovadă că nu au preluat cuvântul *ecclesia*).

Trebuie totuşi relevat faptul că apariţia primelor monumente creştine (paleocreştine) sigure în Dacia (ca, de altfel, şi în Moesia) datează numai după acordarea libertăţii de cult (Edictul de la Mediolanum al împăraţilor Constantin şi Liciniu). Studierea acestor monumente a preocupat pe istorici şi arheologi, care le-au considerat ca fiind în primul rând o dovadă a persistenţei elementelor romanice pe teritoriul fostei provincii în secolele IV–VI (cărora aceste monumente le-ar fi aparţinut în exclusivitate: I. Barnea, M. Macrea, D. Protase). Este un punct de vedere discutabil, deoarece există o serie de dovezi (chiar şi în izvoarele scrise, deci cunoscute de multă vreme) privitoare la răspândirea creştinismului şi printre naţiile barbare care s-au apropiat de hotarele Daciei.

Pe teritoriul fostei provincii s-au descoperit o serie de obiecte de caracter creştin: opaiţe, geme, monumente funerare romane pe care s-a gravat ulterior semnul crucii, piese de cult etc.

Este posibil ca încă din prima jumătate a secolului al IV-lea să fi început amenajarea unor lăcaşe de cult creştine. În Dacia sudică, pe malul Dunării, la Izvoarele (com. Crivina, jud. Mehedinţi), a fost cercetată o basilică (la circa 1,5 km în aval de o fortificaţie romană târzie identificată la Ostrovul Mare). O basilică s-a amenajat într-una din sălile clădirii comandamentului (*principia*) castrului de la Slăveni pe Olt (în interiorul căreia s-a descoperit şi un mormânt); se constată că asemenea amenajări s-au efectuat şi în castrele de la Drobeta şi Tibiscum.

O *basilica* creştină trebuie să fi existat în zona Biertan, de unde provine cunoscutul *donarium* cu inscripţia *Ego Zenovius votum posui;* din acelaşi loc (lot) mai provin şi alte obiecte (o cană şi o farfurie de bronz) utilizate probabil în serviciul de cult. Acest Zenovius - misionar sau poate chiar episcop - apare probabil şi în inscripţia de pe un fragment de vas de la Porolissum. O altă biserică a existat probabil la Porolissum, identificată ca urmare a cercetărilor arheologice.

Creştinismul face progrese remarcabile la nord de Dunăre după destrămarea puterii hunice şi reluarea legăturilor dintre Dacia şi Imperiul Roman. La Sucidava, în cetate, se construieşte o basilică creştină, care serveşte şi de gropniţă pentru unele personalităţi (preoţi sau poate martiri?). Din *Novella* XI a împăratului Iustinian, aflăm despre existenţa unor centre bisericeşti pe teritoriul Banatului, la *Litterata* (Lederata) şi *Recidiva* (Arcidava?), sub ascultarea episcopiei de Iustiniana Prima. O altă basilică creştină a fost identificată la Drobeta.

Persistenţa (transmiterea) cuvântului *basilica > biserică* în limba română este o dovadă a existenţei, şi în secolele următoare, a unor astfel de construcţii destinate cultului, dar probabil din materiale perisabile (lemn). Ca dovadă se poate cita cuvântul *tâmplă* (*catapeteasmă*; derivat din *templa*), din care provine în română cuvântul *tâmplar*.

De asemenea, există o serie de dovezi ale prezenţei creştinismului în teritoriul aflat altădată *extra fines provinciae.* Astfel, izvoarele vorbesc despre existenţa unei comunităţi creştine în zona de câmpie şi dealuri ale Buzăului, în care păstoreau doi presbyteri: *Guthicas* şi *Sansalas.* În acest râu a fost înecat în anul 372 Sfântul Sava „Gotul” (vezi *Acta Sanctorum şi Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae*). Dar barbarii nu apar totdeauna ca persecutori; uneori ei sunt profund impresionaţi de prestanţa ierarhilor creştini, cum se întâmplă cu hunii, pentru care episcopul Theotimus al Tomisului era „zeul romanilor” (Sozomenos, *Istoria bisericească,* VII, 26, 6)! Iar istoricul Theophilactus Symocattes (VII, 13) ne redă o întâmplare nemaipomenită despre respectul hanului avar pentru marea sărbătoare a Învierii:

„În această vreme [anul 596?], chaganul, care este în mare cinste la avari, strângându-şi trupele, înaintă prin Mysia tracică, apoi atacă oraşul *Tomea*. [...] La apariţia primăverii o foamete lovi pe romani. Când era aproape să sosească marea sărbătoare creştinească a patimilor şi învierii Dumnezeului mântuitor şi foametea copleşea pe romani, dintr-o pronie neasteptată chaganul trimise solie la romani. Cererea era să pună capăt foametei. [...] Deci chaganul trimise care cu alimente romanilor înfometaţi. De aceea până în vremea noastră dintre lucrurile povestite ca extraordinare a rămas amintirea acestei omenii barbare. [...] S-a abţinut deci de la luptă până a trecut acea sărbătoare populară şi mare.”

Despre răspândirea creştinismului printre locuitorii din Muntenia şi de la est de Carpaţi se mai pot cita descoperirile de tipare de piatră pentru turnat cruciliţe: la Olteni (jud. Teleorman), Bucureşti (Străuleşti), Izvorul Dulce (jud. Buzău), Davideni (jud. Neamţ), Botoşana (jud. Suceava). Descoperirile arheologice atestă pătrunderea creştinismului şi în zona dintre Prut şi Nistru.

Trebuie, de asemenea, subliniată pătrunderea creştinismului chiar printre elementele alogene de pe cuprinsul Daciei. Cel mai relevant este cazul goţilor: în timpul „războiului scitic” (248-275), au fost duşi în „Sciţia” (teritoriul de la nord de Marea Neagră) numeroşi captivi din provinciile orientale ale Imperiului (în special din Cappadocia), mulţi dintre ei fiind creştini. Dintre aceştia provenea Ulfila, episcopul Gothiei (vezi *Vita Ulfilae* povestită de episcopul arian Auxentius din Durostorum), care a tradus *Biblia* în limba gotică; el a predicat deopotrivă în greacă, latină şi gotică.

→

Sau, pur şi simplu să ne ocupăm de imaginea nemanifestată a Creatorului = închipuită de daci cu peste 4000 de ani î.Ch., adică la statuia Gânditorului (Fig. 21), realizată ca şi cum ar putea fi încorporată în fiecare clipă în sânul tetraedrului sacru!

Gânditorul de la Hamangia este o provocare demnă de infinit mai multă preţuire şi dăruire! Vom încheia reamintind cititorilor faptul că dacii au iubit şi preţuit într-atât Piramida, încât au ales-o drept simbol reprezentativ, aşa cum rezultă din una dintre cele mai rare cărţi ale lumii, *Stematographia sive armorum illyricorum delineatio descritio et restitutio,* publicată a doua oară în 1701, datorită pasiunii lui Paul Ritter Vitezovici, în care stema Daciei este reprezentată ca în Fig. 22: un scut roşu, mobilat cu o piramidă de argint, ce are partea stângă umbrită şi cea dreaptă luminoasă.

21

22

Piramida ca figură heraldică porneşte de la baza scutului până la partea lui superioară. De o parte şi de alta a piramidei se află doi lei afrontaţi, care susţin piramida. Iată semnul ce atestă, pentru cei „ce vor veni”, virtuţile care au dominat Dacia, până la Burebista inclusiv!

Nu ne rămâne decât să invităm a nu neglija faptul că între Gânditorul de la Hamangia, Sfinxul din Bucegi, sanctuarele dacice de la Sarmizegetusa, piramidele tumulare de la Şona Făgăraş şi piramidele de la Gizeh există o taină care ne obligă la mai mult!

(Din)Spre Rădăcini

Dintre episcopii de origine orientală mai amintim pe Audius, și el de credință ariană, care a predicat goților; așa se explică filiera greacă a germ. *Kirche* < *kuriakh* (ceea ce echivalează cu *dominicum*). Din cauza persecuției lui Athanaric, el și adepții săi s-au refugiat în Imperiul Roman. O altă persecuție s-a produs pe timpul regelui Ingerich (Wingeric; pe când domneau împărații Valentinian, Valens și Gratian); moaștele martirilor goți au fost duse de regina Gaatha și fiica sa Dulcilla la Cyzic.

La fel de relevant este cazul gepizilor, și ei arieni (o parte refugiați în Imperiu, după înfrângerea lor de către longobarzi, în 567); unii au rămas totuși pe pământul Daciei. În Transilvania; un principe al lor, *Om(a)harus,* cunoscut din inscripția (însoțită de semnul crucii) de pe un inel de aur din tezaurul de la Apahida (jud. Cluj), era creștin; de bună voie sau cu forța, se vor fi creștinat mulți dintre supușii săi (precum francii lui Clovis, aproximativ contemporanul său). În interiorul thermelor din castrul legiunii V Macedonica de la Potaissa s-a descoperit mormântul unei principese (?) germanice (gepidă?); s-a emis, cu prudența cuvenită, ipoteza că spațiul fostului edificiu militar a putut fi amenajat ca basilică de către creștinii gepizi. La Pălatca (jud. Cluj), peste ruinele (sau în ruinele?) unei clădiri romane (*villa rustica?*), s-a identificat un mic cimitir gotic (secolul al IV-lea), în cuprinsul căruia s-au descoperit și câteva piese creștine.

Se poate chiar presupune că, de momentul exercitării autorității de către gepizi în Transilvania (sub protecția fie și nominală a împăratului romanilor, dar chiar și mai târziu, sub stăpânirea avarilor) se leagă păstrarea și chiar progresul creștinismului în Transilvania. Creștini erau și alți gepizi, care trăiau sub dominația altor barbari, precum acel gepid care-l conduce pe generalul Priscus, în 593, spre locul unde sălășluia Mousoucius, căpetenia sclavinilor (Theophanes Confessor).

Divinitatea credinței daco-romanilor (proto-românilor) era, precum în toate credințele monoteiste, unică și anonimă: *Deus,* pur și simplu (cf. fr. „Mon Dieu", germ. „Mein Gott"). Forma din limba română antepune un cuvânt latin cu semnificație adânc socială, *dominus* (în forma contrasă *domnus*, întâlnit chiar în închinările către divinitățile romane „păgâne" din Dacia), într-o invocație: *Domine Deus* (vocativ) > *Domne* (Dumne) *Deu* > *Dumnezeu.* Tot dintr-o invocație, *per Deum* > (per) *Deu* provine atât de des rostitul „zău!", luat drept chezășie.

De asemenea, trebuie reținută forma în care numele Mântuitorului *Iisus Christos* a intrat din latina populară în limba română: *Cristos;* de altfel, această formă este panromanică. Cel de-al treilea component al Sfintei Treimi, *Spiritus sanctus,* a fost înlocuit, în cursul Evului Mediu, prin *Sfântul Duh* (din slava bisericească), dar apare în *Credo* la istroromâni. La fel au dispărut din vocabularul liturgic și alți termeni de origine latină, precum *corpus Christi* („trupul lui Cristos"), *miserere* (înlocuit cu slavul „a milui") ș.a.

„Panteonul" creștin trebuie completat cu Maica Domnului: primul termen este slav (mediobulgar); a persistat totuși și forma latină, ceea ce se deduce din evoluția lingvistică *Virgo* > *virgula* > *vergura* (*Vergura,* cuvânt arhaic în dialectul daco-român; este atestat în Codicele Voronețean; de asemenea, apare în *Credo* la istroromâni); tot latinească este forma *Fecioara* (Fecioara Maria), forma feminină de la **fetiolus* < *fetus - foetus.*

Lexicul creștin românesc este preponderent latin; iată mai multe exemple: *altar* (*altare, altarium* > *altar*), *angelus* (înger), *basilica* (biserică), *baptisare* (a boteza), *beatus* (bietul: fericitul), *blasphemum* (blestem) și *blasphemare* / *blastimare* (a blestema), *kalendae* (colindă; prin filieră slavă?; v. totuși forma rotacizată, *corindă,* în Maramureș, unde colindătorii se adresează gazdei: „Slobodu-i a corinda?"), *communicare* (a cumineca; tot mai frecvent „a (se) împărtăși", iarăși etimologie romanică), *commendare* (a încredința, a comanda: a îndeplini riturile pentru morți), *credere* (a crede), *credentia* (credință), *christianus* (creștin), *crux* (cruce), *diabolus* (diavol; regional: „ghiavol"), *draco, icona* (icoană), *ieiunare* (a ajuna), *inclinare* (a se închina), *laboratoria* (*dies*) (zile lucrătoare), *ligare* (*carnem ligare:* cârnelegi, *caseum ligare:* câslegi; lăsatul postului de carne, respectiv de brânză), *lex* (lege: credință), *martyr* (martur: cel care mărturisește credința), *monumentum* (mormânt), *orare* (a ura), *peccatum* (păcat), *paganus* (păgân), *passio* (patimă: pătimirea creștinului supus supliciului), *pervigilium* (priveghi), *quadragesima* (păresimi: postul Paștilor), *rogare* (a se ruga), *salutare* (a săruta; îmbrățișarea creștină), *sanctus* („sânt"; cf. Sântămăria, Sâmpetru; cuvântul „sfânt" este preluat prin filieră slavă: *sveatîi*), *scriptura, servatoria* (*dies*) (sărbători) etc. La acestea se mai pot adăuga două cuvinte intrate în limba latină din greacă: *litourgia* (liturghie, slujbă) și *presbyteros* (latin. *presbyter,* preut-preot). Tot denumiri latine au și principalele sărbători creștine: Crăciunul, de la *calatio* (după Sextil Pușcariu) sau mai degrabă de la *creatio* (după Traian Diaconescu), și Paștele (*Paschae*). Reținem că această terminologie latină, preluată într-un mod asemănător, se întâlnește la vorbitorii dialectului aromân - ceea ce subliniază încă o dată vechimea creștinismului la daco-români (din vremea când aparțineau aceleiași unice *Romania* daco-moesice).

Aceluiași lexic creștin i se pot adăuga unii termeni daco-romani privitori la familie: *adfinis* (rudă; în familia creștină: fin), *amita* (sora tatălui: mătușă), *avunculus* (unchi), *cognatus* și *cognata* (cumnat, cumnata), *commater* (mamă „asociată", nașă: v. cumătră) etc.; cei mai mulți dintre aceștia au fost preluați de familia creștină, care îndeplinește sfintele taine (între descendenți, chiar colaterali, căsătoria fiind oprită), fiind păstrați în limba română.

Aici mai trebuie reținute câteva remarci asupra denumirii spațiului temporar în limba română. Astfel, numele zilelor (*dies*), de luni până vineri, sunt daco-romane (păgâne); dar sâmbăta (*sabbatum*) este un termen iudeo-creștin, iar duminica (*Domenica dies*) este latin creștin. Aceeași observație privește denumirile populare ale lunilor anului: doar două sunt moștenite din calendarul roman (*Februarius mensis* > făurar, februarie; *Martius mensis* > martie; *Aprilis mensis* > prier, aprilie; *Augustus mensis* > *gustar,* august).

→

Semn(al) de carte

Adrian Iscru, *Dacia și proiectele de refacere a Daciei, în Antichitate, Evul Mediu și Epoca Modernă,* Editura Burebista, București, 2019

Cartea pe care o țineți acum în mâini este o contribuție remarcabilă la cunoașterea istoriei noastre adevărate, eliberată de vălul așa-zisei *corectitudini politice,* în virtutea căreia strămoșii noștri sunt marginalizați de prea mulți ani.

În contradicție cu eseurile pretins istorice ale unor autori de factură *demitizatoare,* a căror notorietate este umflată cu pompa, argumentele lucrării de față, toate fundamentate științific, pun în evidență un fir roșu al continuității conștiinței dacice, din Antichitate și până în prezent.

Mai mult decât atât, documentele istorice citate demonstrează că nu doar autohtonii, urmași ai geto-dacilor, erau munciți de ideea unei refaceri a Daciei, ci și cancelariile străine și-au dorit acest lucru la un moment dat; desigur, din cu totul alte interese!

Subliniind faptul că acest studiu istoric este o variantă restrânsă a unei lucrări cu mult mai ample a lui Adrian Iscru, lucrare care va vedea lumina tiparului peste aproximativ un an, vă invit să vă bucurați de lectură și de bogăția informațiilor oferite cu generozitate de autor! (Prefața cărții, de Daniel Roxin)

Florin Horvath, *Nașterea Daciei* (roman), Editura Caiete Silvane, Zalău, 2019

Ioan a avut dintr-odată revelația adevărului ce l-a îndemnat la cugetare. La ultima discuție cu Moșul, a fost întrebat dacă simte nevoia acelui dulce răsfăț oferit de dreptul la „încetineală"... Pesemne, starea de tensiune vizibilă, pe care Ioan o afișa, era acumulată de-a lungul acestui tur de forță pe care l-a parcurs, urmare a nesperatei șanse de a se iniția în vechea tradiție a dacilor. Amintindu-și acum de acea conversație cu Moșul, l-a întrebat pe Învățător:

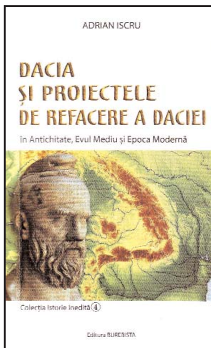
– Să cred că se va pune punct unei prime etape a inițierii mele? Sau, de vreme ce inițierea e un proces fără sfârșit, îmi veți oferi o mică vacanță, un drept la propria-mi încetineală, cum îmi spunea Moșul? (…)

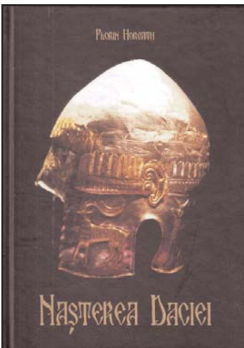
Abia atunci când ne golim de toate mărunțișurile și violențele cotidiene, putem recepta mila și dragostea Lui. Deci omul are în sine, de la mirabilul Creator, aceste excepționale posibilități. Dar accesul concret spre ele ține de calitățile noastre morale. Forța noastră de a trece prin tăria mumtului sau din văzut în nevăzut este cu putință doar dobândind deplina desăvârșire morală. Fără credința deplină în puterea și mila, în dragostea Creatorului, nimic nu izbutim și de aceea am vrut să-ți urez până în etapa viitoare multă Pace în Suflet. (Începutul și sfârșitul Capitolului 67)

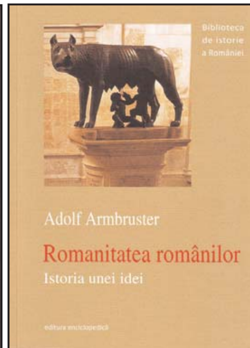
Adolf Armbruster, *Romanitatea românilor. Istoria unei idei,* Editura Enciclopedică, București, 2012 (ediția a II-a, revăzută și adăugită)

O idee forță a călăuzit întreaga istorie a românilor din vremea plămădirii lor ca entitate etnică în spațiul est-european și până la închegarea statului care le-a statornicit destinul politic: ideea originii romane, a descendenței lor din ostașii și coloniștii împărăției care, în năvalnica ei expansiune în toate direcțiile, a cuprins și părți însemnate din răsăritul continentului nostru.

Tema romanității românilor a fost componenta principală a conștiinței de sine a românilor, factor esențial al salvgardării identității lor colective în mijlocul mereu reînnoitelor vicisitudini istorice pe care au fost nevoiți să le îndure și să le străbată. Ideea romanității a fost o convingere elementară care, mai mult poate decât oricare alt factor, explică „enigma și miracolul istoric" al supraviețuirii poporului român. „Am rămas români – spunea Nicolae Iorga – pentru că nu ne-am putut despărți de amintirea Romei."

Mult timp s-a crezut, chiar de către unii dintre istoricii români cei mai iluștri, că descoperirea romanității poporului român și a limbii sale aparține umaniștilor apuseni din vremea de tranziție de la Evul Mediu la epoca modernă. Teză eronată care a văduvit de înțelesul său corect una din realitățile constitutive ale istoriei și ale conștiinței colective românești.

Restabilirea adevărului istoric în deplinătatea sa în această problemă capitală e una dintre marile realizări ale istoriografiei române din ultimele decenii. Meritul de a fi asumat investigarea acestei probleme complexe și controversate și de a fi dus cercetarea ei până la capăt îi revine lui Adolf Armbruster, care a dedicat elucidării ei întregul elan creator al începutului său istoriografic.

Realizarea unei astfel de lucrări presupune competență, perseverență, spirit de metodă și capacitate de integrare a puzderiei de fapte izolate, smulse cu tenacitate surselor celor mai variate, în liniile mari de evoluție cărora le aparțin. Cartea lui Adolf Armbruster, *Romanitatea românilor. Istoria unei idei* e rezultatul întâlnirii dintre o temă istorică majoră și un istoric pe măsura însemnătății ei. Cartea a cărei nouă ediție apare acum în *Biblioteca enciclopedică de istorie a României* este și va rămâne neîndoielnic o lucrare de temelie a istoriografiei române. (Cuvânt înainte de Șerban Papacostea)

Istoria de lângă noi

Făuritori ai Marii Uniri, martiri în închisorile comuniste (III)

Ilie POPA

Ioan Rășcanu (date biografice pot fi găsite la http://enciclopediaromaniei.ro/ wiki/Ioan_Rășcanu) s-a născut pe 14 ianuarie 1874 în orașul Cahul din sudul Basarabiei, făcând parte atunci din România unită, într-o ramură a unei importante familii boierești, părinții lui fiind Elefterie și Elena Rășcanu.

Probabil la scurt timp după anexarea sudului Basarabiei la Imperiul Țarist, părinții săi s-au mutat la Vaslui, unde s-au angajat ca profesori la Școala Nr. 1 de băieți din municipiu.

După absolvirea școlii primare, Ioan Rășcanu urmează mai multe instituții de învățământ militare: Școala de ofițeri (1891–1893), Școala de artilerie și geniu din București (1895–1897) și Școala Superioară de Război (1898–1900).

A parcurs pe rând toate treptele ierarhice militare, de la cea de sublocotenent, în 1893, la cea de general de corp de armată (r) în 1942 și apoi participant la menținerea ordinii administrative în Basarabia, după unirea ei cu România.

Principalele funcții militare ale lui Ion Rășcanu au fost: din 1903, profesor la Școala de artilerie și geniu din București; din 1906, profesor la Școala Superioară de Război; atașat militar în Germania, între anii 1907–1911; șef al Secției Operații din Marele Stat-Major, între anii 1914–1916; atașat pe lângă (ofițer de legătură) Statul-Major francez în 1916; comandant al Brigăzii 15 Artilerie în 1917–1918; secretar general al Ministerului de Război în 1918–1919; de două ori ministru de Război în perioadele 27 septembrie 1919 – 1 martie 1920 și 12 martie 1920 – 15 decembrie 1921. În anul 1922 a demisionat din armată.

Generalul de brigadă de atunci Ion Rășcanu a semnat la 6 august Decizia Ministerială nr. 466, referitoare la „Instrucțiuni pentru funcționarea serviciului sanitar al Aeronauticii Militare" și înființarea Centrului Medical Aeronautic. Această decizie a fost publicată în *Monitorul Oficial* nr. 111 de la 21 august 1920 și constituie actul de înființare al acestei instituții, cu o organizare și dotare conforme normelor aeronautice din acea perioadă, fiind a patra din Europa la acea vreme.

De asemenea, la 8 iulie 1921, în ședința Senatului României, ministrul de Război, generalul Ioan Rășcanu, a susținut Legea pentru organizarea clerului militar, fiind prima lege de acest gen din istoria Bisericii și a Armatei. Această lege pledează pentru „formarea unui corp preoțesc militar activ", cu caracter permanent, așa după cum s-a și întâmplat în perioada dintre anii 1921 și 1948.

Tot generalul Ion Rășcanu, împreună cu generalul Constantin Christescu, șeful Marelui Stat-Major, este inițiatorul reînființării revistelor militare după Primul Război Mondial.

După demisia din armată, generalul Ion Rășcanu a mai îndeplinit următoarele funcții: ministru pentru Basarabia și Bucovina în 1927; comisar superior al guvernului în Basarabia și Bucovina în 1931; ministru de stat în perioada 1931–1932; primar al orașului Vaslui între anii 1938–1942; primar al municipiului București în perioada, octombrie 1942 – august 1944; prefect al județului Vaslui; deputat ales în Parlamentul României în 1920, 1926, 1928, 1931; senator ales în 1920 și 1930.

Deși a fost ministru de Război doar pentru scurt timp în guvernele României interbelice conduse de Arthur Văitoianu, Alexandru Vaida-Voevod și Alexandru Averescu, după Actul Marii Uniri, generalul de corp de armată Ion Rășcanu a fost arestat în 1950 și încarcerat la Închisoarea Sighet, unde, supus regimului de exterminare, a decedat la 25 februarie 1952. Avea vârsta de 78 de ani.

→

Însuși cuvântul „lună" provine din lat. *luna,* atestat epigrafic în Dacia, la Apulum (nu din *mensis:* cf. fr. *mois*, it. *mese*). Dar denumirea ultimei luni a anului, în calendarul popular, este „undrea" < *andrea* (*mensis*), derivată din numele Apostolului Andrei (*Andreas*) (deci luna ce urmează morții Apostolului: 30 noiembrie, anul 42); se vede că în romanitatea dunăreană (daco-moesică) exista în secolul al IV-lea o tradiție despre vechimea apostolică a creștinismului.

Interesant este a urmări și raporturile dintre creștinism și păgânism. În lumea romană târzie, rezistența față de creștinism devenise o formă de manifestare a orgoliului „stăpânilor lumii" față de valorile eterne ale civilizației romane (greco-romane). Păgânismul este persistent chiar și în cetățile de pe *limes*-ul dunărean, sub privirile episcopilor creștini. La nord de Dunăre, în medii datând sigur din secolul al IV-lea, întâlnim urme clare ale persistenței păgânismului: astfel, în *quadriburgium* de la Hinova (jud. Mehedinți) au apărut mai multe piese religioase păgâne (două figurine de bronz reprezentând pe zeița Venus, o plăcuță de marmură cu chipul lui Pan, un fragment de plăcuță de marmură cu reprezentarea sacrificiului mithriac); de asemenea, la Sucidava, într-un mormânt (din secolul al IV-lea) s-a descoperit un fragment de *terra sigillata* cu reprezentare dionisiacă și un bust de lut al unei divinități feminine (Hecate?), iar în stratul de incendiu hunic de pe cetate (începutul secolului al V-lea) o statuetă de bronz reprezentând un zeu Lar. Descoperirile arheologice lasă însă adesea să se întrevadă efectele intoleranței adepților noii credințe (piese sparte, *membra disiecta*).

În mitologia populară românească apar o serie de personaje, clare reminiscențe ale păgânismului antic, uneori chiar perpetuate și transmise prin intermediul creștinismului daco-moeso-roman. Unele provin din păgânismul roman și au un loc aparte în creștinismul popular românesc, astfel: Floriile (*Floralia,* antica sărbătoare a florilor, serbată într-o duminică dintre 27 aprilie și 5 mai, peste care s-a suprapus Intrarea Domnului în Ierusalim), Rusaliile (*Rosalia,* sărbătoarea rozelor – a trandafirilor și a morților, peste care s-a suprapus Pogorârea Sfântului Duh) (date schimbătoare, în funcție de sărbătoarea Paștilor) și Sânzienele (*Sancta Diana,* „Sfânta Diana" – peste care s-a suprapus Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul; 24 iunie). O divinitate „națională" a romanilor, Venus (vezi *Aeneadum genitrix* – invocația cu care începe poemul lui Lucretius Carus, *De rerum natura*), era foarte populară în lumea satelor și în armată; ea a dat numele unei zile din calendar (vineri), dar este și un personaj (pozitiv) din folclorul românesc: Sfânta Vineri < *Sancta Venus* (?) (peste care s-a suprapus cultul Sfintei Parascheva, favorizat de faptul că, în greacă, *paraskevé* înseamnă vineri). Sfântul Gheorghe, atât de popular la români, a împrumutat iconografia Zeului cavaler trac (într-o biserică din Kosovo, locuitorii se închină la o reprezentare a unui Erou cavaler, pe care-l consideră Sfântul Gheorghe!).

„Ospățul funerar" („pomana") creștin și rememorarea (pomenirea) periodică a morților (vezi „Moșii de vară" și „Moșii de iarnă") își au rădăcinile tot în păgânismul roman daco-moesic.

De asemenea, ***folclorul*** **românesc** mai păstrează numele unor mici divinități slave (Procopius din Caesarea le numește nimfe: *Despre războaie,* VII, 14, 24), precum și ielele (= „vilele") și rusalcele (numele acestora provine de la sărbătoarea romană *rosalia* – praznicul rozelor) (dar cu rol malefic), și *Somodiva* (cunoscută în Mehedinți și la românii din valea Timocului).

Între aceste personaje (la limita dintre divin și folclor), se află și *Dochia* (Baba Dochia) – posibilă reminiscență a unei divinități dacice. Acest personaj al mitologiei populare prezintă un caracter întrucâtva panromânesc, cum arată receptarea legendei sale din Mehedinți până în zona Ceahlăului; ea subliniază importanța păstoritului transhumant în istoria (chiar etnogeneza) poporului român.

Creștinismul daco-roman este plin de rămășițe ale păgânismului antic; dar acestea dovedesc *calea populară* a răspândirii și implicit *vechimea creștinismului românesc.* Totodată, creștinismul daco-roman, așa cum rezultă din descoperirile arheologice, este lipsit de orice manifestări ale ereziilor apărute în secolul al IV-lea, ceea ce decurge din caracterul său vechi (primar, apostolic) și popular.

Cât privește termenul (cuvântul) ***paganus,*** acesta este panroman în lexicul creștin. Inițial, *pagani* desemnau pe locuitorii unui *pagus,* unitate administrativă (cuprinzând un număr de *vici*) din teritoriul unui oraș roman (*municipium* sau *colonia* romane), fiind atestat deopotrivă în Dacia și Moesia, dar și în provinciile occidentale (Gallia) și Africa de Nord. Creștinismul a câștigat mai întâi orașele, lumea rurală rămânând multă vreme adeptă a vechilor culte (dintr-un studiu recent, aflăm că în Gallia creștinarea satelor începe abia în secolul al IV-lea, forme ale păgânismului persistând până în secolele VII-VIII). În cuprinsul romanității dunărene, acest „stigmat" religios aplicat *pagani*-lor datează probabil încă din secolul al IV-lea, odată cu noua politică religioasă a împăratului Constantin cel Mare. De altfel, în secolul al IV-lea, orașele Daciei erau doar ruină și amintire; pe de altă parte, credința creștină începe să câștige și satul (vezi locul pătimirii lui Sava Gotul).

Fără îndoială, credința (*lex:* legea!) reprezenta un element de coeziune a romanilor (daco-romanilor) în fața lumii barbare ostile. Totodată, creștinismul facilita dialogul între comunități umane de neamuri diferite: romanii nu sunt un nou „popor ales"; în *Epistola către Galateni* (3, 28-29), Sf. Apostol Paul (Pavel) scria: „Căci câți în Christos v-ați botezat, în Christos v-ați îmbrăcat. Nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este nici rob, nici liber…" Căci, așa cum afirma Sf. Optatus (episcop din Milev, Numidia): *ecclesia una est…*

Limba latină, în afară de rolul ei de limbă de comunicare, era și o limbă de cult. Astfel, creștinismul devine factorul final favorizant în extinderea procesului de romanizare. După primul impact violent între barbarie și civilizație, migratorii (cei germanici, mai întâi) suferă și ei, treptat, același fenomen de integrare: mai întâi economică, apoi militară (federați și mercenari), în sfârșit, religioasă (prin adoptarea creștinismului); din dușmani ai Imperiului, ei devin cu timpul apărători ai civilizației europene în fața barbarilor veniți din stepele asiatice (spre exemplu, armata generalului Aetius, care-i înfruntă pe hunii conduși de Attila în Gallia, se compunea din romani și germanici). Invers, rezistența la integrare se manifestă prin respingerea creștinismului (de exemplu, prigoana anticreștină a regelui got Athanaric) sau prin adoptarea arianismului (și perseverarea goților în erezia monofizită).

Se poate conchide că în cursul secolelor IV-VI, romanizarea a cuprins cvasitotalitatea teritoriului vechii Dacii (cea din granițele descrise de Ptolemeu: „de la Nistru pân' la Tisa"). O contribuție de seamă la progresul spiritual al acestei romanități au avut episcopatele care flancau cetățile de pe linia Dunării sau mai din interior: Singidunum, Margum, Viminacium (în Moesia Prima), Aquae, Ratiaria, Castra Martis, Oescus (în Dacia Ripensis), Novae, Sexanta Prista, Appiaria, Nicopolis-ad-Istrum (în Moesia Secunda), Tomis și Odessos pe litoralul pontic. Așa se explică rezistența și supraviețuirea romanității carpato-dunărene în fața mareei slave (secolul al VI-lea).

Corneliu Coposu - ultimul interviu (III)

Marin BEȘCUCĂ

9. *Cândva, în timpul dialogului nostru, pomeneați ceva de pasivitatea politică. Aș adăuga că în perioada scursă de la Revoluție am observat în vremea diferitelor alegeri un absenteism dincolo de limitele firescului. Telespectatorii noștri au în acest moment posibilitatea de a se raporta atitudinal și comportamental la punctul de vedere al uneia dintre figurile de seamă ale politicului românesc. Ne-ar interesa comentariul dumneavoastră legat de acest aspect.*

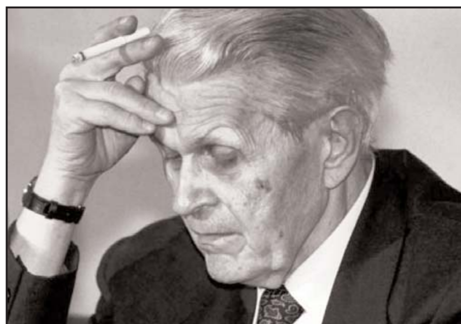
– Întrebarea dumneavoastră este bine pusă!

Din păcate, răspunsul pe care trebuie să vi-l dau are un aspect negativ. Această pasivitate, cum o numiți, eu o numesc și mai grav: apatie a opiniei publice! Este un certificat de dezinteres național care reprezintă un aspect foarte grav din punct de vedere al răspunderii politice! În momentul în care omul este nemulțumit, înjură, dar nemulțumirea lui se soldează fie cu efortul de a obține realizarea unui obiectiv care îi este refuzat, fie solidarizarea unor oameni, pentru ca împreună să poată să-și realizeze obiectivul. În momentul când cetățeanul român abandonează și una și cealaltă dintre aceste cărări spre realizarea obiectivului, atunci intervine această apatie, extrem de periculoasă. Ce înseamnă apatia politică? – a electoratului, a omului, la obligația, nu vorbesc dreptul de a-și asigura propriul viitor, lucru pe care-l socotesc foarte periculos și, în prelucrările pe care le fac acum de pregătire a viitoarelor alegeri, primul obiectiv pe care-l impun fruntașilor de partid este combaterea acestei apatii, și asta, pentru că, atâta vreme cât noi nu vom convinge electoratul român că are obligația de a participa până la unu la soluționarea problemei de care depinde propriul lui viitor, până atunci vom înghiți mai departe teroarea cripto-comunistă, altfel spus, prima obligație electorală a tuturor partidelor conștiente este să determine populația să-și exercite dreptul de vot, pentru că în mâna populației stă viitorul ei! Dacă ea renunță cu bună știință la dreptul și posibilitatea de a-și crea un viitor pe măsură și obiectivele pe care și le-a propus, înseamnă că a intrat în ceea ce numeați dumneavoastră pasivitatea politică, care este de rău augur, de care vor profita bineînțeles toți stipendiații actualului guvern, toți oamenii puși în pâine de guvernarea actuală, și vor prelungi această agonie în defavoarea poporului român până în momentul în care oamenii, nemaiputând răbda mizeria, oprimarea, sărăcirea și imposibilitatea de exprimare, vor produce o explozie!

De aceea, obligația noastră este în primul rând de a combate această apatie, acest fatalism, pentru că românul este fatalist de obicei și asta face parte oarecum tot dintr-un fel de fatalism, iată, auzi unii oameni: păi, mă rog, orice am face noi, tot comuniștii rămân la putere! Deci, o mentalitate pe care au imprimat-o cei șase ani de guvernare cripto-comunistă, în care oamenii s-au străduit să schimbe aspectul politic al societății, dar n-au reușit, datorită terorii exercitate nu numai de organele de represiune, poliție, jandarmerie, S.R.I., ci și de autoritățile administrative, silvice, școlare, medicale obișnuite, care toate suportă teroarea, opresiunea și dirijarea guvernamentală.

Sigur că ar fi o nenorocire dacă această apatie electorală de care vorbim și de care ne temem ar lua extindere și în special dacă ea s-ar extinde asupra generației tinere. Dintotdeauna tineretul a fost în fruntea acțiunilor salutare care au dus la schimbările cruciale din politica românească. În momentul în care tinerii se dezinteresează de viața politică, înseamnă că națiunea română a intrat cu un picior în groapă. Eu am combătut cu multă violență această atitudine, acest fatalism care nu este cu nimic îndreptățit, pentru că, dacă analizezi puțin situația, îți dai seama că pentru a avea un primar ai nevoie de un număr de voturi. Dacă eu cu nevastă-mea și sora mea nu ne ducem la vot, cu motivarea dă-i dracului, că tot comuniștii ies, sigur că vor fi cu trei voturi mai puțin, și dacă se extinde la 20 de familii înseamnă că indirect ai contribuit la alegerea unei persoane neconforme cu dorința opiniei publice!

Da, simptomul e periculos, trebuie și combătut cu multă violență, iar oamenii trebuie făcuți să înțeleagă că viitorul este în mâna lor – nu depinde nici de mine, nici de alții, ci de ei înșiși depinde care va fi viitorul lor. Și dacă reușesc să se lege de obiectivele viitoare, de acțiunea prezentă pe care îi obligă legea și datoria cetățenească, înseamnă că ei înșiși își pot dirija viitorul!

Eu am spus, exagerând puțin, că jumătate din eforturile electorale vor trebui îndreptate spre combaterea apatiei electoratului și dirijate spre eforturile de a determina oamenii care nu-și exercită dreptul de vot să fie prezenți și să-și exprime punctul de vedere, indiferent în ce fel, indiferent pe cine vor să voteze, dar să-și exercite acest drept, care e și o obligație morală și, în același timp, o obligație pentru viitorul societății românești în care trăim. De multe ori, de aceste atitudini depind nu numai niște schimbări sporadice de guvern, dar depind situații care evoluează în ani de zile – timp pierdut inutil din cauza acestei lipse de inițiativă și acestei apatii a opiniei publice.

10. *Domnule Corneliu Coposu, am avut bucuria de a fi martorii recentei dumneavoastră omagieri de către președintele Chirac, prin înalta distincție ce v-a fost atribuită. Cum a primit omul politic de largă reprezentare Corneliu Coposu gestul președintelui francez de a vă acorda gradul de Ofițer al Legiunii de Onoare?*

– Eu am avut onoarea să-l cunosc pe domnul Chirac de mai multă vreme, am stat de multe ori de vorbă cu dânsul, am discutat și politică franceză, și politică românească. Sigur că gestul acestei decorări m-a flatat. Trebuie să recunosc, însă, că nu atât decorația, cât maniera în care mi-a fost acordată mi-a produs o bucurie deosebită.

Sigur, eu eram recunoscut ca prieten al Franței! Am făcut atâtea călătorii acolo, am cunoscut toată lumea politică, inclusiv pe actualul premier, dl Juppé, care de altfel a și fost candidat la președinție și a făcut și raportul pentru acordarea gradului de Ofițer al Legiunii de Onoare. Consider însă că această decorație nu mi-a fost acordată mie personal, Corneliu Coposu, poate cu unele merite în lupta pentru democrație. Cred că gestul semnifică o atenție acordată poporului român și luptei sale pentru democrație și libertate, pe care a desfășurat-o poporul român și care nu este necunoscută în Occident. Am cunoscut, spre satisfacția mea, istorici occidentali, chiar un olandez care a subliniat că, în vreme ce toate popoarele Europei năpădite de tancurile sovietice au capitulat la trei ani după ocupația sovietică, poporul român a continuat în munți lupta anticomunistă până în 1953, ceea ce este un lucru extraordinar. Sub ocupația sovietică, în vreme ce Polonia, Cehoslovacia, Bulgaria au plecat capul, resemnându-se în poziția de națiune ocupată, poporul român a răspuns prin organizarea de acțiuni în munți, refuzând să capituleze în fața unei ocupații împotriva căreia nu aveai apărare. Ori lucrul acesta n-a trecut neobservat, nesesizat, și, față de celelalte state care au fost comunizate odată cu noi, înainte sau după noi, singur poporul român a reușit ca până în 1953 să țină sus drapelul luptei anticomuniste efective și nu teoretice! Că, teoretic, toți am fost împotriva comunismului, toți am așteptat cu nerăbdare prăbușirea lui. Ca să revin, consider că acest prim gest al noului președinte francez nu mi s-a adresat numai mie, ci s-a adresat eroismului poporului român care a dovedit că în lupta pentru democrație, pentru independență, pentru recuperarea vechilor tradiții românești, s-a expus și a luptat mai mult decât oricare alt popor din categoria celor ocupate de U.R.S.S. Sigur că sunt recunoscător domnului Chirac și domnului Juppe pentru gestul care m-a onorat și pe care îl consider un semnal adresat poporului român!

11. *Cu ce mesaj pentru oamenii Oltului își dorește să încheie președintele Corneliu Coposu?*

– Am un mesaj, pe care-l adresez, chiar cu riscul de a nu fi recepționat cu căldura și cu sinceritatea cu care îl adresez: rog pe locuitorii județului dumneavoastră și pe teleascultătorii postului dumneavoastră ca în primul rând să-și exercite obligația și dreptul de vot, să aibă în vedere nu numai prezentul malefic, ci viitorul României, viitorul copiilor și nepoților lor, să participe la vot și, cu ajutorul acestuia, să determine o alternativă de guvernare care să reașeze România pe făgașul tradițional al vechilor deprinderi, al vechilor obiceiuri românești și să participe alături de noi la refacerea țării și la reasezarea ei pe drumul care va duce la normalizare și la o bună stare la care avem dreptul să nădăjduim și datorită condițiilor specifice țării noastre, și datorită calităților poporului român.

→

Rudolf Brandsch s-a născut la 22 iulie 1890 (a se vedea https://ro.wikipedia.org/ wiki/Rudolf_Brandsch). Provenea din familia unor pastori transilvăneni saxoni. A continuat tradiția familiei, studiind teologia și filosofia la universitățile din Marburg, Klausenburg, Berlin, Jena și Cluj.

A fost mai întâi profesor de liceu, apoi director al Volksschule din Sibiu, iar la vârsta de 30 de ani s-a dedicat exclusiv politicii, aderând la asociații naționaliste, precum organizația antisemită și naționalistă *Alldeutscher Verband* (Asociația Pangermană).

A fost membru al Parlamentului Maghiar de la Budapesta din 1910 până în 1918, unde a militat ca „garant comun al tuturor germanilor" din Ungaria.

Rudolf Brandsch a lucrat în ianuarie 1918 la documentul de la Mediaș de aderare a comunităților germane la Actul Marii Uniri, apoi a fost membru al Parlamentului României între 1919–1933 și și-a continuat eforturile de unire politică a comunităților germane. În 1921 a înființat și a fost președintele Asociației Germanilor din România (*Verband der Deutschen in Rumänien*) până în 1931, organizație precursoare a *Grupului Etnic German din România.* Această asociație cuprindea așezările Transilvaniei, Banatului, Sathmarului, Buchenland, Basarabiei, Dobrogei și Vechiului Regat Românesc. Fiind în relații de prietenie cu politicienii români Alexandru Vaida-Voevod și Iuliu

Maniu, a fost numit în Guvernul Iorga subsecretar de stat cu rang de ministru pentru minorități în perioada aprilie 1931 – septembrie 1932, ajungând astfel la cel mai înalt nivel al reprezentării într-un guvern din România.

Rudolf Brandsch a înființat și condus *Kulturamt der Deutschen in Rumänien* (Institutul Cultural al germanilor din România) pentru protejarea bunurilor culturale ale germanilor din România. Ca urmare a rezultatelor sale politice, Brandsch a devenit co-fondator al *Congresului Național al Naționalității* și președinte al Asociației Naționalităților Germane din Europa.

Opera sa jurnalistică este o adevărată sursă istorică. Începând cu anul 1927, a publicat în revista *Nation und State* care a apărut la Viena.

Deși s-a opus politicii naziste prin declarațiile sale publice, după preluarea puterii de către comuniști, Brandsch a fost arestat, în 1948, încarcerat și a murit la spitalul Închisorii Văcărești, în 1953.

În perioada 1965–1989, a fost reabilitat și recunoscut oficial ca oponent al fascismului.

Istoria de lângă noi

Despre cultura de securitate

Georgel RUSU

Posibilul incident de securitate evidenţiat la începutul lunii martie la Casa Albă ne-a adus în atenţie un lucru despre care se discută puţin. Este vorba despre permiterea accesului la şi utilizarea informaţiilor clasificate (de data aceasta, pentru ginerele lui Donald Trump). Evenimentul nu este singular şi nu caracterizează numai arealul geografic pomenit. Nu mai demult decât în august 2018, John Brennan, fost şef al CIA, rămânea fără acces la informaţii clasificate de un anume nivel, după ce criticase atitudinea lui Donald Trump pe timpul întâlnirii cu Vladimir Putin, la Helsinki (iulie 2018).

Atmosfera de receptare socială a faptului este însă una fierbinte, am putea spune, dacă ne gândim la *WikiLeaks* şi implicaţiile sale. Mai mult decât atât, ideea manifestă din Doctrina Militară a Rusiei preconiza după 2010, şi se pare că a şi realizat, „utilizarea integrativă a forţei militare şi a resurselor şi forţelor cu caracter nemilitar”.

Dacă la acestea mai adăugăm scandalul Cambridge Analytica, alăturat sloganului privind războiul PSY lansat nu demult de Rusia, grefat pe fenomenul numit Pax Slavica, domeniul capătă o dimensiune de luat în seamă. Aşadar, lucrurile se află într-o dinamică accelerată pe sensul securităţii.

„Cultura secretului”, respectiv a monopolului statului asupra informaţiilor sensibile, nu este una nouă. Încă din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, din necesităţi militare şi pentru protecţia informaţiilor, generalul George Washington şi alţi ofiţeri comandanţi din cadrul Forţelor Terestre înscriau pe documentele specifice *secret* sau *confidenţial* în cadrul comunicărilor între comandamente. Mai departe, prin măsurile organizatorice întreprinse, generalul Washington devine eminenţa cenuşie care conturează în anii 1777-1778 sistemul de spionaj antibritanic. Remarcăm că o vreme nu s-a făcut distincţie între activităţile de cercetare (culegere de informaţii/intelligence), cele de protecţie a informaţiilor, cele de spionaj şi cele de contrainformaţii.

Primele reglementări referitoare la domeniul informaţiilor clasificate par să fie cele adoptate în 1912 de War Department General Orders (USA), când documentele înregistrate „confidenţial” deveneau accesibile numai *to the officer to whom intrusted.* Transpare aici şi un principiu fundamental, valabil şi astăzi, *nevoia de a cunoaste.*

Activitatea capătă însă forme normate în epoca modernă şi apare drept „răspuns” la instituirea normelor de acces la informaţii publice, fapt care impune însă şi menţinerea accesului limitat, controlat, asupra unora dintre acestea.

Dincolo de arbitrariul posibil şi uneori devoalat, informaţii care contează trebuiau să rămână apanajul locurilor care nu „diseminează pericole”. Cenzura obiectiv justificată se străduieşte să acţioneze pentru a nu crea vulnerabilităţi. Nu pot fi situate aici informaţii clasificate care ascund crime, erori administrative, ilegalităţi etc., fapt înscris şi în prevederile legale dedicate. Prevederi asemănătoare se află înscrise şi în legislaţia altor state.

Pentru omul obişnuit, neinteresat de domeniu, ar putea să pară că informaţiile clasificate fac obiectul doar al confruntărilor militare. Lucrurile nu stau deloc aşa.

Spre exemplu, oferirea unor dovezi că o persoană sau o organizaţie desfăşoară activităţi teroriste (putem înlocui sintagma *teroriste* cu *droguri, falsificare de monedă* sau oricare alta aflată sub semnul sancţiunii penale majore) sau de sprijin a unor astfel de organizaţii constituie, de bună seamă, o treabă meritorie, dar dacă informaţia nu este clasificată spre a nu ajunge la îndemâna oricui sau spre a fi aflată fără a se cunoaşte cine sunt persoanele respective, ne putem confrunta cu situaţii de tipul:

- viaţa respectivului ins este pusă în pericol;
- misiunile de neutralizare necesare, legale, pot uşor eşua;
- în eventualitatea în care o altă persoană ar mai deţine astfel de informaţii, va prefera *omerta* pentru a nu-şi periclita viaţa.

În mod firesc şi necesar, se impune clasificarea informaţiilor obţinute din surse care pot, ca urmare a punerii la dispoziţie a datelor, să pericliteze siguranţa sursei şi/sau a familiei.

Perioadele şi locurile în care la un moment dat se produc acte antisociale sau acţiuni teroriste etc. pot „împinge” serviciile specializate la a mări mult numărul de informaţii de gen care ajung să fie clasificate.

Situaţia înregistrărilor/intrărilor şi a ieşirilor/declasificărilor de informaţii clasificate pentru SUA în perioada care cuprinde şi anul atacului din 11 septembrie este indicată în tabelul de deasupra. Observăm dinamica activităţilor specifice în raport cu evenimentele teroriste soldate cu atacarea Turnurilor Gemene. Creşterea de după 2001 s-a produs în pofida faptului că numeroase investigaţii referitoare la evenimentele din 11 septembrie au concluzionat că secretizarea excesivă a perturbat detectarea şi prevenirea atacurilor.

Anul	Noi clasificări	Declasificări (file)	Costuri ale clasificărilor	Costuri ale declasificărilor
2001	8,650,735	100,104,990	$4.5 billion	$232 million
2002	11,271,618	44,365,711	$5.5 billion	$113 million
2003	14,228,020	43,093,233	$6.4 billion	$54 million
2004	15,645,237	28,413,690	$7.1 billion	$48 million
2005	14,206,773	29,540,603	$7.7 billion	$57 million
2006	20,556,445	37,647,993	N/A	N/A

Domeniile care deţin şi vehiculează informaţii clasificate sunt diverse. Unele pot indica locul, cantitatea şi calitatea unor resurse de importanţă strategică. Altele pot să se refere la elemente de interes deosebit pentru stat. Legislaţia arhivistică are, de asemenea, prevederi care impun ca unele documente să nu poată deveni publice vreme de mai multe decenii sau chiar mai mult. Unele documente cu caracter istoric pot fi accesate doar în regim special. Tot aşa, nimeni nu-şi imaginează că oricine şi oricând poate vedea toate fluxurile băneşti ale ţării.

Un loc aparte în privinţa clasificării informaţiilor îl deţine diplomaţia. Aici relaţiile interstatale, şi nu numai, reprezintă „distilate” care pot servi pe termen lung înţelegerii sensurilor acţiunilor. Expresii, atitudini, gesturi, divagări ale discuţiilor sau o mulţime de alte indicii pot devoala mai mult decât spune textul unui tratat! Acestea pot face obiectul consemnării în documente clasificate. (Vezi tratatul Ribbentrop-Molotov cu privire la România!) La ce bun, ar putea să întrebe unii, dacă în prezent avem tehnologii capabile să vadă din cosmos mingea de tenis ascunsă în iarbă?! Răspunsul calificat al specialistului era de genul: *Nicio tehnologie din lume nu poate vedea intenţii!*

Sistemul de clasificare a informaţiilor este, de regulă, unul asemănător, mai ales când vorbim de ţări europene. Oricum, prin acorduri specifice se stabilesc corespondenţe, echivalări etc. Acestea au la bază, mai mult decât „rezonanţa lingvistică”, nivelul prejudiciilor pe care l-ar produce divulgarea informaţiilor.

Există şi sisteme de clasificare a informaţiilor care au în vedere considerente ale asocierii specifice (între state). Un exemplu este *Protocolul luminii de trafic,* sistem dezvoltat de ţările G 8, destinat schimbului de „informaţii sensibile” între agenţii guvernamentale şi corporaţii. Acest protocol a fost acceptat ca model pentru schimbul de informaţii de încredere de peste 30 de alte ţări. Protocolul prevede *patru niveluri de partajare de informaţii* pentru gestionarea informaţiilor sensibile (roşu, chihlimbar, verde şi alb). Sunt însă şi sisteme intermediare, de genul permiterii accesului numai pentru cetăţenii unui stat (SUA, NOFOR-*nedestinate străinilor,* Marea Britanie, UK *Eyes only*) etc.

→

Epilog

Am pus microfonul jos, cumva mulţumit că reuşisem aproape cât îmi propusesem. Aproape? Da, venisem cu 18 întrebări şi concentrasem 15 în 11.

Îl simţeam pe preşedinte satisfăcut de discuţie şi refuzam să cred c-ar fi obosit. L-am rugat să ne arate oarece fotografii, dar mi-a spus că toţi ziariştii care au trecut pe acolo i le-au luat sub promisiunea că i le vor returna, dar n-au mai făcut-o!!... Inclusiv o prietenă de familie i-a luat mai bine de o sută şi tot nu i le-a returnat. *Probabil c-o vrea să facă un tezaur cu ele,* adăugă râzând. M-a mai întrebat câte ceva despre mine, adăugând că este surprins de un aşa mod de a mă prezenta, el neştiind că şi în provincie se poate face televiziune atât de bine. M-a întrebat despre postul nostru de televiziune şi, culmea, dacă poate face ceva pentru noi, că pentru destulă lume a pus umărul şi obrazul în aceşti ani. I-am relatat despre ce am reuşit să fac eu cu copiii mei, din Cenaclul literar-gazetăresc *Optimiştii* şi i-am adus o revistă a liceenilor la care lucrase şi fiica mea, revistă pe care a privit-o cu interes şi m-a întrebat, surprinzător pentru mine:

– La aceste reviste lucrează şi profesori?... dacă da, ar trebui să înţeleagă că e bine să-i lase pe copii în pace, ei ştiu mult mai bine ce probleme au!... ei, profesorii, să şi le facă pe ale lor!

– *Sunt şi eu de acord cu asta, domnule preşedinte, dar în ţara asta multe mai sunt de făcut, dacă am făcut cumva cu adevărat ceva până acum!...*
L-am surprins cu această reflecţie şi mi-a răspuns răbdător:

– De voi, tinerii, depinde ce veţi face cu ţara asta! Iar în ce priveşte copiii ăia ai dumitale, spune-le că am oprit revista lor şi că o voi pune între lucrurile mele de preţ!... Rodică, ai dat ceva de băut băieţilor ăştia care au bătut atâta cale de drum să vină până la mine?... Ia să ne dai ceva, pentru că şi eu vreau să ciocnesc şi să beau ceva cu ei!

Ce-aţi zice, Cinstite Cititor, de încărcătura pe care o poartă simplitatea acestor cuvinte de cea mai adâncă perenitate!? Am băut şi, la câteva minute după ce pendula bătuse de patru ori, am ieşit din nou în stradă, evident, după ce ne strânsesem mâinile cu mâinile acelea în palmele cărora s-au odihnit multe evenimente ale acestui secol. Am plecat convins că istoria va face loc la ceea ce eu realizasem cu una dintre cele mai mari figuri ale sale.

Eram în miezul grevelor studenţeşti şi Dumnezeu probabil că n-a vrut să amestec întâlnirea pe care tocmai o avusesem cu unul dintre elevii săi şi cu alte evenimente de care eram deja saturaţi. Am venit la televiziune şi numai că n-am turbat instantaneu: totul se trăsese în culoarea albastru indigo şi deci filmul meu aveam să-l realizez în alb-negru!

Impactul cu lumea în care mă întorsesem?

Fusesem miercuri la preşedintele Coposu, într-un 18 de octombrie, iar vineri nu am rezistat ispitei şi am dat telespectatorilor o porţiune de zece minute, la jurnalul de seară slătinean. Minunea se produsese! Am lucrat luni şi am realizat primul serial, pe care-l denumisem „Un spirit pentru veşnicie”. Nu-i aşa că şi Dumneavoastră vă place cum l-am intitulat?... În seara de 23 octombrie, într-o luni ca toate zilele de luni, telespectatorul slătinean lua contact cu un interviu adus lor, în provincie, într-un colţ de provincie în care eram vitregiţi de cel de-al doilea canal de televiziune naţională şi de multe alte lucruri de care se bucură alte părţi de ţară.

Impactul? M-aţi crede? Oameni care mă priveau cu surprinderea de a fi fost eu cel care le-am adus aşa nestemat la care nici măcar nu speraseră. Colegii? Reţinuţi şi atât.

Prezentul epilog, dar şi integrala interviului şi alte dimensiuni de însemnătate privind această întâlnire pentru istorie se găsesc în cartea *Ultimul interviu,* realizată de mine şi apărută în 1997!

Frunte plecată, ţie, Cititorule! (Sfârşit)

Istoria de lângă noi

Între fructul oprit din considerente obiective și fructul dorit... pentru subiectivități vicioase! Există însă nu numai informații care țin de domeniul securității naționale (apărare, protecție civilă, securitate alimentară, bancară etc.), ci și altele, „mai aducătoare de bani”.

Ne putem imagina așadar și locurile mai lucrative. Dacă un stat sau o grupare de forțe, un agent economic dispus să cumpere/vândă armament și muniții sau materiale cu regim restricționat nu găsește rezonanță și rezolvare în cadrul cercului politico-diplomatic și de afaceri cu care a avut o întâlnire de gen, informațiile clasificate reținute pot fi, la un moment dat, accesate de un „binevoitor”, care, cunoscând agenda, poate oferi rezolvarea situației la un preț pe măsura unei negocieri în care deja acesta cunoaște datele problemei.

Poate fi și un alt scenariu. Presupunând că un investitor dorește să investească și să construiască un obiectiv important pe teritoriul unei alte țări, acesta își pregătește datele necesare și calculul de randament economic din care nu lipsesc costurile privind achiziția terenului, a materialelor, a forței de muncă, a energiei, prevederile cadrului normativ specific etc. Urmează o întâlnire cu reprezentanții statului vizat, care întâlnire, conform cererii beneficiarului/uzanțelor, face obiectul confidențialității și al clasificării, pe un anume termen, a informațiilor vehiculate. Lucrurile pot să meargă spre o rezolvare convenabilă, numai că, la un interval de timp, urmare a divulgării intențiilor de către „găzduitor”, prețurile imobiliare în zona vizată cresc exponențial, iar dezvoltatorul își retrage oferta, eventual își stabilește afacerea într-un stat vecin. Și exemplele pot continua.

În antichitate sau în Evul Mediu, și nu numai, deținătorii de informații erau torturați pentru a divulga informații secrete. Instrucția specifică, referitoare la rezistența la tehnici (inclusiv de tortură fizică sau psihică) de dobândire a unor informații clasificate încă se mai practică în unele instituții.

Pentru a asigura un climat de încredere reciprocă, statele își stabilesc un cadru normat, astfel încât să prezinte garanții în egală măsură propriilor cetățeni, dar și partenerilor internaționali.

Politicile referitoare la informațiile clasificate fac obiectul unor reglementări stricte, adoptate de fiecare țară. De la acestea se pleacă în a construi cadre de cooperare cu diverși parteneri.

De regulă, accesul la informații clasificate se face pe baza garanției de specialitate care atestă că insul este capabil fizic, intelectual, moral și caracterial s-o facă, fără a fi șantajabil, astfel încât să nu devină o vulnerabilitate pentru securitatea informațiilor și a stării de securitate. Acceptul Autorității Desemnate de Securitate (ADS) consemnează „Capacitatea deplină de exercițiu”, stabilită pe un interval de timp, pentru un anumit nivel și pentru o anume categorie de informații (naționale, UE, NATO etc.). Ar fi de menționat și faptul că întinderea termenelor pentru verificarea în vederea acordării accesului (eliberarea autorizației/ certificatului) poate însemna și 90 de zile pentru personalul din instituțiile cu specific militar și 180 de zile lucrătoare pentru certificate de securitate industrială de nivel strict secret de importanță deosebită. Sunt intervale de timp în care ADS-rile își efectuează activitățile specifice de evaluare prevăzute de Art. 165 din Standarde (începând de la consultarea de registre de stare civilă, mergând la locuri de cunoaștere a conduitei, stabilirea naționalității și cetățeniei, confirmarea pregătirii (o diplomă falsă poate conduce la neacordarea accesului), solvabilitate și reputație financiară etc.).

Cel care primește un nivel de acces la informații clasificate nu poate consulta toate documentele de la acel nivel. Dintre acestea, i se pun la dispoziție numai cele considerate necesare rezolvării, de regulă punctuale, unei situații, conform principiului nevoii de a cunoaste.

Raporturile între accesul la informații publice și accesul la informații clasificate sunt stabilite prin normativ, astfel încât să satisfacă prioritățile care țin de statul de drept și drepturile omului versus prioritäți ale existenței statale, precum și cele care țin de protejarea vieții și integrității persoanelor care pun la dispoziție informații! Acest lucru impune clasificări specifice ale informațiilor.

În acest context, considerăm necesar a lămuri și expresia argotică „Nu da maimuței briciul!”, pe care am putea-o lua ca motto al temei. Cuvintele menționate fac parte din limbajul inventat de serviciile de specialitate (securitate și protecție a informațiilor), făcând diferența între oportunitatea și necesitatea de a da cuiva acces la informații clasificate. Expresia îmbracă în subsidiar și cerința referitoare la accesul efectuat numai în baza principiului *necesității de a cunoaște.* În paranteză fie spus, de regulă, președintele SUA nu capătă neapărat nivelul maxim de acces la informații clasificate. El este limitat de structura de securitate la cât este necesar pentru rezolvarea problemelor specifice.

În acest domeniu, al securității informațiilor, putem spune că se află partea preventivă a contra-informațiilor. De altfel, nu întâmplător verificarea și evaluarea persoanelor pe această linie se efectuează de structuri (ADS) cu astfel de atribuții. Ea este activitatea *soft,* care diminuează riscul unor acțiuni *hard* care pot avea costuri mari, unele inacceptabile.

Așa se face că art. 7 din Legea nr. 182/2002 privind protecția informațiilor prevede, la alin. (1) că „Persoanele care vor avea acces la informații clasificate secrete de stat vor fi verificate, în prealabil, cu privire la onestitatea și profesionalismul lor, referitoare la utilizarea acestor informații”. Cerința este una în concordanță cu cele internaționale (UE și NATO) și își găsește acoperirea în exigențele articolelor 157 - 160 din *Standardele naționale de protecție a informațiilor clasificate în România.* Astfel, cei vizați trebuie să îndeplinească și următoarele condiții: „a) loialitatea indiscutabilă a persoanei;
b) caracterul, obiceiurile, relațiile și discreția persoanei...” etc. Sunt apoi enumerate o seamă de incompatibilități, între care, dacă „are antecedente penale sau a fost sancționat contravențional pentru fapte care indică tendințe infracționale”, „suferă sau a suferit de boli fizice sau psihice care îi pot cauza deficiențe de discernământ”, „a demonstrat lipsă de loialitate, necinste, incorectitudine sau indiscreție”, „consumă în mod excesiv băuturi alcoolice ori este dependent de alcool, droguri sau alte substanțe interzise prin lege care produc dependență”, „poate fi supus la presiuni din partea rudelor sau persoanelor apropiate care ar putea genera vulnerabilități exploatabile de către servicii de informații ale căror interese sunt ostile României și aliaților săi” etc.

Aceste Standarde naționale prezintă garanții în fața instituțiilor angajatoare, în fața societății, în fața partenerilor internaționali, dar reprezintă și criterii după care se judecă eventualele încălcări ale regimului informațiilor clasificate. Sunt cerințe care conduc la încadrarea și menținerea persoanelor în structurile Ministerului Apărării Naționale, ale Ministerului de Interne, ale Ministerului Justiției (Administrația Națională a Penitenciarelor), ale Serviciului Român de Informații, ale Serviciului de Informații Externe, ale Serviciului de Protecție și Pază și ale Serviciului de Telecomunicații Speciale.

Secțiunea 6 a actului normativ menționat este dedicată accesului cetățenilor străini, al cetățenilor români care au și cetățenia altui stat, precum și al persoanelor apatride la informațiile secret de stat și în locurile în care se desfășoară activități, se expun obiecte sau se execută lucrări din această categorie. Aici sunt prevăzute o seamă de criterii asemănătoare cu cele anterior enunțate.

Având în vedere că unele dintre deciziile politice impun și consultarea de informații clasificate, țările lumii au prevăzut accesul în domeniu pentru persoane din staff-urile politice. Metodologia de acces poate fi aceeași ca pentru angajații ministerelor din domeniul apărării sau poate fi diferită, existând „autorități desemnate de securitate”, specifice. În unele țări, documentul de avizare pentru dobândirea accesului la informații clasificate se solicită înainte de a candida la funcții publice.

Specific pentru țara noastră e faptul că persoanele menționate la alin. (4) Art. 7 din Legea 182/2002 (președintele României, prim-ministrul, miniștri, deputați, senatori, judecători, procurori, magistrați-asistenți ai Înaltei Curți de Casație și Justiție) pot avea acces la informații clasificate „...fără îndeplinirea procedurilor prevăzute la alin. (1)-(3), respectiv la Art. 28, în baza unor proceduri interne...” Trebuie să avem în vedere faptul că, la nivelul instituțiilor din care fac parte, inclusiv din cadrul CSAT, se vehiculează informații clasificate, secrete de stat, unele chiar de cel mai înalt nivel.

În locul evaluării obiective din partea unei structuri de specialitate (care poate să determine inclusiv apartenența la o rețea de spionaj antiromânesc și să respingă accesul), s-a preferat „validarea” persoanelor respective girate de încrederea celor care le-au votat (motivarea alin. (4)/Art. 7)! Se pare că poate fi vorba inclusiv de încrederea față de o listă de partid, față de oameni care nu s-au văzut niciodată între ei etc.

Dincolo de inechitate, se creează vulnerabilități majore pentru activitatea de protecție a informațiilor, iar prestația în materie de informații clasificate a persoanelor vizate de alin. (4)/Art. 7 devine una care creează pericole pentru securitatea țării și nu numai. Apare o discriminare pozitivă în favoarea persoanelor menționate care este vizibilă și prin comparare cu Art. 21/ Drepturile Omului: (1) „Se interzice discriminarea de orice fel, bazată pe motive precum sexul, rasa, culoarea, originea etnică sau socială, caracteristicile genetice, limba, religia sau convingerile, opiniile politice sau de orice altă natură, apartenența la o minoritate națională, averea, nașterea, un handicap, vârsta sau orientarea sexuală.” Pe această cale, o încălcare a prevederilor tratatelor pe care le-am semnat poate conduce la diminuări sau anulări ale participărilor depline la discuții, tratative etc.

De altfel, în mod practic, în cazul comiterii de fapte care conduc la divulgarea/compromiterea de informații clasificate, tragerea la răspundere a acestor persoane devine dificilă, dacă nu chiar imposibilă. Ele nu își găsesc locul în Standardele naționale prezentate în H.G. 585/2002. Prestația lor nu poate fi acceptată de alte țări sau de cadrele de cooperare care nu au garanții legale, pentru că în cazul compromiterii informațiilor, aceste persoane vor răspunde legal penal sau administrativ.

Mai mult decât atât, această anomalie poate face inoperante, în bună măsură, Articolul 398 din Noul Cod Penal, *Înalta Trădare,* dar și Art. 96 din Constituția României, *Punerea sub acuzare a Președintelui României.*

Se pare că de pe redutele informațiilor clasificate se poate manipula eficient, mai ales în condițiile eludării fondului legal (alin. (4)/Art. 7). Sunt multe aspecte legate de fațetele posibile. Mai întâi ar fi asumarea unei imagini de persoană integră de către unii care, dacă ar intra în furcile caudine ale evaluării ADS, nu ar trece. Mai apoi, faptul că populația consideră că există un gen de etică în accesul la informații clasificate și că lucrurile sunt garantate, că aleșii nu prezintă vulnerabilități care îi pot face manipulabili.

Persoanele menționate la alin. 4 devin manipulabile prin însăși absența girului ADS. Pot fi manipulate inclusiv de către entități care la un moment dat pot deține informații că cei vizați nu corespund Standardelor etc.

Situația creată prin prevederile derogatorii ale alin. (4)/Art. 7 ale Legii 182, de la alin. (2)/Art. 16 din Constituție (*Nimeni nu este mai presus de lege*), coroborate cu prevederile Art. 157-160/H.G. 585/2002 (*Standardele naționale privind protecția informațiilor clasificate*) dă naștere unor vulnerabilități de securitate. De altfel, unele acte de gen s-au petrecut în spațiul public, unde persoane care au avut acces la informații clasificate pe calea alin. (4) au divulgat date secrete. De asemenea, Art. 14 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului prevede interzicerea discriminării. Faptul este vizibil în chiar corpul Art. 7 al Legii 182/2002. Modalitatea folosită ar putea fi plastic numită *Cu legea pre lege călcând!*

→

Istoria de lângă noi

Un experiment social uitat: centrele agroindustriale

Ştefan BUZĂRNESCU

Ca o componentă a proiectului de ţară rămas în istorie sub numele de „societate socialistă multilateral dezvoltată", centrele agroindustriale au marcat o secvenţă a eforturilor de emancipare naţională şi socială a României, care şi-a imaginat, cu naivitate, că după retragerea trupelor sovietice de ocupaţie, ar fi sosit momentul să se proiecteze un nou început de dezvoltare naţională, adică fără obedienţă faţă de tradiţionalele imperii vecine (Ţarist, Habsburgic, Otoman), care şi-au disputat, timp de secole, ambiţii de dominare şi de anexiune a teritoriilor româneşti. În acest context, a luat naştere ideea de „dezvoltare multilaterală", focalizată pe un raţionament foarte simplu, anume, dacă individul are trebuinţe multilaterale, atunci este normal să se creeze o economie multilaterală care să acopere toate aceste trebuinţe din producţie proprie.

Seducătoare în egală măsură pentru „oamenii muncii", cât şi pentru cei aflaţi la putere, această opţiune a fost agreată şi de urmaşii fostului Imperiu Ţarist, în ipostaza sovietică de atunci, faţă de care România a rămas sub ocupaţie ideologică, dar obligată să dezvolte „industria grea, cu pivotul său, industria constructoare de maşini". După ce *Programul de dezvoltare multilaterală* a devenit document normativ pentru întregul spaţiu social românesc, sistemul de învăţământ a fost instituit ca instrument al dezvoltării naţionale, context în care oferta educativă a fost calibrată în funcţie de nevoile de dezvoltare ale fiecărei zone (regiune, oraş, comună, sat), în scopul „repartizării judicioase în profil teritorial a forţelor şi relaţiilor de producţie", adică în zonele agricole au luat fiinţă licee agricole, în zonele păduroase, licee silvice, în zonele industriale, licee industriale ş.a.m.d. Profesionalizarea liceelor, în corelaţie cu şcolile profesionale, avea rolul de a asigura accesul gratuit al tuturor educabililor la şcoală, cheltuielile de şcolarizare fiind asigurate de guvernul de atunci în aria directivei *politehnizării întregului sistem de învăţământ…*

Se înţelege că această „reformare" presupunea şi o masivă construire a spaţiilor corespunzătoare de învăţământ, a laboratoarelor şi a atelierelor pentru practică profesională, a fondului de carte de specialitate, a loturilor semincere pentru legumicultură, a unităţilor de cercetare ştiinţifică în toate domeniile de activitate etc. Toate acestea s-au realizat prin eforturi financiare proprii, dar şi prin contractarea unor importante datorii externe, care urmau a fi returnate prin valorificarea producţiei viitoarelor unităţi de producţie. Loturile de pământ, valorificate centralizat prin întreprinderi agricole de stat (IAS) şi prin cooperative agricole de producţie (CAP), au asigurat o bună parte din amortizarea investiţiilor necesare mecanizării lucrărilor agricole şi chimizării întregii agriculturii, adică şi pomiculturii şi viticulturii, precum şi chimizării (ierbicide, fungicide etc.). Totuşi, decalajele dintre mediul rural şi cel urban nu se micşorau, ci dimpotrivă: prin plecarea la oraş a multor rezidenţi din rural, depopularea satelor a înregistrat un salt îngrijorător pentru autorităţile din acel timp, deci a tuturor celor care gestionau acest proces. Deoarece unele sate au rămas aproape pustii, s-a luat măsura de compactare a satelor în comune de centru, faţă de care, administrativ, să graviteze satele care nu se mai aveau resurse să se administreze.

⟶

Se instituie astfel o discriminare în favoarea persoanelor menţionate la alin. (4) şi se creează o inechitate şi o discriminare vizibile faţă de persoanele care sunt obligate să parcurgă fluxul prevăzut de standardele naţionale, precum şi un infinit şir de vulnerabilităţi la adresa securităţii naţionale şi a cadrelor de cooperare (UE, NATO, bilaterale etc.). Nu ştim dacă obiectivul care a primat în adoptarea normativului ţine de înlăturarea posibilităţii de nevalidare a mandatului sau de accesarea unui spor pecuniar pentru cei care au acces la informaţii clasificate.

Aducerea la normalitate a situaţiei găseşte sprijin în prevederile Art. 20 din Constituţie, unde se arată că: (1) *Dispoziţiile constituţionale privind drepturile şi libertăţile cetăţenilor vor fi interpretate şi aplicate în concordanţă cu Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, cu pactele şi cu celelalte tratate la care România este parte.*

(2) *Dacă există neconcordanţe între pactele şi tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, şi legile interne, au prioritate reglementările internaţionale, cu excepţia cazului în care Constituţia sau legile interne conţin dispoziţii mai favorabile.*

Nu este greu să ne imaginăm că, dacă în domeniu s-ar opera cu aceeaşi unitate de măsură (păstrarea Art. 7 în formula cu numai primele trei alineate), atunci scena politică românească ar arăta altfel.

Cultura de securitate. Ce facem cu ea? Dacă războiul este considerat „ultima soluţie", atunci evitarea lui trebuie neapărat avută în vedere şi prin calităţile celor care-l pot provoca. Ceea ce von Clausewitz numea *Cheia ţării,* cu referire în special la geografia militară, pare să se fi mutat astăzi, prin schimbările de paradigmă din domeniul securităţii şi consecinţele posibile, în sfera informaţiilor. Aşadar, protecţia informaţiilor devine o resursă defensivă care alimentează starea de securitate. Nu am folosit sintagma securitate naţională pentru că interdependenţele sunt astăzi mult mai profunde decât par pentru nespecialişti. E vorba în egală măsură de fenomenul mondializării, de apartenenţa la alianţe, dar şi de modul de manifestare a unor forţe antisociale, grupuri de interese, multe dintre ele cu acţiune transfrontalieră, cu potenţial de mobilitate deosebită etc.

În acelaşi timp, în pofida a ceea ce unii autori postulează drept „rolul minor al forţei militare", instrumentele de putere ale statului (*diplomatic; informaţional* – prin educaţie, instrucţie, conştiinţă civică/naţională, acces la informaţii; *militar; economic; financiar; informaţii de securitate; impunere a legii* şi creare a „culturii acumulărilor valorice naţionale" şi *managementul situaţiilor de urgenţă*) şi conexiunile dintre ele rămân, în viziunea multor specialişti ai domeniului, fundamente ale securităţii. De altfel, incidentele de securitate petrecute în ultimii ani au pus în evidenţă necesitatea şi utilitatea *relaţiilor intersectoriale.* Putem vorbi de programe şi activităţi concrete în sensul sporirii culturii de securitate şi al creării unei mentalităţi capabile să integreze componente diverse (de la cea alimentară sau energetică, până la cibernetică etc.).

Punerea în acord a resurselor şi potenţialului naţional cu aşteptările şi nevoile sociale poate şi trebuie să creeze starea de percepţie specifică referitoare la domeniile stării de securitate. Ele sunt însumate în comportamentul cetăţenesc, care nu simte nevoia unei schimbări radicale a stării socialului.

Vorbim chiar de o securitate extinsă în cadrul internaţional, loc în care, prin alianţe limitate ori extinse, se adâncesc cooperări, se merge inclusiv spre supliniri tehnice şi/sau tehnologice sau de forţe specializate, scopul fiind acela de menţinere a securităţii comune. Este limpede pentru oricine că aceasta impune acţiuni după principii comune, tratări similare care să consolideze încrederea, folosirea de norme care să prezinte garanţii pentru parteneri.

Din nefericire, în România, cultura de securitate nu reprezintă o componentă avută în vedere de mediul cultural, de instrumentele de putere care au resurse de gen şi cu atât mai puţin de autorităţi sau de clasa politică. Se pare că nu există suficientă preocupare. Aceasta ar impune un termen lung de acţiune, cooperări interinstituţionale şi mai ales existenţa unui instrument valorizator bazat pe o cultură de gen.

STATUL
INSTRUMENTE ALE PUTERII STATULUI
DIPLOMATIC
INFORMAŢIONAL
MILITAR
ECONOMIC
FINANCIAR
INFORMAŢII DE SECURITATE
IMPUNERE A LEGII
MANAGEMENT SIT. DE URGENŢĂ

Este posibil ca o parte dintre explicaţii să ţină de sentimentele pe care le trezeşte sintagma *securitate,* care îi trimite pe mulţi în zona activităţii fostei Securităţi. În locul acesta se impune, mai înainte de orice, a învăţa pe fiecare cetăţean că primul pas al apărării este a nu crea vulnerabilităţi, inclusiv sau mai ales pe seama accesului incorect la informaţii.

Dacă Bicilis nu ar fi pus la dispoziţia romanilor informaţiile privind accesul în Sarmizegetusa şi cele referitoare la tezaurul Daciei, probabil că alta ar fi fost soarta războiului şi cele peste 160 de tone de aur şi 300 de tone de argint n-ar fi luat drumul Romei…

Bibliografie selectivă

- Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, *Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene*, 2012.
- Legea nr. 182/2002, privind protecţia informaţiilor clasificate.
- H.G. 585/2002, pentru aprobarea Standardelor naţionale de protecţie a informaţiilor clasificate în România.
- Iulia Anghel, *Ameninţări hibride şi militarizarea globalizării: Rusia vs. NATO*, în *Gândirea Militară Românească*, Nr. 3/2018.
- Harold C. Relyea, *CRS Report for Congress, Security Classified and Controlled Information: History, Status and Emerging Management Issues*, 2008.
- Paul Robinson, *Dicţionar de securitate internaţională*, CA Publishing, Cluj-Napoca, 2010.
- Georgel Rusu, *Sinergia instrumentelor de management,* Editura Paralela 45, Piteşti, 2012.
- Georgel Rusu, *Eludarea fondului cu ajutorul formelor sau O completare la decalogul lui Chomsky privitor la manipularea maselor, Congresul Internaţional al Universităţii Apollonia*, ediţia XXIX, martie, 2019.
- Nicolae Sfetcu, *Clasificări internaţionale ale informaţiilor secrete*, în *Informaţii clasificate*.
- *** *Pseudo-Secrets: A Freedom of Information Audit of the U.S. Government's Policies on Sensitive Unclassified Information*, National Security Archive, 2006 (Declassified/Top secret).
- https://www.oregonlive.com/politics/2019/03/donald-trump-ordered-top-secret-security-clearance-for-his-son-in-law-jared-kushner-sources.html.

Istoria de lângă noi

Pe acest cadru organizatoric a apărut schiţa centrelor agroindustriale în care populaţia, calificată în profil local şi zonal, să asigure resursa umană necesară pentru valorificarea resurselor naturale existente, astfel evitându-se două riscuri: a) migraţia populaţiei dintr-o zonă în alta, proces care nu ar fi putut contribui la încetarea depopulării localităţilor; b) creşterea preţurilor produselor finite, datorită cheltuielilor cu transportul de materii prime de la producător la unităţile de prelucrare (de exemplu, fabricile de conserve de legume s-au construit în proximitatea unităţilor de producţie de stat sau cooperatiste). Prin construirea unei reţele vaste de irigaţii şi îmbunătăţiri funciare, s-au creat locuri de muncă salariate care au avut, şi ele, efecte pozitive asupra nivelului de trai din zonele rurale şi o relativă stabilitate a forţelor de producţie. În zonele monoindustriale, de exemplu, în zonele miniere, unde cu precădere erau salarizaţi doar bărbaţii, au fost înfiinţate fabrici de textile, pentru asigurarea oportunităţilor de angajare şi pentru populaţia feminină, asigurându-se astfel condiţii mai bune pentru stabilitatea familiei şi pentru creşterea copiilor în afara unor privaţiuni majore sub raport financiar.

Sociologic, aşa au stat lucrurile, iar lichidarea tuturor acestor modeste facilităţi de către noile autorităţi postdecembriste readuce preocupările legate de soluţiile posibile de reducere a decalajelor dintre rural şi urban la punctul zero. Noile generaţii au posibilitatea de a promova noi soluţii, deoarece uimirea lor pentru faptul că… au descoperit pungi de sărăcie, hărţi ale rămânerii în urmă, comparaţii cu diverse ţări din Europa şi din alte continente şi culpabilizarea generaţiilor care au trăit în perioada comunistă nu au niciun fel de valoare. „Clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare" care au condus societatea în acele vremuri nu au putut nici imagina ceva mai bun, nici nu au putut să atingă alte performanţe economice. A nega, însă, tot ce s-a făcut atunci, nu este nici moral şi nici adevărat.

Acum, nu mai există interdicţiile care, pe bună dreptate se reproşează socialismului de tip bolşevic. Eu, ca „generaţie a ghiocelului", aştept noul proiect de ţară şi soluţii efective, din partea tinerei generaţii, pentru rezolvarea decalajelor dintre urban şi rural… Dar soluţii practice, nu lamentări despre trecut!

Să privim înainte, împreună! După trei decenii de la schimbarea de paradigmă ideologică din Decembrie 1989, „marile prefaceri" promise de noii titulari ai puterii postdecembriste au prefăcut o Românie aflată în curs de dezvoltare, într-o ţară ocupată de multinaţionale, care începe să conştientizeze că a fost aruncată într-o subdezvoltare strategică… Resursele naţionale, valorificate cu o industrie în curs de afirmare, au început a fi valorificate cu tehnologii moderne, de import, dar profiturile nu mai rămân în ţară, iar hemoragia de resurse financiare adânceşte şi mai mult tradiţionala asimetrie dintre calitatea vieţii din mediul rural şi calitatea vieţii din mediul urban. În acest context, diferenţa dintre sat şi oraş se măreşte, orăşenii şi locuitorii satelor fiind, în prezent, dependenţi de produse de import – chiar şi în ceea ce priveste hrana cea de toate zilele!

Tânăra generaţie de analişti de toate calibrele ştiinţifice şi toate orientările ideologice se întrece în studii centrate pe definirea amplitudinii şi a profunzimii „pungilor de sărăcie", identificate cu aportul financiar al proiectelor finanţate de Banca Mondială, expertă în alcătuirea unor hărţi ale sărăciei; cu desăvârşire inutile, deoarece noi cunoaştem foarte bine problemele, de soluţii ducem lipsă…

Ca generaţie care am trăit bucuria adevărată a electrificării satelor, prin valorificarea bazinelor hidrografice ale ţării de către foştii ţărani deveniţi muncitori de profil, precum şi industrializarea şi chimizarea agriculturii prin investiţii autohtone în formarea unei „baze tehnico-materiale naţionale", am participat atât ca elev şi student, dar şi ca „repartizat în producţie" la un experiment social focalizat pe „reducerea diferenţelor dintre oraş şi sat", pe baza unui proiect denumit formarea unor „centre agroindustriale". Ca *insider,* deci, depun mărturie asupra a ceea ce tocmai cei care aveau toată legitimitatea deciziilor în acel timp refuză, acum, să-şi mai aducă aminte, deoarece au devenit antreprenori capitalişti sau politicieni cu acoperire (demagogică) europeană, specializaţi pe îndatorarea externă a României…

Lăsând la coşul de gunoi al istoriei acest cabotinism pe care generaţia mea l-a mai văzut, consider că este moral din partea mea să prezint, foarte pe scurt, proiectul, abandonat, al centrelor agroindustriale, dincolo de toate conotaţiile sale ideologice majore.

Aşadar, dacă industrializarea României a scos din sărăcia tradiţională un segment important de populaţie care s-a emancipat, financiar, de dependenţa faţă de producţia agricolă, devenind orăşeni la prima generaţie, diferenţa calităţii vieţii acestui segment de „oameni ai muncii", în raport cu „oamenii muncii de la sate", s-a adâncit tot mai mult, în condiţiile în care industrializarea s-a făcut nu numai cu împrumuturi externe, ci şi prin aportul valorificării producţiei agricole. Era, deci, şi o problemă de minimă moralitate, nu doar de „etică şi echitate", să se exploreze soluţii pentru reducerea, treptată, a decalajelor dintre urban şi rural.

În acest context, s-a promovat ideea „transformării

muncii din agricultură într-o variantă a muncii industriale", lucrările agricole fiind mecanizate, ceea ce a redus aportul muncii manuale, dar a şi creat posibilitatea salarizării muncii din agricultură, iar chimizarea a contribuit la apariţia unor noi locuri de muncă, salariate, fapt probat şi de sectoarele zootehnice, de fabrici de valorificare a laptelui, a apariţiei unor combinate de îngrăşare şi valorificare a cărnii de porc, a saivanelor pentru ovine, a unor unităţi similare pentru bovine ş.a.m.d., cu locuri de muncă salariate. Fabricile de conserve au creat, de asemenea, locuri de muncă salariate şi posibilităţi de generare a unei noi calităţi a vieţii.

Pe aceste coordonate, producţia tuturor tipodimensiunilor de maşini agricole şi utilizarea acestora pentru creşterea randamentelor producţiei agricole a creat o complementaritate pragmatică între producţia industrială şi cea din agricultură, cu efecte benefice asupra puterii de acoperire, din producţie internă, a necesarului de produse agricole, dar şi a necesarului de inventar agricol mecanizat, prin investiţii pe unitatea financiară naţională (lei), nu pe valută, adică prin evitarea riscului de a crea o gravă dependenţă faţă de finanţarea externă centrată pe obţinerea de profit, nu pe asistarea financiară a nevoilor noastre naţionale. Pe scurt, aceasta a fost ipoteza pe care s-a construit ideea şi practica aferentă care a stat la baza centrelor agroindustriale, care au contribuit, şi ele, în felul lor, la performanţa lichidării datoriei externe, ca prioritate absolută la scară naţională (nu mai discutăm efectele catastrofale dintre anii 1980 şi 1989, când calitatea vieţii s-a prăbuşit, austeritatea aceea având ca motivaţie „plata datoriei externe!", care a şi fost lichidată, pe 12 aprilie 1989).

Ca efecte secundare ale „dezvoltării multilaterale" subliniem depopularea satelor în care, în multe regiuni, mai trăiau doar câteva persoane, cu o medie foarte ridicată de vârstă; în multe sate, dispariţia biologică a persoanelor vârstnice a generat imposibilitatea de menţinere a unor structuri administrative, iar soluţia compactării administraţiilor săteşti în centre de comune s-a dovedit a fi foarte puţin populară, nu numai printre localnici, ci şi la nivelul actorilor decizionali din guvernul de atunci. Deoarece situaţia aceasta era privită ca un faliment de adversarii regimului din acel timp, a fost promovată ideea „sistematizării satelor", prin crearea condiţiilor de viaţă de la oraş: construirea de blocuri nu doar pentru medici, profesori, ingineri şi administraţia locală, ci şi pentru locuitorii satelor, regrupate în noul areal al Centrelor agroindustriale. Demolarea caselor pentru mutarea populaţiei în condiţii de bloc a stârnit nu numai nemulţumire, ci chiar disperare, exploatată de propaganda occidentală, focalizată, de obicei, pe interpretarea şi a industrializării ca o imensă „greşeală", propagandă care eticheta chiar şi plata datoriei externe ca pe o decizie iresponsabilă a unui „dement", calificativ cu care era gratulat preşedintele de atunci al ţării; demonizarea, fără excepţie, a tuturor preocupărilor de modernizare a ţării, a contribuit şi la implicarea fără prea multă tragere de inimă în coerenţa funcţională a acestor centre agroindustriale, deşi construirea lor a funcţionat până în 1989, fiind abandonată imediat după căderea regimului comunist.

După ce primul prim-ministru postdecembrist, inginerul Petre Roman, a precizat că „industria noastră este un morman de fiare vechi", toate fabricile de maşini agricole din ţara noastră, chiar şi fabrica de tractoare, au încetat să mai furnizeze tehnică agricolă, aceste fabrici au fost lichidate… s-au dezmembrat loturile de producţie, au fost lichidate întreprinderile de creştere a puilor, a porcilor, întreprinderile de conserve ş.a.m.d., iar lucrătorii de acolo, rămaşi şomeri, au luat calea străinătăţii în căutarea de locuri de muncă pentru a-şi întreţine familiile.

Industria a urmat aceeaşi cale a lichidării, în favoarea unor străini care au capturat, rapid, resursele româneşti, şi cele agricole şi cele neagricole, iar proiectul centrelor agroindustriale a fost cu desăvârşire abandonat, ca simbol al „dictaturii"…

Faptul că acum (2019) am devenit total dependenţi de importul produselor agroindustriale nu se mai poate discuta prin raport cu exportul pe care-l făcea România (ante 1989) şi cu aportul centrelor agroindustriale, din motive de… „corectitudine politică"!

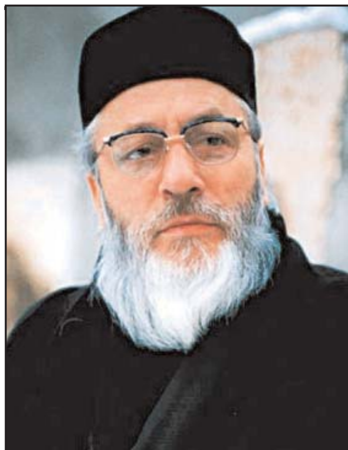
În concluzie, centrele agroindustriale urmau să constituie suportul economico-financiar pentru diminuarea diferenţelor de calitate a muncii şi de calitate a vieţii dintre sat şi oraş, iar cercetarea sociologică să funcţioneze ca un seismograf al evaluării secvenţelor procedurale de realizare, treptată, a proiectului de reducere a decalajelor dintre urban şi rural printr-o urbanizare organică, proiectată ca o emergenţă a realităţilor autohtone, nu prin copierea mecanică a unor modele străine de mentalul nostru colectiv.

Dincolo de toate conotaţiile şi suspiciunile aferente, putem reflecta asupra statutului sociologiei ca aliat natural al transformărilor aflate în curs şi al valorificării potenţialului său de consiliere calificată a actorilor decizionali aflaţi în intervalul de autoritate al liderantei. Acest statut se cuvine a nu fi asimilat orientărilor ideologice trecute sau prezente.

Celor care, după lectura prezentelor rânduri, se vor repezi să mă eticheteze ca „nostalgic", deoarece invoc o experienţă patronată (şi) de fostul Centru de cercetare a problemelor tineretului, le răspund anticipat: eu am fost educat să mă implic în explorarea teoretică a soluţiilor la problemele reale. Sunt convins că generaţia noastră nu am putut să formulăm şi să promovăm soluţiile cele mai bune, dar, cu certitudine, am evitat ispita de a îngroşa corul păguboşilor, care ne predispuneau la depresii prin frecventa trimitere la frustrările prezentului, cu profeţii apocaliptice pentru un viitor mai dificil, „sport" pe care-l practică majoritatea „analiştilor" de azi, din ţară şi din străinătate.

Seniori ai culturii

ÎPS Calinic Argeșeanul

S-a născut în Cracăul-Negru, comuna Crăcăoani, județul Neamț, pe 6 iunie 1944 (numele de botez: Constantin Argatu). Urmează școala generală în satul Cracăul-Negru și comuna Bălțătești, apoi Seminarul Teologic de la Mănăstirea Neamț (absolvit în anul 1964). Continuă studiile la Institutul Teologic Universitar Sibiu, absolvit în anul 1968, cu teza *Lupta profeților împotriva formalismului,* susținută la catedra de Vechiul Testament, sub îndrumarea profesorului Nicolae Neaga. A fost hirotonit diacon celib pe 6 septembrie 1964 și preot pe 8 septembrie 1964, de către Teofil Herineanu, Arhiepiscopul Clujului. De la 1 octombrie 1964 la 1 septembrie 1966, a slujit ca preot paroh la Parohia Tioltiur din protopopiatul Gherla, apoi la Parohia Inău, Protoieria Târgu Lăpuș (1 septembrie 1966–1 noiembrie 1971).

A fost tuns în monahism la Mănăstirea Căldărușani de actualul mitropolit al Ardealului, Antonie Plămădeală, la 31 decembrie 1972, primind numele Calinic. La 1 ianuarie 1974 a fost transferat la Mănăstirea Cernica, iar la 1 august 1977 i s-a încredințat conducerea ca stareț al Mănăstirii Sinaia, județul Prahova, rămânând aici până la 1 martie 1981, când Patriarhul Justin i-a încredințat conducerea Mănăstirii Cernica în calitate de stareț.

Consacrarea întru arhiereu și întronizarea au avut loc în ziua de 17 noiembrie 1985, în Catedrala Episcopală de la Curtea de Argeș. În perioada 1985-1990 a fost lucrător împreună cu preasfințitul episcop Gherasim al Râmnicului și Argeșului în cele trei județe, Argeș, Vâlcea și Olt, componentele Eparhiei. La 27 septembrie 1990, a fost ales episcop titular al Episcopiei Argeșului și Teleormanului, iar pe 26 septembrie 2009 a fost ridicat la rangul de arhiepiscop al Argeșului și Muscelului. În 1990-1992, a fost deputat în primul Parlament democratic al României. Din 2006 este membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Peste tot unde a păstorit, a zidit și restaurat biserici, a înființat și reînființat mănăstiri, școli de cântăreți bisericești, seminarii teologice, precum și Facultatea de Teologie „Sfânta Muceniță Filoteia" – Universitatea din Pitești, Argeș.

A înființat reviste și edituri, a încurajat viața bisericească a aromânilor din Balcani, s-a îngrijit de canonizarea mai multor sfinți din eparhie, este un mare sprijinitor al vieții culturale argeșene.

Pe 12 iunie 2000, a primit titlul de Doctor Honoris Causa al Universității din Pitești, iar în decembrie 2000 a primit Ordinul Național Pentru Merit în grad de Mare Ofițer. Este vicepreședinte pe țară al Societății pentru Învățătura Poporului Român (din 1992), președintele Ligii de Prietenie Româno-Sârbe (din noiembrie 1999), cetățean de onoare al Municipiului Curtea de Argeș (din februarie 2001) etc.

Dintre cărțile publicate: *Bucuria lecturii, Pace și bucurie cu Brâncuși, Frumusețea lumii văzute, Albinele fac politică, Patriarhul biblic, Traista cu stele, Veșnicia de zi cu zi, Biserica neamului în pumnii tiranului, Să ne salvăm de la un nou holocaust, Toată vremea-și are vreme* (5 volume), *Calinic, Ierarhul faptelor* (2004), *Calinic Arhiepiscopul, un ierarh misionar, harnic și cărturar* (2014), *Printre vremuri și cuvinte* (2016), *Fereastra lui Iorga, Mersul printre stele, Dintr-ale lumii, Interviuri, Adevăratul Cioran, Iubirea nemuritoare a lui Dumnezeu, Martin Opitz, un poet german îndrăgostit de români, Scrisoarea lui Dumnezeu, Doamne și Stăpânul vieții mele, Ștefan cel mare între cer și genune, Sfântul Neagoe Vodă Basarab* (2017), *Vindecă, Părinte!* (2017, 2018), *Minunea de a fi, În iadul de la Pitești, Între umbre și lumini, Sintagme și cugetări, Suferințele și biruințele catedralei de la Curtea de Argeș, Preafericitul Daniel, 70 de ani de patriarhat apostolic, Naștere și Înviere* (2017), *Din bucuria inimii, Sacra rostire (2018), Vrei să fii sănătos?* (2017, 2018), *Licăriri de smarald, Suferințele Sfintei Mari Uniri* (2018).

Românism și Ortodoxie

Acad. Alexandru SURDU

În vestita ***Filocalie,*** alcătuită de părinții bisericii, în grecește, și tipărită la Veneția, în 1782, este invocată pentru prima dată cea mai scurtă și mai deplină rugăciune ce cuprinde, în doar câteva cuvinte, întreaga învățătură a mântuirii: *Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă pe mine, păcătosul!* Această rugăciune, copiată, răspândită și explicată de mulți autori, este considerată cea mai rodnică dintre toate căile apropierii de Dumnezeu, fiind practicată, din vechime, de călugări, dar și de mireni, oameni luminați întru spirit, înzestrați cu o tehnică duhovnicească de rostire cu adâncimi aparte, prin care Iisus Fiul ne duce la vederea Tatălui, Părintele Luminii. În mistica isihastă, *Rugăciunea lui Iisus,* sau *Rugăciunea inimii,* ocupă un loc central, mai ales că ea se înscrie în spiritul apostolilor și a primilor anahoreți, care, încă din veacul al IV-lea, au repetat cuvintele Vameșului: *Doamne, miluiește-mă pe mine, păcătosul!*

Textul, ca atare, al *Rugăciunii lui Iisus,* îl găsim și în volumul 8 al *Filocaliei,* tradusă și tipărită, în 1994, de părintele Dumitru Stăniloae, prefațând chiar un capitol intitulat *Din istoria isihasmului în Ortodoxia română,* ce explică, pe larg, atât semnificația lui religioasă și laică, cât, mai ales, vechimea isihasmului (sau sihăstriei) la români, chemarea tainică pentru dreapta credință. Cultura occidentală a cunoscut, indirect, beneficiile spirituale ale acestei rugăciuni, mai ales dintr-o carte publicată la Freiburg, în 1959, *Însemnările unui pelerin rus/Aufreichtige Erzahlungen lines russiche Pilgers,* datorată unui autor anonim, probabil un om simplu, un pelerin ce a colindat Rusia, transfigurat de credința în Dumnezeu, preocupat de îndeplinirea poruncii Apostolului Pavel din *Epistola I către tesaloniceni: Rugați-vă fără încetare!*

Așa s-a născut povestea *pelerinului rus,* care, după o viață de suferință, a atins, cu *Rugăciunea lui Iisus* pe buze, pragul ultim al călătoriei sale: Ierusalimul ceresc! Mare a fost însă mirarea teologilor străini care au cercetat isihasmul reînnoit din Rusia, răspândit la sfârșitul veacului al XIX-lea de Paisie Veliciocovschi, cunoscut și sub numele de Paisie de la Neamț (1722, Poltava, Malorusia – 1794, Mănăstirea Neamț), anume că drumul isihasmului, în genere, trece și prin Moldova, și că răspândirea lui nu este o emanație directă de la Muntele Athos, ci reprezintă o practică tradițională, locală, documentată istoric încă din zorii veacului al XIV-lea, din vremea lui Neagoe Basarab, ale cărui *Învățături către fiul său Theodosie,* compuse probabil între 1513-1521, au pus bazele a ceea ce numeam undeva *isihasmul laic,* „treptele care-l pot urca pe Theodosie spre contemplație", pe scurt, „treptele desăvârșirii", cum spunea Constantin Noica.

Deși nu a folosit direct termenul de *isihasm,* C. Noica a avut în vedere contemplația, subliniind că „urcarea acestor trepte" este recomandată oricărui credincios cuprins de „intensitatea vibrației creștine". În pasajul ce se referă la *Învățăturile...* lui Neagoe, din *Pagini despre sufletul românesc,* C. Noica vorbește chiar despre „profunda asimilare a experienței isihaste a divinului", valabilă nu doar în mediul monahal, ci și în cel laic, fiind recomandată, cu deosebire, celor cu funcții publice, ce au în răspundere „salvarea neamului de la teribile primejdii". După pilda voievodului, ori a vlădicii, isihastul laic este obligat, în ordine, la tăcere, *oprire,* rugăciune, mântuire, căci, filosofic vorbind, clipa când „totul e tăcere" e aproape. „Tăcerea face oprire", este o „punere în paranteză a lumii", ne asigură C. Noica, și de aceea, pentru a evita „panica singurătății și a pierderii", este nevoie nu doar de acțiune, cât de „umilință" și plângere, căci nu greșim doar cu fapta, cât, mai ales, cu vorba și cu gândul.

Demn urmaș al lui Neagoe Basarab, în a cărui biserică, sfințită în 1517, slujește astăzi, Î.P.S. Calinic Argeșeanul este ceea ce s-ar numi „bunul păstor", isihastul a cărui *plângere,* făcută cu sinceritate și umilință, dar și cu recunoașterea „nevredniciei", îndreaptă turma credincioșilor pe drumul mântuirii.

Ajuns la vârsta deplinei maturități (s-a născut în comuna Crăcăoani, Neamț, la 6 iunie 1944), părintele Calinic exemplifică pe deplin ceea ce s-ar numi *interfața între isihasmul monahal și cel laic,* sintagmă ce rezumă comportamentul oricărui creștin convins că munca și rugăciunea permanentă sunt condițiile obligatorii ale obținerii „grației divine". Cu convingerea că Bunul Dumnezeu n-a dat această putere doar apostolilor, ci tuturor celor dispuși să se spășească și să urmeze poruncile Lui, părintele Calinic, arhi-păstorul Argeșului și Muscelului, procedează, în toată opera sa pastorală, dar și literar-eseistică, mai diversă și mai variată decât pare la prima vedere, asemeni înaintașului său Neagoe Basarab, cel care spunea că „smerenia face socoteală de cele ce vor să fie". Socoteala de care vorbea Neagoe Basarab nu este altceva decât *logos* sau *ratio,* iar smerenia „face sufletele să vorbească cu îngerii".

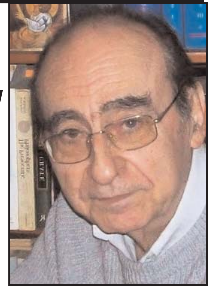
O carte despre „vindecările cele minunate ale sufletului", petrecute în locurile tainice ale isihasmului românesc, „în munții Moldovei cei plini de călugări și pustnici", cum ne asigură Dimitrie Cantemir în *Descrierea Moldovei,* ori pe cărările Argeșului și Topologului, unde termenul de *sihastru* a devenit atât de popular, încât s-a păstrat prin veacuri, este (recenta) culegere de *Sintagme și cugetări* (Editura Episcopiei Argeșului și Muscelului, 2017), o continuare a seriei *Aș vrea să vă spun* (2 volume, 2017), desăvârșită, în 2018, cu cele trei volume (deocamdată) ale *Operei integrale.* Înscriindu-se în tematica generoasă a „scrisului militant" lucrarea, compusă din cugetări, pilde și învățături creștine, este o continuare modernă a vechilor *Filocalii,* nu atât o scriere tradițională, cât o reinterpretare a isihasmului, împletind vechile credințe și practici pre/creștine cu tehnicile rugăciunii tămăduitoare pentru trup și suflet deopotrivă.

Se știe că, în trecut, ca și azi, sihăstria nu era permanentă. Sihaștrii, călugării, ierarhii bisericii nu depindeau doar de mănăstiri, ci și de comunitățile laice. „Sihaștrii, ne asigură părintele Ioanichie Bălan, veneau în ajutor comunităților cu sufletul, cu spovedania, cu mustrarea și cu îndemnul" și, nu rareori, pustnicii erau și cei mai apropiați sfetnici ai voievozilor.

→

Memorialistul

Acad. Gheorghe VLĂDUȚESCU

Aparte de duhovnicie și de ascultări (stareț la Mănăstirile Sinaia și Cernica, arhiereu vicar la Episcopia Râmnicului și Argeșului, ca după despărțire să fie episcop al Episcopiei Argeșului și Muscelului și arhiepiscop după ridicarea în rang al aceleiași Episcopii), I.P.S. Calinic a ostenit mult și în cele ale scrisului. Debuta în 1980 cu *Bucuria lecturii,* programatică și definitorie, scrisul, cum avea să mărturisească înaltul ierarh, fiind „salvarea sufletului meu de la pustiire" (*Vindecă, Părinte!,* p. 49). O asceză și scrisul, ca oricare feluri ale sale, mai înainte de a fi pentru celălalt, este pentru tine, cel de dinlăuntru. Primei cărți îi urmau multe altele, în larg registru, dar cu aceeași dominantă, scriitorul lor teologhisind grav asupra destinației omului, atât în cărțile mai aplicate (de dogmatică, omilii), dar și în cele de istorie culturală, în cele de eseistică morală și civică, în interviuri. Citându-l, într-o convorbire radiofonică, pe Sfântul Ioan Gură de Aur care spunea că „mai înainte de el potirele erau de lemn și sufletul de aur", ca, trecând vremea, potirele să fie de aur și sufletul de lemn, în toate ostenelile sale, Părintele Arhiepiscop pare a fi năzuit către starea aceea primară, ca oamenii să-și recapete sufletele de aur. Ceea ce intră în misiunea Bisericii, iar scrierile înaltului ierarh fac un asemenea misionariat (*Convorbiri creștine* cu Radu Comănescu, 2018, p. 103).

Nastere și înviere, Între lumini și umbre, Iubirea nemuritoare a lui Dumnezeu, Licăriri de smarald, Meditații, Dintr-ale lumii, Minunea de a fi, Cu Dumnezeu despre Dumnezeu, între altele, dau măsura unui teolog, aș zice militant, cam în felul în care mai demult Ioan Petrovici vorbea despre Biserică și despre slujitorii ei: *Biserica militans.*

Scriind și despre Ștefan cel Mare și despre Neagoe Basarab, dar și despre Iorga și despre Brâncuși, surprinzătoare prin subtilitate și noutate este *Adevăratul Cioran:* „Când în *Amurgul gândurilor* scrie astfel: «Extazul divin peste pustiul materiei» mintea ți se luminează și te lași într-o odihnă binefăcătoare căci «oboseala ascundea nostalgia după Dumnezeu». Cred că aici este adevăratul Cioran" (p. 9). Un altfel de Cioran, așadar, Cioran secret, Cioran dincolo de „disperare", iluminat de speranță.

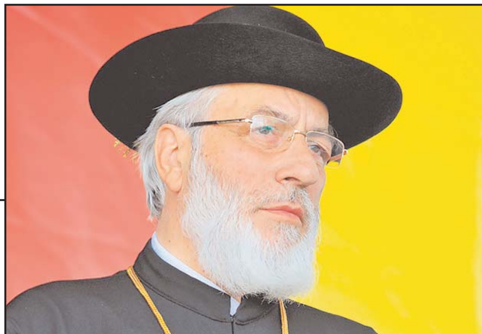
Cu scriitură meșteșugită toate, I.P.S. Calinic se întrece, parcă, pe sine în *Toată vremea-și are vreme* (5 volume, seria continuând).

Cu autorul ca personaj, memoriile pot să fie, așa-zicând, mai apăsat fie în logică centripetalistă, fie în modalitate centrifugală. Centripetalist, eul mărturisitor măsurând lumea cu măsura sa se instituie parcă solipsist, de unde și riscul pierderii aceleia trecută cum este în condiție de reprezentare a sa.

În deosebire (nu însă în opoziție, ambele genuri fiind posibile ca adevăr, de unde și complementaritatea), în memorialistica, în cealaltă paradigmă, centrifugală, eul este, cum zicea Raymond Aron, spectator angajat. El reconstruiește lumea pentru celălalt ca punct de plecare și, deopotrivă, ca țintă. De aceea, memorialistica de acest fel aduce cu mărturia-document a unei conștiințe critice. Și ea subiectivă (dar ce nu este subiectiv în exercițiile minții noastre?), îndeaproape supravegheată critic, subiectivitatea sa este condiție a obiectivității.

Memorialistica Înalt Prea Sfinției Sale, îndeobște aceea din volumele IV și V, privitoare la anii care s-au scurs după decembrie 1989, când odată și odată, se va scrie istoria acestor ani, mai din afara situărilor politice (atât cât este posibil), deopotrivă pentru istoria eclesiastică și pentru aceea socială, va fi un asemenea document–mărturie de tot necesar. Și nu numai.

De când există genul, și există de câteva veacuri bune, memorialistica nu și-a istovit virtuțile, nu odată depășindu-și-le când acribia documentară va fi fost însoțită de superioară literaritate. *Toată vremea-și are vreme* are ceva de *Bildungsroman,* devenire a unei conștiințe ca oglindă și măsură a istoriei cetății.

■ Nu vom fi dojeniți că n-am ajuns sfinți, că n-am săvârșit minuni, că n-am adunat stelele de pe cer, dar vom fi întrebați: „De ce v-ați mâniat pe frații voștri, zidiți egal ca și voi? De ce i-ați disprețuit? De ce i-ați supărat cu orice preț? De ce ați distrus dragostea dintre voi?" Ce vom răspunde atunci?

■ Supraviețuirea în spațiul nostru a unei culturi religioase, biruitoare asupra oricăror tentații păgâne sau a libertății vătămătoare, s-a datorat chemării pe care Dumnezeu a așezat-o și în sufletul românului: de a fi părtaș la dumnezeire.

■ Pentru românul creștin, Dumnezeu este o realitate evidentă; el poate să-l sărute „tălpile" lui Dumnezeu sau să-L numească „bunul" și „drăguțul".

■ Apropierea aceasta ancestrală a omului simplu de Dumnezeu copleșește toată frământarea metafizică, toată dialectica filosofică. În fața acestei simple rugăciuni a pomenirii numelui lui Dumnezeu pălește chiar semeția oricărei teologii raționalizante, rațiunea însăși pălește.

■ Nutrim speranța că poporul nostru binecuvântat de Dumnezeu va ști să păstreze nealterate minunatele datini bătrânești și să se întoarcă la fericita „frică de Dumnezeu", dătătoare de înțelepciune.

■ Pentru omul care crede în Dumnezeu, rânduielile definitive apar numai odată cu sfârșitul istoriei. Cred că omenirea învață mereu. Încă nu și-a luat examenele. Doar sfinții și-au plinit măsura.

■ Pentru Biserica Ortodoxă nu există „mase", ci poporul lui Dumnezeu, alcătuit din persoane distincte, unice și irepetabile. Dumnezeu Însuși este Persoană, creându-l pe om după chipul și asemănarea Sa. Sfânta Treime Însăși este comuniune de Persoane.

■ În chip cu totul nejustificat s-a încercat în decursul istoriei omenești să se opună credința rațiunii omenești. Putem afirma cu certitudine că între credință și rațiune nu există contradicții. Există doar realitatea că ele lucrează pe două planuri diferite. După cum se știe, credința se ocupă cu lucrurile nevăzute, cu realități care nu se pot vedea cu ochii firești.

■ Lăsându-ne înghițiți cu voia noastră de cele mai moderne apucături pe care ni le îmbie cu stăruință ziua de azi și cea de mâine, vom ajunge în cele din urmă la o pustiire a sufletului și la cea mai mare sărăcire a spiritului nostru, care va rămâne ca un deșert fără apă!

■ Să pășești prin natură ca prin grădina lui Dumnezeu! Să te bucuri de cântec, de soare, de lucrul mâinilor lui Dummnezeu! Așadar, fiecare dintre noi putem să zidim Împărăția lui Dumnezeu: în noi, în lume și în Cer! De aici, de pe pământ! Dacă nu o facem aici, nu vom găsi nimic în Cer...

■ Cheile de la ușa Raiului sunt la noi. Se numesc: Bunătatea, Mila și Iertarea! Să nu le pierdem pe drum!

(Din Calinic Argeșeanul, *Sintagme și cugetări,* Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2017.)

Un astfel de sfetnic și învățător pentru vremurile noi este vlădica Calinic, o vreme chiar deputat în prima Adunare Constituantă de după Revoluție, apoi confesor și sfătuitor de taină pentru unii membri ai Familiei Regale, pe care a primit-o cu drag la Curtea de Argeș și în onoarea căreia a ridicat Necropola Regală, recent deschisă publicului. Astfel de preocupări sunt de natură să răpească isihastului liniștea (*hesychia*) necesară. Trecerea de la sihăstrie la viața de tip isihast dusă în mijlocul comunității s-a făcut, în mod fericit, prin literatură, ce i-a fost părintelui Calinic leac și pavăză la „chemările zadarnice ale firii".

Cei care au urmărit, în ultimii ani, sensul orientării istorice a neamului nostru, nu au putut să nu remarce lipsa unor repere, prezente în viața spirituală a României Mari, fie că s-au numit „puncte cardinale în haos" (după sintagma lui Nichifor Crainic), ori „roza vânturilor", cum i-a zis Nae Ionescu. Astfel de obiective istorice, le-am zice chiar motivaționale, trebuie raportate la modul cum am știut să ne păstrăm, în timp, ființa națională, ale cărei linii de forță sunt românismul/latinismul și Ortodoxia. A vibra pe undele românismului e un dat istoric, o moștenire atavică, la fel cum ortodoxismul ne-a fixat o fizionomie și un destin proprii, de neam și cultură. A spune despre un popor, chiar și în glumă, că *nu știe ce face,* e o blasfemie, un afront public. În acest sens, cărțile părintelui Calinic sunt dovada că nu caracteristicile identitare ne lipsesc, cât voința de a transforma această sinteză în specific național.

Iată, într-un limbaj curat creștinesc, esența unui românism nativ: „Toamnele la Argeș, sunt cele mai frumoase de pe lume. Amurgul este unic. L-am văzut cum se strecoară ca un viteaz din poveste ce-și unduie pletele aurii și îmbrățișează arborii ce duc greul frumuseții ce nu se mai termină. Veniți la Argeș și vedeți amurgul de toamnă!"

Carte de învățătură, de îmbărbătare, și de credință, *Sintagmele...* Î.P.S. Calinic ne vorbesc, în felul lor, despre un *imperativ național,* o încercare de rezolvare, sub aspect evanghelic, a mântuirii, văzută ca o formă de frăție, *de îngăduire,* de dragoste „îndelung răbdătoare" și lipsită de trufie față de contemporani. „Aceasta înseamnă smerita bogăție de simțiri a țăranului român: certitudinea identității, adevărata bogăție rămâne mereu identică cu ea însăși, nu caută să iasă cu orice preț la iveală, fiindcă știe că va veni rândul său." Urmând pilda Apostolului Pavel, care îi îndemna pe creștinii galateni „să facă bine la toți, și de câte ori este nevoie", părintele Calinic îndeamnă pe credincioși să ia asupra lor „slăbiciunile celor slabi". Practicând *iubirea* ca pe o virtute, *păstorul bun* nu pune la socoteală răul. Chiar și slăbiciunile umane sunt îngăduite, câtă vreme „suntem păcătoși, dar nu trebuie să batem toba lăudându-ne cu asta". Ce ne mai învață vlădica? Să nu „strângem avere", ci să muncim „responsabil", să ne cinstim partenerii/partenerele de viață, să ocrotim Biserica lui Hristos „creatoarea culturii noastre naționale, sinteză armonioasă dintre trup și suflet, dintre spirit și materie".

Sintetizând, cartea/cărțile Î.P.S. Calinic reprezintă un nou *Jurnal al zidirii,* după o frumoasă rostire a lui Ion Itu. De-a lungul unei vieți dedicate credinței și iubirii de oameni, părintele Calinic Argeșeanul a urmat legi și canoane, a făcut calcule ale zidirii pentru mântuirea *Catedralei* sale întru spirit. Dar, Făcătorul luminii și al omului le-a rânduit pe toate, lăsând omului puterea de a ridica, după pricepere, propriul zid, dincolo de care poarta *se va deschide pentru totdeauna.* Pe acolo va trece, într-o zi, și părintele Calinic, sub braț cu *Mărgăritarele* sale duhovnicești, frumos închinovate în tiparul cărții.

Sub crugul Eminescului

Eminescu și credința (I)

Elis RÂPEANU

Parcurgem o epocă bulversată și bulversantă, în care un declin moral ne apasă țara. Asistăm la deteriorarea mentalului colectiv. Forțe oculte dinafară și dinăuntru poluează, contestă, distrug valorile românești cu o intenție bine orientată. Se practică o diversiune culturală fără precedent, oferindu-ni-se cu multă „bunăvoință”, care ne otrăvește spiritul, modele străine de specificul nostru. Se distruge tot ce am avut noi mai sfânt, lovind astfel în identitatea noastră – cum spunea, a doua zi de Crăciun, la România TV, și marea profesoară și interpretă Angela Buciu. Se încearcă să se coboare, la nivel inferior, piscurile culturii, care ne definesc ca neam și limbă. Printre acestea se află și Mihai Eminescu. Și, pentru că e greu să demolezi această „statuie vie a unei nații” (Gh. Ciompec, 1932-2010), eforturile detractorilor se concentrează asupra omului, pe care e mai ușor să-l cobori de pe piedestal. Două sunt direcțiile principale în care se concentrează aceste eforturi: întâi și-ntâi, perseverența cu care se susține stigmatul de „luetic nebun”, de „mare întunecime” – mit datorat „divinului” G. Călinescu, și apoi, contestarea credinței ortodoxe a lui Eminescu. Or, sunt false ambele teze, acestea fiind enunțate fără argumente de neiubitorii de neam și/sau de cei care vor să se afirme cu orice preț: piticul se agață de pulpana unui uriaș și numele hulitorului va fi asociat cu numele gigantului (Horia Bădescu, în *Curtea de la Argeș,* ian. 2013, p. 3).

Legătura acestui mare poet și filosof cu credința și religia se cere studiată în raport cu viața și opera sa. După cum afirmă N. Steinhardt (1912-1989), de la autorii profani nu așteaptă nimeni studii în domeniu. Pe de altă parte, autorii de specialitate sunt interesanți, chiar adânci, dar „autorii profani sunt aceia care *mai ales* (subl. sa) exprimă participativ sentimentul religios al unei națiuni, adeziunea ei la Misterul fascinant și cutremurător. [...] La ei palpită duhul credinței, acolo se află credința vie.” Rosa del Conte (1907-2011) – unul dintre cei mai mari eminescologi străini, a scris studiul *Mihai Eminescu o dell’Assoluto* (*Mihai Eminescu sau despre Absolut*), în care se referă și la „poezia religioasă la Eminescu”. Or, Steinhardt afirmă că „acesta n-a fost un poet religios propriu-zis, nici ca V. Voiculescu, Ioan Alexandru sau ca Nichifor Crainic, dar aceasta nu înseamnă că-și renegă credința”. Pe bună dreptate, Ovidiu Moceanu afirmă: „Un lucru trebuie stabilit: să nu-l credem pe Eminescu mai religios decât este, dar nici mai puțin”.

Părintele Galeriu, acest „mărturisitor jertfelnic al Evangheliei și al idealurilor poporului român”, cum îl numește Părintele Patriarh Daniel (*Lumina,* marți, 13 noiembrie 2018, p. 3), se confirmă ca fiind acel „autor de specialitate interesant, chiar adânc” (N. Steinhardt), care s-a implicat în această temă, publicând lucrarea *Chipul Mântuitorului Iisus Hristos în gândirea lui Eminescu* (*Studii Teologice*, Anul XVIII, nr. 1/1991, pp. 45-54). Cu mari resurse de erudiție și gândire, revelează și aprofundează sensuri noi din viața și scrierile lui Eminescu, întărind opiniile altor cercetători privind structura spirituală a acestuia, care este de poet creștin, conferind garanția specialistului în Teologie. „Din vistieria pe care a agonisit-o în anii de liceu și studenție și în toți anii vieții sale, scrie părintele, Mihai Eminescu s-a dăruit cu har și prinos, îndemnând *Ce e rău și ce e bine/ Tu te-ntreabă și socoate,* păstrând *ce e bun.* /.../ Ca geniu deosebit de sensibil și receptiv la prodigioasa emisie de idei din vremea sa – filosofice, artistice, științifice – a receptat neîndoielnic o anume influență a lor, dar nu s-a lăsat, și nici nu o putea face, impregnat de acestea în profunzimea lui, în identitatea care i-a rămas nealterată. /.../ Cu puterea geniului său a asimilat ideile și valorile epocii, ca și pe cele ale trecutului omenirii, a surprins esența, partea de adevăr din fiecare și le-a tezaurizat în vistieria inimii și cugetului său. /.../ Dar dincolo de toate influențele, ceea ce putem afla la o cercetare atentă, mai adâncă, este moștenirea ancestrală, purtată genetic și transmisă în copilărie și adolescență ca tradiție sacră și dar al străbunilor. Fondul acestei moșteniri este acela creștin ortodox.”

În legătură cu pesimismul lui Eminescu, părintele Galeriu consideră că a fost adept convins al lui Schopenhauer, era, prin urmare, într-un fel, pesimist, dar „era eterizat sub forma mai senină a melancoliei”. Orice cunoscător al sufletului românului e tentat să asemene această *melancolie* cu *dorul* – trăsătură de neconfundat a locuitorilor acestor meleaguri cu dealuri și văi, oameni cu bucurii și necazuri, visări, haz de necaz, oameni care, în doină, coboară cerul pe pământ îndumnezeindu-l și înalță pământul la cer întru slava lui Dumnezeu.

În conștiința sa, „credința în Hristos și iubirea de patrie sunt de nedespărțit. /.../ La marele praznic al Mănăstirii Putna, în ziua de 15 august [când poetul avea 20 de ani], Eminescu se adresează: «Românii, în genere, serbează ziua Sfintei Marii, vergină, castă și totuși Mama care din sânul ei a născut pe reprezentantul libertății, pe martirul omenirii lănțuite, pe Christ. /.../ Trecutul nostru nu este decât înfricoșatul coif de aramă al creștinătății, al civilizațiunii. Christ a învins cu litera de aur a adevărului și iubirii, Ștefan cu spada cea de flacără a dreptului. Unul a fost Libertatea, celălalt apărătorul Evangheliei.» Era un îndemn la conștiința de sine a neamului, asezat, cum spune Cronicarul, *în calea tuturor răutăților.* Era o conștiință animată de ideea unității morale a națiunii noastre, al cărei temei este Ortodoxia.”

Părintele Galeriu subliniază și importanța deosebită a manuscriselor eminesciene, mai puțin studiate, cu notații care dezvăluie mărturii de credință ale poetului. De exemplu, în ms. 226, pp. 45, 46, se află „o traducere foarte veche din Evanghelia după Ioan; sunt și rugăciuni către Mântuitorul Iisus Hristos cărora le încerca o exprimare proprie, în consonanță profundă cu persoana sa:

Iisuse Hristoase
Izvor mântuitor
Și Domn al oștilor
De oameni Iubitorule
Mântuitorule” (Ms. 2276, 19 și 2254, 104)

Iată alt argument peremptoriu privind credința genialului poet: pentru el, *„Iisus Hristos a fost modelul absolut de umanitate, singurul deplin demn de a fi urmat, un model suprem, unul plenar.* /.../ Iisus și Fecioara Maria sunt de nedespărțit; într-un colind scris în 1876 găsim următoarele versuri:

De dragul Mariei
S-a Mântuitorului
Lucește pe ceruri
O stea călătorului.”

Părintele Galeriu remarcă o trăsătură funciară a exprimării credinței în poezia eminesciană: *discreția* – „trăsătură proprie poporului nostru pentru care reținerea discretă, neostentativă, în manifestarea credinței, e semnul sigur al profunzimii ei”.

E adevărat, maturizarea timpurie a poetului aduce cu sine timpul existențial al căutărilor. În poezia *Dumnezeu și om* (1873), ca-ntr-o confesiune, poetul se dezvăluie, adresându-se Mântuitorului, așa cum îi apărea în minte din vechile icoane:

Era vremi acelea, Doamne, când gravura grosolană
Ajuta numai al minții zbor de foc cutezător...
Pe când mâna-ncă copilă pe-ochiul sânt și arzător
Nu putea să-l înțeleagă, să-l imite în icónă.

Sufletul creștin se dezvăluie cu adâncă emoție:

Te-am văzut născut în paie /.../
Răsări o stea de pace, luminând lumea și cerul.

Se simte și ecoul orizontului laic al timpului său:

Azi gândirea se aprinde ca și focul cel de paie
Ieri a fost credința simplă – însă sinceră, adâncă
Împărat fuși omenirei, crezu-n Tine era stâncă
Azi pe pânză Te aruncă, ori în marmură Te taie.

Se impune necesitatea studierii adânci a operei cu piscuri și profunzimi încă nedescifrate sau care nu s-au bucurat de atenția noastră. În 1879, scrie *Rugăciunea unui dac,* or, însuși cuvântul rugăciune constituie o mărturisire a credinței sale creștine, ne trimite, totodată, la ideea că poporul nostru s-a născut creștin, aici apostolând Sfântul Andrei, „cel dintâi chemat”. Din primele versuri

Pe când nu era moarte, nimic nemuritor,
Nici sâmburul luminii de viață dătător,
Nu era azi, nici mâne, nici ieri, nici totdeauna,
Căci unu erau toate și totul era una,
Pe când pământul, cerul, văzduhul, lumea toată
Erau din rândul celor ce n-au fost niciodată,
Pe-atunci erai Tu singur...

consideră Părintele Galeriu, poetul ne trimite, poate, „la filosofia indiană din Rig-Veda, cu existența unui singur Principiu fundamental numit *Unu* – care însă nu poate oferi omului posibilitatea unui dialog. Dialoguri nu se poartă între principii, el este posibil numai între persoane. De aceea, o persoană divină, Fiul Părintelui Ceresc, trebuia să se-ntrupeze, să ia chip omenesc, să-l vedem – *Slava Lui, slavă ca Unuia născut din Tatăl prin har și adevăr* (Ioan, 1, 14). Or, în acest poem *Rugăciunea unui dac,* poetul se adresează lui Dumnezeu *Pe când erai Tu singur...* Este, în consecință, mărturisirea unui crez care invocă pe un *Tu* personal, pe care îl numește încă și mai direct, în versurile următoare, Părinte:

Astfel numai, Părinte, eu pot să-ți mulțumesc
Că tu mi-ai dat în lume norocul să trăiesc.

E un crez creștin așa cum îl întâlnim în Simbolul credinței: *Cred într-Unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului...*

Și inima poetului Îl înțelege pe Părintele Ceresc prin Întruparea Fiului Său, prin jertfa lui pilduitoare. Nu-L numește aici pe Iisus Hristos, dar evocă opera, esența:

El este-al omenirii izvor de mântuire,
Sus inimile voastre! Cântare aduceți-I,
El este moartea morții și învierea vieții.

În sfânta liturghie ortodoxă există un moment când preotul, în fața altarului, din ușile deschise, înalță Sfânta Cruce, rostind: *Sus să avem inimile!* /.../ Prin această taină esențială se deschide înțelegerea și mai esențială a lui Eminescu, aceea a sacrificiului, a jertfei care poartă în ea taina învierii. Numai un om care a pătruns adânc această taină esențială se poate ruga lui Dumnezeu astfel:

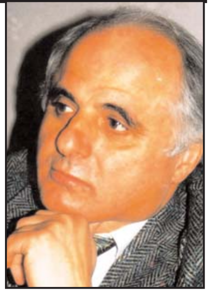
Iar celui ce cu pietre mă va lovi în față
Îndură-Te, Stăpâne, și dă-i pe veci lui viață!

Rugându-se pentru viața altuia, chiar dacă l-a lovit, se ruga pentru propria lui viață care s-a mistuit jerftelnic.

Părintele Galeriu, ca și alte mari personalități ale culturii noastre, precum Zoe Dumitrescu-Bușulenga (1920-2005), profesorul Tudor Nedelcea ș.a., prin studii și conferințe, la care adaugă predici, demonstrează, cu argumente de „predicator harismatic și preot misionar” care nu pot fi puse la îndoială, că Eminescu a crescut în religia noastră ortodoxă și și-a păstrat credința strămoșească, precum un tăciune în spuza atâtor zvârcoliri.

(Va urma)

Carmen Sylva şi Mihai Eminescu

Tudor NEDELCEA

Destinul a făcut ca, după nedreapta înlăturare de la conducerea tânărului stat român, abia unificat, a domnitorului pământean Al.I. Cuza, pe tronul domnesc să fie chemat prinţul Carol I de Hohenzollern, descendent al unei familii cu vechi tradiţii, cu merite incontestabile în cucerirea, pe câmpul de luptă, în 1877, a independenţei statale. Şi tot destinul i-a hărăzit ca soţie pe Elisabeta-Paulina-Otilia-Luiza, principesă de Wied, harnică, iubitoare de oameni, cultă şi talentată în egală măsură.

Originea acestei familii imperiale şi regale datează din secolul al X-lea, când sunt cunoscuţi cei dintâi seniori şi conţi. În ramura Hohenzollern-Sigmaringen, din care se trage familia domnitoare din România, Ioan, fiul lui Carol II, fu ridicat la rang de prinţ al Imperiului German. Nepotul său, Maximilian I, câştigă posesiuni în Ţările de Jos şi întemeiază o nouă ramură a comiţilor de Berg. Anton Aloys pierde nişte posesiuni prin pacea de la Luneville (1801), dar primeşte alte posesiuni în Svabia, în 1815, prin intrarea în confederaţia Rinului. În 1848, prinţul Carol este nevoit să abdice în favoarea fiului său, Carol Anton. Armata prusacă ocupă principatul şi prinţul cedează ţinutul său. Fiul său cel mai mare, prinţul Leopold, a fost ales în 1870 rege al Spaniei, dar renunţă spre a preveni războiul franco-prusac. Al doilea fiu al lui Carol Anton de Hohenzollern-Sigmaringen este regele României, Carol I. Al treilea fiu, Anton, grav rănit în bătălia de la Königratz, moare în 1866. Al patrulea fiu, Frederic a fost general în armata germană. Cât priveşte fiicele lui Carol Anton, respectiv surorile regelui Carol I, Ştefania a fost regina Portugaliei, iar Maria s-a căsătorit cu Filip, comitele de Flandra, cel care refuzase tronul românesc. Carol I este ales domnitor în urma plebiscitului din 2-8 aprilie 1886 (cu 685 000 voturi pentru şi 224 contra).

Susţinut de Napoleon al III-lea şi Bismark, Carol I, în vârstă de numai de 27 ani, soseşte la Bucureşti la 10 mai 1866 şi depune jurământul de a domni ca domn constituţional; în 1881, devine rege, iar România regat. Neavând moştenitori, îşi aduce ca succesor pe nepotul său, principele Ferdinand, căsătorit cu principesa engleză Maria (deşi între prinţul moştenitor şi scriitoarea de talie europeană Elena Văcărescu, ea însăşi moştenitoare a poeţilor Văcăreşti, se înfiripase o dragoste sinceră, stopată de raţiuni politice). Ferdinand domneşte între 28 septembrie 1914 (a doua zi după moartea lui Carol I) şi 20 iulie 1927, timp în care se înfăptuieşte România Mare, în 1918. Fiul său cel mare, Carol al II-lea, căsătorit cu principesa Elena a Greciei, devine rege al României abia după trei ani de la moartea tatălui, în 1930, datorită unor legături amoroase (neoficiale, bineînţeles, cu Elena Lupescu). La 6 septembrie 1940 este nevoit sa abdice, noul rege fiind proclamat Mihai, unicul său fiu din timpul scurtei căsnicii cu principesa Elena (căsătoria a durat doar între 1921 şi 1928). După cum se ştie, regele Mihai a fost obligat de trupele sovietice de ocupaţie, conform scenariului de la Yalta, să abdice de pe tronul României şi s-a stabilit în Elveţia.

Principesa Elisabeta s-a născut la 17/29 decembrie 1843 în castelul părinţilor săi din Monrepos de lângă Rin, unde primeşte o educaţie pe măsura rangului princiar, cu profesori renumiţi în epocă şi în ţinutul său. Cunoaşte la perfecţie limbile franceză, engleză, italiană, suedeză şi, bineînţeles, ulterior, română. După lungi călătorii europene, la Berlin şi Petersburg, se căsătoreşte, la 3/15 noiembrie 1869, cu domnitorul României, Carol I. La câteva zile de la celebrarea căsătoriei, făcută la Neuwied, tânăra pereche porneşte spre noua lor ţară şi, la 10/22 noiembrie, ajung la Turnu Severin, după care călătoresc cu vaporul până la Giurgiu.

Primele impresii despre Principatele Unite sunt mai mult decât satisfăcătoare: „În toate oraşele şi satele mi se făceau primiri şi ochiul nu mi se sătura de bogăţia culorilor sub cerul orientului, care era în ziua aceea albastru ca peruzeaua şi care cădea seara într-o culoare galben şi strălucitoare plină de pulbere de aur la apusul soarelui”. Bucureştiul era „oraşul culcat între coline, desfăşurându-se în văi verzi cu acoperişurile sale lucitoare, cu sutele de bisericuţe, cu casele sale verzi, galbene ori albastre”. Singurul copil din această căsătorie, Maria, moare la numai trei ani şi jumătate. Durerea imensă produsă de moartea fiicei sale (înmormântată în curtea palatului de la Cotroceni) este convertită într-o pilduitoare activitate pe tărâm umanitar şi cultural. Înzestrată cu o putere de muncă puţin obişnuită, îşi consacră întreaga activitate unor opere de binefacere, fondând societăţi de caritate: „Pâinea zilnică”, azilul de orfane „Elena Doamna”; societăţile „Furnica” (pentru încurajarea şi dezvoltarea industriilor casnice) şi „Ţesătoarea” (în vederea dezvoltării culturii gândacilor de mătase, a ţesutului mătăsii şi comerţului ei); azilul de bătrâni „Elisabeta”, cu o secţie pentru adăpostirea fetelor seduse şi abandonate; societatea „Vatra luminoasă” (pentru adăpostirea şi îngrijirea orbilor, conştientă că „orbii sunt chemaţi a răspândi în lumea noastră atât de oarbă lumina lor sufletească şi înţelepciunea adâncă”); societatea „Munca”(pentru a da femeilor sărace lucru de mână productiv). În timpul Războiului de Independenţă, cu abnegaţie şi stăruinţă exemplară, îngrijeşte răniţii în spitalele improvizate de ea şi obligă doamnele din înalta societate să procedeze aşijderea; creează Institutul „Surorilor de caritate”. Pentru aceste fapte, în popor i-a rămas numele de „mama răniţilor”.

La curtea regală introduce, obligatoriu, pentru doamnele de onoare, costumul naţional (ea însăşi îmbrăcându-se la recepţii astfel) spre a întări industria casnică a ţărăncilor române.

Cu pioşenie nedisimulată faţă de limba română şi ţara sa adoptivă, regina Elisabeta, sub pseudonimul literar Carmen Sylva (*carmen* = cântec, *sylva* = pădure) a privit cu interes ţăranul român, i-a studiat atent firea, limba, traiul. Învăţătorii i-au fost – după cum mărturiseşte ea la recepţia profesorilor universitari, cu ocazia inaugurării Universităţii din Iaşi – Miron Costin, Dosoftei, V. Alecsandri, care au condus-o „drept la izvor, la însăşi inima poporului, la acest rubin nepreţuit”. Căci „gura poporului e cântecul răpitor al privighetoarei, care aduce la auzul nostru sunetele limpezi ale naturii ce ies din freamătul vorbitor al codrilor României şi plutesc peste poieni strălucitoare şi printre valurile aurite ale câmpiilor şi lanurilor noastre. Din gura poporului tragi învăţătură mare şi trainică ca din sânurile nesecate ale tainicului Sfinx. Gura poporului e izvorul limpede care iese din stânca sănătoasă spre a răcori necurmat sufletele setoase. Gura poporului e înţelepciunea nesfârşită, iar cântecul poporului e cea mai înaltă poezie, căci el dă viaţă şi viaţa-i suferinţă. Cântecul poporului este poezia cea mai sublimă, căci nimeni nu ştie cine a făcut-o. Fiecare l-a cântat pentru întâiaşi dată şi sute de ani în şir. Cântecul poporului este cea mai profundă poezie, căci fiecare l-a simţit pentru întâiaşi dată. El curge din veselia şi din strigătul de durere, din nădejde şi din suferinţă şi numai acela se poate numi poet care a dat de aceste simţiri.”

Nepreţuita comoară a cântecului românesc popular i-a dezvoltat talentul reginei-scriitoare, i-a dat noi surse de inspiraţie: „Am avut în partea mea rara fericire de a auzi cântecul României, când era încă ascuns în necunoscut. El m-a făcut de am pătruns în inima poporului meu, parcă-aş fi din el născută. Da. Dintr-însa din nou m-am născut, căci ce simt, la ce şcoală am învăţat? Lumea basmelor româneşti m-a înconjurat cu tot farmecul şi versul românesc a cântat în inima mea.”

→

(Urmare de la pag. 5)

Concluzii. Arghezi şi Brâncuşi au avut în comun mai multe elemente de viziune creatoare şi stilistică, fapt care explică existenţa unor certe afinităţi între ei. În primul rând, prin aceea că au fost contemporani, cei doi s-au raportat la trei perioade istorice şi culturale diferite (ante-, inter- şi postbelică), fiecare cu particularităţile ei literare şi artistice.

La fel de importantă este şi matricea lor spirituală comună, datorită ascendenţei lor gorjeneşti (de care erau foarte mândri).

Este interesant că au plecat de acasă aproximativ la aceeaşi vârstă, pentru a se realiza pe cont propriu în lumea largă, fiind asemănători şi prin lupta acerbă cu vicisitudinile vieţii, din care au ieşit îmbogăţiţi şi învingători. Au plecat în lume purtând cu ei o anumită moştenire spirituală, marcată de tradiţii populare ancestrale şi de religia creştin-ortodoxă în care s-au născut şi au fost educaţi.

De aceea, nu este întâmplător faptul că o parte esenţială a creaţilor lui Brâncuşi şi Arghezi se află sub semnul acestei moşteniri comune şi poartă amprenta unei religiozităţi profunde (Biblia, de pildă, a fost o sursă de inspiraţie permanentă în opera lor).

Amândoi au reuşit să revoluţioneze domeniile în care au creat: Brâncuşi sculptura modernă şi Arghezi limbajul poetic. Căutarea şi relevarea elementului primordial a fost un scop comun, iar un procedeu folosit în acest sens a fost cel de esenţializare. Şi din acest motiv au ajuns adesea la o formă de expresie simbolică, cei doi fiind consideraţi de unii critici drept simbolişti. Le este comun şi faptul că niciunul dintre ei nu a acceptat să fie încadrat în vreunul dintre curentele artistice sau literare ale epocii.

Bibliografie

Friederich Teja Bach (1987), *Brancusi-Metamorphosen PlasticherForm,* Dumont Bucherverlag, Cologne.

Nicolae Balotă (2008), *Opera lui Tudor Arghezi,* Ed. EuroPress, Bucureşti.

Marin Besteliu (1999), *Tudor Arghezi – poet religios,* Ed. Cartea Românească, Bucureşti.

Barbu Brezianu (1998), *Brancusi en Roumanie,* Ed. Bic All, Bucureşti.

Sorin Buliga 1 (2008), *Brâncuşi, filosofie, religiozitate şi artă,* Ed. Universitaria, Craiova.

Sorin Buliga 2 (2010), *„Spirit” şi „materie” în viziunea unui artist-filosof: Constantin Brâncuşi,* Ed. Scrisul Românesc, Craiova.

Zenovie Cârlugea (2008), *Tudor Arghezi şi spiritul Olteniei,* Ed. Scrisul Românesc, Craiova.

Nicolae Dragoş 1 (2007), *Există un spirit oltenesc?*, rev. *Portal-Măiastra,* nr. 4/13, Târgu-Jiu.

Nicolae Dragoş 2 (1981), *L-am cunoscut pe Tudor Arghezi,* Ed. Eminescu, Bucureşti.

Dan Grigorescu (1999), *Brâncuşi şi arta secolului XX,* Ed. 100+1 Gramar, Bucureşti.

Doina Lemny, Robert Velescu (2004), *Brâncuşi inedit,* Ed. Humanitas, Bucureşti.

Matei Stîrcea-Crăciun (2016), *Tratat de hermeneutică a sculpturii abstracte, perspectiva endogenă, Brâncuşi simbolismul hylesic,* Ed. ICR / Ed. Brâncuşi, Târgu-Jiu.

Ion Trancău (2004), *Urmuz & Tudor Arghezi,* Ed. Revers, Craiova.

Constantin E. Ungureanu (2013), *Tudor Arghezi despre Mihai Eminescu, Gorjeanul,* 24 martie, Târgu-Jiu.

George Uscătescu (1985), *Brâncuşi şi arta secolului,* Ed. Meridiane, Bucureşti.

Constantin Zărnescu (2004), *Aforismele şi textele lui Brâncuşi,* Ed. Dacia, Cluj-Napoca.

Sub crugul Eminescului

Și astfel, fericită „că mi s-a dat să învăț aici și că tot mai învăț până când suflet în vine va fi", stând „în genunchi și în rugă fierbinte" în fața cântecului românesc, Carmen Sylva a lăsat posterității numeroase lucrări (din păcate, prea puțin cunoscute cititorului contemporan) inspirate din realitățile românești: *Rumänische Dichtungen* (*Poezii românești*, Leipzig, 1881); *Puiu* (legendă, București, 1882), *Les pensées d'une reine* (*Cugetările unei regine*, Paris, 1882), *Pelesch's Marchen* (*Poveștile Peleșului,* Leipzig, 1883), *Le Pic aux regrets* (Montpellier, 1884, traducere: *Vârful cu dor*, Craiova, 1884), *Es Klepft* (*Bate la ușă,* Ratisbone, 1887), *Frauenmuth* (*Bărbăție feminină*, dramaturgie, Bonn, 1890), *Lieder* (*Cântece*, Bonn, 1890), *Pelesch im Dienst* (*Robia Peleșului*, 1888), *Cuvinte sufletești* (București, 1888), *Meister Manole* (*Meșterul Manole,* Bonn, 1892), *În luncă, o idilă* (București, 1905, dedicată „copilului meu sufletesc, G. Enescu"), *Reintachters Donaufahrt* (*Pe Dunăre,* Rogensburg, 1905), *Rumänische Dichtungen* (traduceri din poeții noștri, Bonn, 1905). Pe lângă alte lucrări originale (poezie, proză, teatru, librete de opere muzicale), Carmen Sylva a tradus în limba germană opere ale scriitorilor români, inclusiv pe Eminescu, fiind printre primele traducătoare care le-a introdus în circuitul universal de valori.

Pe linie scriitoricească, relațiile dintre regina României și regele spiritualității românești sunt mult mai strânse și puțin cunoscute publicului cititor. Sub numele de F. de Laroc, Carmen Sylva scrie *Vârful cu dor. Baladă română în trei părți.* Muzica de Zdislaw Lubicz. Traducerea românească aparține autorului *Luceafărului,* care semnează cu pseudonimul M. E[mine]scu, și a apărut la București, în 1878, în Typographia Curții, proprietatea lui F. Göbl.

Sunt publicate trei scrisori neîncheiate, în limba germană, către Carmen Sylva, pe care însă Eminescu nu le-a expediat. În primele două scrisori, din vara anului 1876 (M. Eminescu, *Opere,* XVI, *Corespondența-Documentar,* București, Edit. Acad. RSR, 1989, p. 327), Eminescu își exprimă satisfacția pentru „deosebit de binevoitoarea apreciere de care s-au bucurat din Partea Înălțimii Voastre neînsemnatele mele realizări", o „mângâiere incomparabil mai mare decât ar fi favoarea contemporanilor", cu atât „mai inestimabile cu cât provin de la o natură opusă mie, de la un spirit clar, fin, desăvârșit în formă". La rândul său, Eminescu are cuvinte de laudă: „Căci atunci când citesc poeziile Înălțimii Voastre, în care conținut și formă sunt atât de firesc concrescute, apar atât de curate". (*Ibidem,* pp. 329-330)

A treia scrisoare datată reia, în parte, aprecierile. Poetul, care „ține de proletariatul condeiului, deoarece el nu s-a îngrijit să învețe o meserie onestă, ci a crezut că și un lucru cum este, bunăoară, știința ar putea fi ceva necesar" (*Ibidem*, p. 332), îi sugerează să-i traducă *Vârful cu dor,* la care începe lucrul în semestrul II al anului 1876. Amintește de hărțuirea cu procese penale privind presupusa proastă gestionare a Bibliotecii Centrale din Iași. Inculpat pentru sustragere de cărți, Eminescu este achitat prin Ordonanța din 9 noiembrie 1876.

Editura craioveană S. Samitca retipărește, în 1884, această lucrare a lui Carmen Sylva, manuscrisul păstrându-se în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare din Cluj, expus, în 1989, la Oradea, în expoziția „Biblioteca edițiilor Eminescu". (Vezi N. Bellu, *Eminescu și Oltenia. Portret în evantai,* Craiova, Edit. Scrisul Românesc, 1995, pp. 102-104; Mihai Cimpoi, *Mihai Eminescu. Dicționar enciclopedic,* ediția a II-a, revizuită și adăugită, Chișinău, Edit. Gunivas, 2018, pp. 318-319.) Ediția craioveană a apărut în cadrul colecției „Biblioteca națională" și sub motto-ul „Un popor trebuie să-și cunoască literatura, căci e averea sa"; în aceeași editură a apărut și altă carte a reginei, *Patru nuvele,* în traducerea lui Titu Maiorescu.

Despre această creație, *Vârful cu dor,* însuși Eminescu face referire într-o cronică în *Timpul* (1 febr. 1879), mai exact, la foiletonul publicat de ziarul *Binele public,* reproducând fragmente din baladă în metrul *Mioarei,* a lui *Mihnea-Haiducul* și a *Meșterului Manole,* cu precizarea că această baladă „dacă va fi existând întreagă, nu e cuprinsă nici în culegerea lui Alecsandri, nici în altele mai nouă". Prilejul îl oferă reprezentarea operei *Vârful cu dor,* pe scena Teatrului Național, joi 25 ianuarie 1879, în trei părți, cu artiști italieni, spectacol prefațat de piesa lui B.P. Hasdeu, *Trei crai de la răsărit.*

Spectacolul în sine s-a bucurat de popularitate, dată fiind celebritatea autoarei. În ziarul *L'Orient,* I. Pipera consacră două editoriale (în 18/30 ianuarie 1879 și în 27 ianuarie/8 februarie 1879), cu menționarea celor traducători: Eminescu în limba română și L.F. Papanini, în italiană. *Albina Carpaților* din Sibiu (31 ianuarie 1879) menționează traducătorul. Alte ziare: *Românul* (27 ianuarie, 1879 și 31 ianuarie 1879), *Presa* (29-30 ianuarie 1879), *Telegraful român* din Sibiu (8 februarie 1879) comentează diferit atât spectacolul, cât și traducerea piesei de către Eminescu. (Vezi comentariile lui Dimitrie Vatamaniuc la M. Eminescu, *Opere,* X. *Publicistică,* București, Editura Academiei RSR, 1989, pp. 540-541. Celebrul eminescolog publică versiunea românească a baladei în ediția academică de *Opere,* VIII, de Eminescu, pp. 379-422, cu necesarele comentarii din presa vremii.)

De altfel, de-a lungul anilor, autoarea piesei *Vârful cu dor* și traducătorul ei în limba română, Carmen Sylva, respectiv Mihai Eminescu, au fost menționați în lucrări dedicate reginei Elisabeta sau în cele de critică și istorie literară. Mite Kremnitz spera ca Eminescu să traducă și altă piesă a lui Carmen Sylva, *Sapho,* așa cum îi scrie lui Nicu Gane, la 6 iulie 1879: „Principesa mi-a cetit miercurea trecută, soțului meu și mie, ultima sa operă, *Sapho* [...] sper ca Eminescu s-o traducă în românește". (Artur Gorovei, *Amănunte din viața lui Eminescu,* în „Buletinul Eminescu", III, nr. 8, 1932, p. 3) În lucrările dedicate Reginei, Eminescu ca traducător este menționat ca atare.

Alte mențiuni privindu-l pe Eminescu ca traducător găsim la Titu Maiorescu, Felix Aderca, Octav Minar, A.d.H[erz], Al. Iordan, G. Călinescu, D. Murărașu, Dimitrie Vatamaniuc, Tudor Nedelcea (Carmen Sylva, *Poveștile Peleșului,* ediție îngrijită și prefațată de Tudor Nedelcea, Craiova, Casa de Editură NOB, 1991) etc.; simple notițe privind subiectul în cauză semnalează publicațiile *Tutova* (31 august 1889), *Convorbiri literare* (ianuarie 1935), *Semn* (29 mai 1938) etc.

La rândul său, Carmen Sylva, împreună cu Mite Kremnitz, a tradus trei poezii eminesciene: *Crăiasa din povești, Singurătate* și *Povestea codrului,* incluse în antologia *Rumänische Dichtungen,* Deutsch von Carmen Sylva, Herausgegeben, und mit weiteren Beiträngen versehen von Mite Kremnitz, Zweite Auflage, Bonn, Verlag von Emil Strauss [1881]. Mite Kremnitz a tradus 17 poezii (*Luceafărul; Sunt ani la mijloc; Când însuși glasul gândurilor tace; Dorința; De câte ori iubito...; Despărțire; Melancolie; Ce te legeni, codrule; Revedere; O, mamă...; O, rămâi; Pe aceeași ulicioară; Freamăt de codru; Lacul; Scrisoarea III; Scrisoarea IV; Strigoii*). Alte traduceri cuprinse în această antologie sunt din creația lui V. Alecsandri, D. Bolintineanu, C. Conachi, Al. Candiano-Popescu, G. Crețeanu, Iacob Negruzzi etc.

Iubitoare și creatoare de artă și literatură (era o excelentă cunoscătoare și executoare de muzică-canto, clavir, orgă, cu veleități de pictură; o frumoasă Evanghelie, scrisă și ilustrată cu picturi executate de ea a fost dăruită bisericii episcopale de la Curtea de Argeș, unde-și are locul de veci, după trecerea în neființă la 1 februarie 1916), Carmen Sylva a fost, în același timp, o excelentă amfitrioană pentru scriitorii, pictorii sau muzicienii români: V. Alecsandri, Titu Maiorescu, G. Enescu ș.a. Mai puțin cunoscut este episodul întâlnirii reginei cu Mihai Eminescu, așa cum ne încredințează Elena Văcărescu (*Memorii.* Selecție și traducere de Aneta și Ioan Stăvăruș. Prefață și note de Ioan Stăvăruș, Cluj, Editura Dacia, 1989). Întâlnirea a avut loc la Palatul Cotroceni și a fost facilitată de Titu Maiorescu și Mite Kremnitz, soția doctorului familiei regale, ea însăși scriitoare, „elevă" și admiratoare a lui Eminescu. În *Memoriile* Elenei Văcărescu figurează și un jurnal al reginei, care urmărise îndeaproape chinurile bolii poetului, ajutându-l cu discretă generozitate.

Eminescu – notează regina acea memorabilă întâlnire – „ne apărea neliniștit și răvășit, ca venit dintr-altă lume; tenebros, el îmi amintea de Manfred și de Faust, de chipurile palide și răvășite ale marilor romantici. [...] Avea pe chip acel vag surâs crispat și copilăresc ce se zărește pe portretul lui Shelley. [...] Eminescu se amuza deșirând fraze și sonorități verbale. Mi-a sărutat grăbit mâna, privindu-mă cu o privire potolită, dar pătrunzătoare, ce voia parcă a-mi secătui spiritul, spre a rămâne pentru el un subiect de curiozitate sau interes, mă compătimi că nu cunoșteam îndeajuns Moldova sa natală. Privirile-i căutau departe dincolo de ziduri."

Regina îl servește chiar ea cu o ceașcă de ceai, pe care Poetul o primește „cu stângăcie, însă cu blândețe". „A băut ceaiul cu sete. Trăsăturile feței trădau oboseala unei tinereți trăite fără bucurie. Degetele-i erau lungi și înghețate, obrajii brăzdați de riduri albăstrii, gura foarte expresivă, cu buze fine, îi traducea toate emoțiile." Ca la Marcel Proust, episodul ceștii de ceai capătă valențe nebănuite. Și e meritul Reginei de a consemna cu pioșenie acest episod: „Mi-am dat foarte bine seama că din tot ce i-am oferit în timpul vizitei, ceașca de ceai pe care i-am servit-o eu însămi a fost singurul lucru ce i-a făcut plăcere, *ceva ce semăna cu sentimentul unui zeu servit de o muritoare"* (subl. n.). Această „muritoare" a lăsat spre nemurire o scenă benefică istoriei literare. Eminescu, care a refuzat, pentru această întâlnire, să se îmbrace într-un costum nou, așa cum i-a sugerat Titu Maiorescu („Ori mă va primi așa cum sunt, ori nu merg deloc la ea", a replicat poetul), a rămas în conștiința Reginei asemenea unui zeu; nemuritor: „În toată viața mea el a rămas pentru mine imaginea poetului însuși, nici a celui blestemat, nemaiștiind cum să regăsească aici comorile pe care le poseda. Avea vocea răgușită, dar duioasă, ca a turturelelor spre toamnă. Când i-am lăudat versurile, a înălțat din umeri: «Versurile se desprind de noi ca frunzele moarte de copaci», a suspinat el, readus pentru o clipă la realitate." Regina unei țări s-a înălțat, spre cinstea ei, până la regele poeziei românești.

Creația literară a scriitoarei este dedicată în mare parte subiectelor românești. Baladele românești și, în general, cântecul popular, schițele istorice, descrierea peisajului autohton, transfigurate prin pana sa, au meritul de a întineri și stimula dragostea pentru obiceiurile pământene. Plecată de pe țărmurile legendare ale Rinului, Carmen Sylva a găsit în patria sa adoptivă o lume a basmelor românești, putând figura lângă creația lui Petre Ispirescu sau Simion Florea Marian. Fiecare pisc al Bucegilor, văile, flora și fauna dimprejurul castelului Peleș sunt dăruite cu frumoase legende, astfel încât „titlul cărții, numele proprii din povești, felul cum se aruncă vorba sunt așa de mult înrudite cu firea noastră, că nu poți cunoaște că au fost scrise de o mână și povestite de o limbă născută pe pământ străin". (Petre Danielescu, *Carmen Sylva și România,* Craiova, Institutul grafic „Samitca", 1908, p. 82)

Geneza acestor povești este explicată de autoare: petrecându-și verile în Mănăstirea de la Sinaia (construcția castelului nefiind încă finalizată), plimbările prin împrejurimi îi stimulau talentul creator: „Știam numai că idei frumoase treceau furtunoase prin creieri și că întreaga pădure de afară mă aștepta pe mine, și Peleșul îmi șoptea plin de nenumărate povești și că trebuia să scriu, dacă nu voiam să mă sufoc. Câteodată călăream în munți și aveam creion și hârtie pe genunchi, lăsam calul să mă ducă și scriam mereu, fără a ține seama de drum." Și astfel, în *Poveștile Peleșului,* Carmen Sylva a cules legendele ce poartă numele stâncilor și văilor munților, remarcabile și prin subtilitatea imaginației și plasticitatea stilului.

Femeie de spirit, iubitoare de pictură și muzică, întreținând relații benefice cu artiștii vremii, amintindu-ne de energiile domnițelor noastre din trecut, aplecată spre realitățile patriei sale adoptive nu numai din complezență, dotată cu talent literar și putere de muncă prea puțin obișnuite, mai ales în cazul aristocraților, cu o operă literară vastă, Carmen Sylva își are locul ei, binemeritat, în peisajul literar românesc. Readucerea ei în actualitate se constituie într-un act recuperatoriu.

Eminescu și *sfintele firi vizionare* ale neamului românesc (I)

Florian COPCEA

Eminescu, convins de importanța personalităților marcante ale istoriei și culturii noastre, mereu atrage atenția asupra modului organic în care s-au înscris acestea în cele mai diverse mișcări culturale care au avut loc în Europa, asupra sincronizării, cum zicem astăzi, în contextul general al trezirii conștiinței naționale și al *scopurilor de cultură* de care vorbește într-un articol din *Timpul* [„Întâmplarea a voit...”].

„Pe la începutul secolului nostru, consemnează el, și pe la finele celui trecut, pe când se inaugura redeșteptarea națională prin scrierile istorice și filologice ale unui Șincai și Petru Maior, a început a se trezi conștiința națională și în macedoromânii presărați în colonii comerciale din Pesta, Viena, Triest și în țările noastre. Marii negutători de lână și producte, mulți dintre ei milionari, unii ridicați la ranguri militare de către monarhii Austriei, ei fură atinși de mișcarea plină de înălțare sufletească a o mână de învățați și, văzând decadența în care poporul lor numeros se afla în toate provinciile, sprijiniră întreprinderile literare și de cultură de la începutul secolului.” [Mihai Eminescu, *Opere, Publicistică,* V, colecția Opere fundamentale, Ed. Minerva, București, 2000, p. 549].

Prin urmare, ceea ce au făcut reprezentanții Școlii Ardelene a fost această încadrare generalizantă în întreaga complexitate a *întreprinderilor literare și de cultură de la începutul secolului.*

Aceeași contribuție deosebită, prin reprezentativitatea personalității de excepție, o are Miron Costin, considerat de Eminescu o figură emblematică a unui secol de aur românesc.

În mai multe rânduri, publicistul de la *Timpul* remarcă nu doar *personalitatea în sine* a lui Miron Costin, model de cărturar din suta a șaptesprezecea, ci și impactul pe care l-a avut asupra mișcărilor din alte țări, el impunând, bunăoară, un model de a răspândi în decursul Evului Mediu „unitatea datinei juridice”: „În Ungaria, în Banat, în Ardeal, la noi, în Polonia chiar, oriunde românii ar fi fost așezați din vechime sau veniți din nou, ei cer cu stăruință să se judece după dreptul românesc, *jus olachale,* care ar fi corespuns pretutindenea cu ceea ce la noi se numea obiceiul pământului.” [*Idem,* p. 1274].

Obiceiul de a zidi cetăți sub orice Coroană era expresia unei preocupări anterioare chiar formațiunii statelor române, numită de Eminescu „unitatea preexistentă a rasei” [*Idem,* p. 1275].

Din contextul demonstrației publicistice reiese clar că toate acțiunile pe care le întreprindea Miron Costin se integrau în contextul general ale tendințelor de unificare națională pe care le cunoșteau Italia Evului Mediu, cu toată bucățirea ei politică, și Germania după Războiul de Treizeci de Ani.

Influențând o întreagă direcție a culturii române, M. Eminescu toarnă de fapt în forme noi spiritul creator românesc, el fiind convins că literatura europeană, în cuprinsul căreia se află și cea românească, în genere, și-a condiționat modernitatea în funcție de curentele care anunțau marea revoluție culturală a Europei, cum sugera plastic Romul Munteanu [*Lecturi și sisteme,* Ed. Eminescu, București, 1977, p. 22]. Eminescu este, nu mai încap dubii, un poet original, „contemporan al tuturor timpurilor”, opera sa căpătând valențe de universalitate prin ideile promovate. Universalitatea, dar și naționalismul înnăscut al lui Eminescu „formau atribute de căpetenie ale geniului” [Virgil Nemoianu, *Postmodernismul și identitățile culturale. Conflicte și coexistență,* Ed. Universității Al.I. Cuza, Iași, 2011, p. 63], fiindcă, scria poetul, „fără cultul trecutului nu există iubire de țară”. În poezia *Mira* el își dezvăluia astfel sentimentul în discuție: „trecutul e în mine și eu sunt în trecut/ precum trăiește cerul în marea ce-l respiră”. Eminescu, după cum se știe, s-a dovedit un susținător, fără prejudecăți, al orientării culturale a poporului spre universul spiritual european, chiar dacă nu de puține ori a fost îngrijorat de „cauzele și efectele” popoarelor mari ale Europei, unde se desfășoară „slăbitoare lupte interne”. Părerea lui este că, „oricât de însemnate ar fi succesele lor în afară, înlăuntru reapare după încheierea oricărei păci sămânța vecinic vie a dezbinării; afară de-aceea statele europene, de câte ori sunt bătute, își mută oarecum curentul lor istoric, văd lucrurile cu alți ochi de cum le văzuse mai înainte” [Mihai Eminescu, *Opere* IX. *Publicistică 1870-1877,* Ed. Minerva, București, 1980, p. 239].

De altminteri, Mihai Drăgan nu ezită să dezvolte în acest sens o teorie interesantă: „Este de la sine înțeles că raportarea lui Eminescu la poezia română anterioară, precum și la scriitorii străini cu care are afinități spirituale sau de cultură trebuie să conducă astăzi spre alte concluzii și semnificații, dacă înțelegem bine spiritul orientărilor mai noi în domeniul comparatismului literar care, de-acum, nu mai sunt, în realitate, chiar atât de noi.” [Mihai Drăgan, *Mihai Eminescu,* Editura Junimea, Iași, 1982, p. 71]

Nu încap dubii, poemul filosofic *Viața lumii* al lui Miron Costin l-a inspirat profund pe „unicul nostru geniu poetic într-adevăr capabil prin puterea vizionară a spiritului și a fanteziei sale să răsfrângă în universul operei însăși imaginea totalității lumii” [Victor Crăciun, *„Doina” lui Eminescu: 120 de ani de nemurire* (în colab. cu T. Nedelcea), Ed. Semne, București, 2008, pp. 110-114]. Făcând o paralelă între *Viața lumii* și *Scrisoarea I,* remarcăm câteva idei comune referitoare la haosul care guvernează, totuși, lumea, la trecerea vieții și la tragismul morții. Spune Miron Costin:

Nu-i nimica să stea în veci, toate trece lumea,
Toate-s nestătătoare, toate-s niște spume.
Tu părinte al tuturor, doamne și împărate,
Singur numai covârșește-ți vremi nemăsurate. [...]
Suptu vreme stăm, cu vreme ne mutăm viața,
Umblăm după a lumii înșelătoare față
Vremea lumii soție și norocul alta,
El a sui, el a surpa, iară și gata. [...]
Vremea începe țările, vremea le sfârșește.
Îndelungate împărății vremea primenește.
Vremea petrece toate; nicio împărăție
Să stea în veci nu o lasă, nicio avuție
A trăi mult nu poate. Unde-s cei din lume
Marii împărați și vestiți? Acu de-abia nume
Le-au rămas de poveste. Ei sântu cu primejdii
Trecuți. Cine ai lumii să lasă nădejdii?
Unde-s ai lumii împărați?…

Aceeași meditație asupra deșertăciunii vieții lumești, a trecerii dintr-o lume fizică într-una ezoterică (temă cunoscută încă din antichitate), o întâlnim și la Eminescu:

…Astfel, într-a veciniciei noapte pururea adâncă,
Avem clipa, avem raza, care tot mai ține încă…
Cum s-o stinge, totul piere, ca o umbră-n întuneric,
Căci e vis al neființii universul cel himeric…
Timpul mort și-ntinde trupul și devine vecinicie,
Căci nimic nu se întâmplă în întinderea pustie,
Și în noaptea neființei totul cade, totul trece,
Căci în sine împăcată reîncep-eterna pace… [...]
Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate,
Când plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate,
Și pe toți ce-n astă lume sunt supuși puterii sorții
Deopotrivă-i stăpânește raza ta și geniul morții!

Iată cum era elogiat cărturarul Miron Costin de însuși Mihai Eminescu: „…este cel dintâi care-n suta a șaptesprezecea constată această unitate vrednică a inspira mirare… constată identitatea de origine și limbă a poporului.”

Dacă *Viața lumii,* poem filosofic scris între 1671 și 1673, are drept concluzie o privire oarecum moralistă asupra condiției umane, *Letopisețul Țării Moldovei de la Aaron–Vodă încoace, de unde este părăsit de Ureache Vornicul din Țara de Gios,* vine să completeze spațiul istoric de 66 de ani din istoria Moldovei, autorul său dovedindu-se a fi un povestitor *ornatores rerum,* conform etichetei ciceroniene. Această ultimă lucrare, păstrând firul unei narațiuni simple, ceea ce i-a făcut pe mulți critici să o numească când evocare, când memorial (niciuna dintre acestea nefiind exagerate), reușește să integreze evenimentele din istoria Moldovei în cea europeană. El și-a întemeiat opera istorică (adăugăm aici și lucrările *De neamul moldovenilor, Cronica Moldovei și a Munteniei și istoria în versuri polone despre Moldova și Țara Românească*) pe o bază documentară care a avut drept izvoare *Despre originea și căderea transilvănenilor* de L. Topeltin, *Cronica celor mai însemnate evenimente din Europa* (1568–1638) de P. Piasețki, *Descrierea Sarmației europene* de A. Guagnini etc.

Exponent spiritual al secolului său, Miron Costin, în consens cu veacul mohorât pe care l-a imortalizat în cuvinte meșteșugite, coborâte din vechi Psaltiri, a fost în stare să scrie cu har pagini memorabile despre eroii istoriei moldovenești.

În *De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor,* avem confirmată originea latină a moldovenilor, aceștia ca și italienii, asemănându-se prin „nume, obiceiuri, hire și grai”. Această lucrare, de înaltă ținută științifică, ne oferă informații prețioase despre Imperiul Roman, despre Dacia și cucerirea acesteia de către împăratul Traian, despre strămutarea populației din Maramureș în Moldova, despre cetățile din acest spațiu, despre obiceiurile și tradițiile populației. Toate acestea sunt „argumentate” cu probe arheologice, numismatice și epigrafice. Ținta principală a întreprinderii sale a fost aceea de a combate teza că originea moldovenilor și tuturor românilor se trage din coloniștii aduși de Traian în timpul invaziilor cohortelor romane. [Victor Crăciun, *O imagine totală a omului și operei la 160 de ani de la naștere,* Ed. Humanitas, București, 2010, pp. 218-219]

Acestea sunt doar câteva dintre idealurile costiniene ce-l recomandă ca pe un adevărat simbol al romanității strămoșilor noștri. Ele aveau să capete dimensiuni cu adevărat monumentale în scrierile lui Dimitrie Cantemir, deosebit de importante pentru trecutul românilor cu rădăcinile la Râm și, în ultimă instanță, pentru civilizația europeană.

Prin contrast, deducem, vechile scrieri, unele dintre ele destul de cutezătoare pentru acea epocă, sunt izvorâte din „avutul propriu al limbii populare”, marele mister al existenței ei contând în „împrospătarea continuă a fondului și păstrarea formelor.” [Mihai Eminescu, *Publicistică, Referiri istorice și istoriografice,* Ed. Cartea Moldovenească, Chișinău, 1990, p. 334] În manuscrisul 2257/175, M. Eminescu va face cunoscută dragostea pentru limba neamului din care face parte: „Limba românească e la sine acasă o împărătească bogată căreia multe popoare i-au plătit dare în metal aur pe când ea pare a nu fi dat nimănui nimic.” [Mihai Eminescu, *Fragmentarium,* Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p. 241] Aceeași stare i-o identificăm și în manuscrisul 2275 B/74: „Nu noi suntem stăpânii limbei, ci limba e stăpâna noastră” [Idem, p. 241]. Chiar dacă despre Varlaam gazetarul Eminescu nu a făcut mențiuni consistente în labirinticele sale caiete sau în articolele referitoare la „literatura noastră populară”, nu înseamnă că nu a fost interesat de „limba vechilor Cazanii” și de „zilele de aur a Scripturelor române”.

→

Sub crugul Eminescului

Cu siguranță, „fiul risipitor al culturii", cum îl numește Noica, a fost atras de enciclopedismul lui Varlaam, care a zidit cuvinte, afirmația îi aparține, pentru întreaga „seminție românească". E un paradox cum de nu-l „imortalizează" în niciun text publicistic, așa cum a făcut-o cu mulți alți înaintași de a-i săi, pe Mitropolitul Varlaam al Moldovei, care, prin cultura lui aleasă, prin cunoștințele lui de limbă slavă și greacă, se impune în fața contemporanilor atât din țară, cât și din exterior, dovadă că în 1639 este chemat să candideze la scaunul patriarhiei ecumenice din Constantinopol.

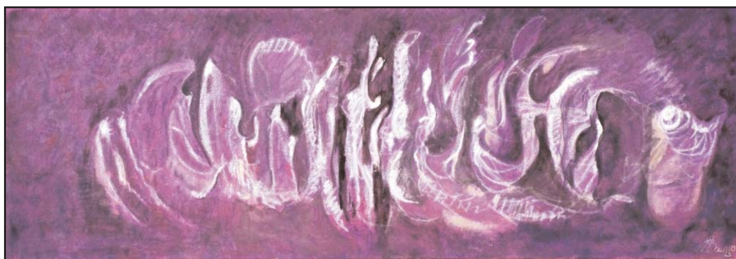
Una dintre prețioasele sale lucrări, *Cazania,* recomandată a fi „un dar al limbii românești", a avut o largă circulație europeană. Se susține de exegeți că această carte, cu un sumar de 74 de predici pentru toate duminicile dintr-un an și pentru sărbătorile mai însemnate ale Bisericii Ortodoxe, apărută la Iași în 1643, este prima din istorie scrisă în limba română, anume pentru respectarea harului dăruit de „Domnul Iisus Hristos" pentru a da românilor care nu aveau multe cărți scrise în limba lor o capodoperă a literaturii române. Alexandru Piru, în *Istoria literaturii române,* consideră că toate cărțile bisericești au jucat un rol însemnat în procesul de cristalizare a normelor limbii române, prin conținutul lor, servind ca modele de expresie scriitorilor de mai târziu [Alexandru Piru, *Istoria literaturii române,* Ed. Grai și Suflet–Cultura Națională, București, 1994, p. 14].

Profesorul Nicolae Cartojan, în a sa *Istorie a literaturii române vechi,* este de părere că deși „limba *Cazaniei* lui Varlaam este limba populară", poate fi înțeleasă și azi cu ușurință, întrucât „limba lui se înfățișează curată de acele numeroase expresiuni și cuvinte slave rebarbative, care încă încălceau urzeala limbii române din vechile texte religioase" [Nicolae Cartojan, *Istoria literaturii române vechi,* Ed. Fundației Culturale Române, București, 1996, p. 181]. Cunoscută și sub titlul de *Carte românească de învățătură. Dumenecele preste an și la praznice împărătești, Cazania* lui Varlaam reprezintă primul corpus de texte teologice originale în limba română. Cum presupune și Nicolae Cartojan, originalul acesteia provenea din Ucraina, de unde au fost luate și gravurile lucrate de artistul gravor Ilia, ieromonah al lavrei Pecerska. Dar Varlaam și-a cules materialul din multe alte surse, pe care le-a prelucrat cu talent, introducând în „substanța" lui graiul popular din preajma Mănăstirii Secu. Mitropolitul Varlaam mărturisește: „Pentr-acea dintru întâiu ce-au fost bărbați purtători de Duhul Svânt unii după alții și până acum toți au ustenit scriind și tâlcuind sventele scripturi de-au învățat ș-au arătat omului în toate chipurile calea carea duce acolo, cum ca să nu greșască hieștecine marginea și săvârșitul acela spre care-i făcut. Cătr-acea ș-altă ustenință s-au adaos acelor bărbați purtători de Duhul Svânt, căci că mărgând de sus în gios și împuținându-se din oameni înțelesul sventelor scripturi le-au căotat a pogorî și Svânta Scriptură tot mai pre înțelesul oamenilor, păn' au început a scoate așea-ș cineș pre limba sa, pentru ca să înțeleagă hiecine să să învețe și să mărturisască minunate lucrurile lui Dumnedzău, cu mult mai vârtos limba noastră românească, ce n-are carte pre limba sa, cu nevoie iaste a înțeleage cartea alții limbi. Și și pentru lipsa dascalilor s-a învățăturei. Cât au fost învățând mai de multă vreme, acmu nice atâta nime nu învață. Pentr-acea de nevoie mi-au fost, ca un datornic ce sunt lui Dumnedzău cu talentul ce mi-au dat, să-mi poci plăti datoriia macar de cât, pănă nu mă duc în casa cea de lut a moșilor miei. Adunat-am din toți tâlcovnicii Sventei Evanghelii, dascalii besearicii noastre și deac-am scris, arătat-am Măriei Sale pravoslavnicul Domn Io Vasile Voievodul cu mila lui Dumnedzău Domnul Țărâi Moldovei. [...] Spre care lucru Măriia Sa Domnul ce scrie mai sus, Io Vasile Voievodul, cu darul lui Dumnedzău Domnul Țărâi Moldovei, cheltuială nesocotită spre tot lucrul tipăriei au dat. Și așea cu darul lui Dumnedzău după început am vădzut și svârșitul." [Varlaam, *Opere* I, Ed. Hyperion, Chișinău, 1991, pp. 21-22]

O concluzie care se desprinde din „Cuvânt către cetitoriu" al „Smeritului Arhiepiscop Varlaam și Mitropolitul de Țara Moldovei", este aceea că scrierea *Carte românească de învățătură* a reprezentat un scop pentru cărturar, acesta fiind „rodul nostru cestui rumânesc" destinat pentru „toată semenția românească pretutindenea ce se află pravoslavnici într-aciasta limbă". [*Idem*, p. 20].

Tudor Nedelcea avea să facă următoarele precizări legate de românismul lui Varlaam: Venind „în părțile Țării Românești cu treabe domnești și a norodului, în Târgoviste", unde are prilejul să-l remarce pe Udriște Năsturel „iubitoriu de învățătură", mitropolitul moldovean cunoaște *Catehismul,* de propagandă calvină, tipărit în românește la Bălgrad pe la 1642, pe „care o am aflat plină de otravă de moarte sufletească" și ia o poziție categorică împotriva „otravei catehismului", dar demersul său nu este singular, întreprinderea sa a făcut-o numai după o unanimitate a părerii „românilor din Țeara Moldovei și Țeara Românească", „spre învățătură și folos sufletelor pravoslavnici".

În *Răspunsul la Catehism* (1645), venit în numele „săborului a două țări", Varlaam ripostează vehement împotriva ideilor dogmatice ale calvinismului, care au pus în pericol unitatea spirituală a neamului românesc și ortodoxia românilor ardeleni. Profesorul Nicolae Cartojan înfățișează astfel poziția acestuia: „Ca un adevărat părinte sufletesc, care știa din Scriptură că «înaintea omului se află și viața și moartea», temându-se ca o parte a neamului nostru să nu apuce pe «calea morții sufletești», a pus la

cale, desigur cu sprijinul lui Udriște Năsturel, un sinod al clerului din cele două țări surori, pentru cercetarea *Catehismului*" [N. Cartojan, *op. cit.*, p. 183]. Urmare al acestui demers, el scrie *Cartea care să cheamă răspunsul împotriva Catehismului calvinesc,* studiu capital pentru evoluția literaturii și a limbii noastre în contextul istoriei politice și sociale a românilor din veacul al XVII-lea. Plin de obidă, îndată ce „adusu-mi-au și o cărțulie mică în limba noastră românească tipărită", plină de „otravă de moarte sufletească", Varlaam scrie pentru posteritate: „...am chemat s-am strâns săbor dintr-amândoao părțile și din Țara Românească, și din Țara Moldovei; cu atâta, că doară să poată ei clăti inima voastră, ce-i întărită și rădăcinată pre temeliia cea bună și tare a besearicii noastre pravoslavnice, cât cuget și socotesc, cândai cu aceste minciuni și amăgituri cu carile cearcă și ispitesc în tot chipul să poată afla pre neștine prostac și neștiutori, să-l sparie cu mărturiia svântei scripturi, carile fără de cale le-au pus și rău le tâlcuiesc cătră a lor perire". Valoarea lucrării este dată nu numai de poziția intransigentă a lui Varlaam față de cei care vor să-i convertească la calvinism pe românii ardeleni, ci și de apelul făcut acestora de a-și păstra identitatea etnică și să nu se lase atrași și ispitiți de cei „ce tâlcuiesc rău și strâmbadză scriptura svântă" [Varlaam, *op. cit.*, p. 482]. Răspunsul *Catehismului,* devenit armă de apărare pentru cei „cu noi de un niam români", avea să combată ideile dogmatice ale adversarilor ortodoxiei românești, care au deformat „chestiunile fundamentale ale credinței".

În pofida unor similitudini cu *Mărturisirea ortodoxă* a lui Petru Movilă și unele dintre versiunile manuscrise coresiene ale *Apostolului, Psaltirii* și *Evangheliarului, Cartea carea să cheamă Răspunsul împotriva Catihismusului calvinesc* este o lucrare originală care îmbogățește patrimoniul cultural românesc.

În articolul *Și cum vin cu drum de fier,* apărut în *Timpul* din 22 ianuarie 1880, Eminescu avea să comenteze cu nostalgie alterarea „limbii noastre cam vechi" de „ciripitura de limbă păsărească cu sintaxa cosmopolită", care trădează într-un fel admirația pe care o purta lui Varlaam: „Bietul Varla[a]m, mitropolitul Moldovei și al Sucevei, care în înțelegere cu domnii de atunci și c-un sinod general al bisericii noastre, au întemeiat (aluzie la împrejurările în care Varlaam a formulat, după întâlnirea cu Udriște Năsturel, *Răspunsul împotriva catehismului calvinesc* – n.n.) acea admirabilă unitate, care-a făcut ca limba noastră să fie aceiași, una și nedespărțită în palat, în colibă și-n toată românimea, și-ar face cruce creștinul auzind o păsărească pe care poporul, vorbitorul de căpetenie și păstrătorul limbei, nu o mai înțelege." [Mihai Eminescu, *Opere,* Vol. V (ed. D. Vatamaniuc), Ed. Academiei Române, București, 2011, pp. 737-738]

Sub influența scrierilor vechi, religioase, M. Eminescu avea să scrie multe poezii de inspirație evanghelică, printre ele numărându-se *Luceafărul, Rugăciune, Înviere, Colinde, Răsai asupra mea.* Evident, primul dintre poeții noștri moderni, cum îl numește G. Călinescu pe Eminescu, a avut posibilitatea și șansa să cunoască toate textele vechi, bisericești, și cronicile scrise de înaintașii săi. De aceea, nu este o întâmplare că el propune, la 15 octombrie 1874, în calitate de director al Bibliotecii Culturale Universitare din Iași, achiziția, de la un anticariat, a unor manuscrise și tipărituri, printre acestea aflându-se și *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei, de al cărui nume se leagă crearea primului limbaj poetic românesc.

Istoricul Dan Zamfirescu referindu-se la acest „faur mitologic" (Sextil Pușcariu), „blând ca un miel" (Ion Neculce), scoțând în relief aportul acestuia la consolidarea statutului european al literaturii române dobândit datorită „întâiului poet național al românilor", comentează: „Dosoftei nu este numai întâiul poet român în adevăratul înțeles al cuvântului, ci și creatorul unei limbi românești frământată pentru nevoile expresiei poetice, cu un geniu pe care nu-l vor mai avea, în același grad, decât Ion Budai Deleanu, Mihai Eminescu și Tudor Arghezi. [Dan Zamfirescu, *Dosoftei-poet național.* În vol. *Mitropolitul Dosoftei în contextul culturii române medievale,* Ed. Professional Service, Chișinău, 2013, p. 38] Eruditul cărturar Mihai Cimpoi dezvoltă acest just comentariu și face o paralelă comparativă între Dosoftei și Eminescu, ei întâlnindu-se structural prin două filiere: cea a folclorului și cea a surselor neolatine și neogrecești, influențate de poezia italiană. „Raporturile dintre cei doi poeți, remarca M. Cimpoi, se dovedesc mai profunde, ținând de factori genetic-structurali ascunși, constructurali, însă, întâlnindu-se prin niște galerii subterane care comunică sub semnul Influenței Poetice, așa cum o înțelege Harold Bloom" [Mihai Cimpoi, *Stări ale ființei la Dosoftei și Eminescu.* În vol. *Mitropolitul Dosoftei în contextul culturii române medievale*, Ed. Professional Service, Chișinău, 2013, p. 128].

Nu greșim dacă afirmăm că prin cele 8000 de versuri ale *Psaltirei,* tipărită la Uniev (Polonia) în 1673, Mitropolitul Dosoftei se dovedește a fi primul nostru mare poet cult care autohtonizează inimitabil psalmii lui David, „cu multă trudă și vrieme îndelungată", așezând astfel „temeliile versificației în literatura noastră cultă" [N. Cartojan, *op. cit.*, p. 201].

„Psalmii lui Dosoftei, comenta Al. Piru în *Istoria literaturii române,* nu au fost cântați niciodată în biserică, dar au avut un lung ecou în popor și sunt în literatura română punctul de plecare al unui însemnat sector liric" [Al. Piru, *op. cit.*, p. 15]. Profesorul Al. Piru respectă osteneala *tălmăcitorului* și, fără a modifica considerentele formulate de predecesorii săi, proiectează acest portret: fără să se îndepărteze de la textul biblic, Dosoftei are meritul de a fi găsit mai totdeauna corespondențe exacte, fericite, echivalențe metaforice, exprimate în stilul poeziei populare.

Exegetul nu se sfiește să se pronunțe asupra rolului jucat de *Psaltirea în versuri* în procesul de cristalizare a normelor limbii române.

Mitropolitul Dosoftei, poet format într-un mediu intelectual elitist, în sensul modern al cuvântului, avea să europenizeze „spiritul poporan" și, pe această cale, să dezvolte mijloacele de expresivitate a limbii române, pe care a reușit, cu mari eforturi, să o introducă și în biserică și să-și desăvârșească opera de naționalizare a serviciului divin.

Asemeni acestui mare creator al literaturii române vechi, care a urmat ca modele scrieri din literaturi străine, au fost și Neagoe Basarab, Antim Ivireanul și Dimitrie Cantemir, ultimul considerat de baronul Leibniz, când l-a propus în 1714 membru al Academiei de Științe din Berlin – „rege între filosofi și filosof între regi".

→

Poezia cu adevărat patriotică se scrie departe de țară

Aureliu GOCI

Problematica patriotismului radical și insurgent în ceea ce privește Basarabia nu se mai pune în poezia de azi – nici măcar în varianta autorilor din Republica Moldova – ca un obiectiv al actualității, dar, iată că o afirmă de departe un glas tunător, în piața publică, un oltean, un român din New York, Virgil Ciucă: *Aduceți Basarabia acasă* (Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 2018, Ediția a II-a).

Să ne aducem aminte că cel mai frumos poem despre Basarabia – *Basarabia, cuvânt cu patru A/ ca o biserică cu patru turle…* – aparține unui ardelean din California, Aron Cotruș.

Virgil Ciucă, poet român și cetățean american, revendică explicit Basarabia, iar întârzierea o pune – probabil pe bună dreptate – pe seama politicienilor. Autorul chiar teoretizează o vinovăție colectivă a generațiilor de politicieni care au făcut Revoluția fără să gândească și unirea concomitentă, pentru că momentul istoric a fost favorabil. De aceea, închină cartea aceasta de angajare politică „Generației care va avea curajul și dorința de a se sacrifica pentru reîntregirea pământului și neamului românesc".

Cu această carte-manifest, Virgil Ciucă a ajuns la al șaptelea volum de versuri, după: *Blestem străbun,* 2007, *Versete dumnezeiești,* 2008, *Pierdut în lume,* 2010, *Chemarea la judecată,* 2012, *Condamnarea,* 2013, *Execuția,* 2014, toate apărute la Editura SemnE.

A cerut plecarea din țară în 1980 și abia în 1985 a obținut rezidența pentru Statele Unite, iar în 1990 a primit cetățenia americană, stabilindu-se în New York. După cum se vede, deși de aproape 34 de ani nu mai locuiește aici, sentimentele sale de adevărat patriot nu s-au estompat deloc, dimpotrivă, depărtarea și timpul i-au cristalizat și nuanțat dragostea pentru acest spațiu părăsit din cauza discriminării pe considerente politice.

Martirajul asumat, ostracizarea așteptată, evadarea într-o lume ostilă nu activează o conștiință tragică, ci pofta oltenească de viață, ca în acest poem în spirit ludic care nu are alte semne de punctuație decât o virgulă rătăcită prin strofa a treia: *Am plecat de ani în lumea largă/ Să găsesc o rodie pe rod/ Călărind semeț o iapă șargă/ Ignorând că m-am născut în glod// Colindând pământuri din pustie/ Să culeg nectarul din amor/ Văd nisip udat de-o apă vie/ Și morgana-n strai ucigător// Implacabil se afundă zarea/ Nici nu știu când veacul a trecut/ Dar admir cu nostalgie marea/ Copleșit de dorul încă mut// Evitând cărările bătute/ În periplu cu un singur sens/ Urmez drumul fără servitute/ Într-o lume cu prezentul dens.* (Poemul *Rod de Rodie* este scris la New York la data de 8 martie 2015.)

Posibilitățile revenirii Basarabiei la Patria-Mamă nu apar decât în momente astrale, de eflorescentă istorică, o dată sau de două ori într-un secol. Cum momentul istoric al destrămării imperiului rusesc (fie și sovietic), ca și fenomenul politic al Revoluției Române s-au pierdut, șansele reunificării sunt din ce în ce mai scăzute. Numai dacă Bunul Dumnezeu hotărăște să facă dreptate poporului român, atunci toți cei cu limbă maternă românească se vor aduna într-o voință de fier între hotarele Daciei Felix, după o prezență europeană mai întinsă decât bimilenară, consideră autorul. Curajul dlui Ciucă este copleșitor, pentru că el, fără ezitare, îndrăznește să ia de piept colosul de la răsărit și să strige împotriva perpetuării nedreptății făcute la masa tratativelor de către cei puternici.

Astăzi, când nu se mai vorbește de unirea provinciilor românești, el pare a fi rămas acel ultim soldat care apără tranșeele goale, așteptând cu arma în mână dușmanii „câtă frunză, câtă iarbă".

Poemul titular al volumului de față, ajuns la ediția a II-a, are zece strofe, este datat „New York, 22 aprilie 2016" și vorbește despre o Basarabie răstignită, „pământ străbun din zestrea dacilor" care sângerează sub jugul unor străini care se străduiesc să o desnaționalizeze:

***Aduceți Basarabia acasă/** Nu o lăsați pierdută prin străini/ Aduceți Basarabia acasă/ Să nu cerșească milă prin vecini// Aduceți Basarabia acasă/ Nu o lăsați imperiului rusesc/ Aduceți Basarabia acasă/ Căci este plai cu suflet românesc// […] / Aduceți Basarabia acasă/ Nu o lăsați să moară prin străini/ Aduceți Basarabia acasă/ Și aruncați coroana ei de spini// […] / Aduceți Basarabia acasă/ Asa ne cere „Sfatul Țării Doi"/ Aduceți Basarabia acasă/ Doar reuniți scăpa-vom de nevoi// Aduceți Basarabia acasă/ Basarabenii ne sunt frați de sânge/ Aduceți Basarabia acasă/ Căci fără EA o țară-ntreagă plânge// Aduceți Basarabia acasă/* [...]

Trăirile și dorințele autorului sunt absolut copleșitoare și de o incantație și intensitate febrile, dovedind că domnia sa nu și-a uitat țara, chiar dacă a obținut rezidența americană încă din 1985!

Creator adevărat, nu doar poet curajos și luptător pe baricade, autor de versuri vibrante dintr-o profundă simțire și trăire a sentimentului național, Ciucă este Poet cu o voce autentică, puternică, vindicativă, cu un strigăt convingător, care afirmă, în același timp, o atitudine sarcastică, pamfletară, identificând cu siguranță pe trădătorii care sunt imbecili, șarlatani, mizerabili, hoți, sperjuri, farisei… și vocabularul său e încă și mai bogat, dar și atent la nuanțe, precum în sintagma „turnători care nu mai poartă opinci".

Am scris de mai multe ori despre poezia autentic patriotică a dlui Virgil Ciucă, pentru că sincer cred în talentul său literar și în viguroasa sa angajare politică, nemotivată material și nesusținută de vreun interes personal mercantil, ci numai de pornirea sa originară, sufletească.

Într-o lume angajată în fenomenul globalizării și integrării europene, devenit aspirație politică, numai el, poetul, nu a rămas desuet și ridicol, ci chiar ultimul luptător pe metereze, când și porțile cetății au fost deschise de bună voie de băștinași dornici de avantaje mai mult sau mai puțin personale, de un alt mod și nivel de viață, când uniformizarea a devenit un certificat european de bună purtare.

Dar cartea susține și momente mai relaxate, în afara angajărilor patriotice, când poetul devine mai degajat, se scutură de toate conflictele asumate, chiar face pace cu numeroșii săi dușmani și începe să danseze în spațiul cosmic: *Aș vrea să dansez și mișcări de talaz/ Din suflet să îmi rupă poeme/ Pe muzica veche să cad în extaz/ Visător protejat de toteme// Dansând o sirenă cu ochi visători/ Savura-voi plăceri însutite/ Neștiut revenit între muritori/ Iubirile-mi vor fi ocrotite// Când goarna-mi va prefața asfințitul/ Din amintirile care mă dor/ Nu ura îmi va decide sfârșitul/ Ci doar trăirile care nu mor!// Aștept să valsez printre stele și sori/ Inspirat de plăceri ireale/ Și Sântul Ilie cu barba-i de nori/ Să-mi fulgere picioarele goale* (*Valsul*).

În singurătatea sa newyorkeză, poetul scrie versuri românești meșteșugite, meritând tot respectul celor care scriu românește în România, dar și visând patriotic la reîntregirea provinciei ce poartă numele Basarabilor cu Patria-Mamă.

Muzicalitatea versurilor și mesajul puternic au făcut – *nota bene* – ca poezia *Aduceți Basarabia acasă* să fie pusă pe note de compozitorul Valentin Mandric și cântată public în 24 martie 2018 la Ateneul Român, în interpretarea Corului „Divina Armonie" (format din 30 de persoane, dirijor col. Marius Firca). Aceeași poezie a fost pusă pe note și de compozitorul octogenar Constantin Arvinte, fost dirijor la Ansamblul „Ciocârlia".

Același compozitor Constantin Arvinte a pus recent pe note și poezia *La arme,* publicată în volumul *Pierdut în lume,* Editura SemnE, 2010. De asemenea, și poezia purtând titlul *Draga mea* l-a inspirat pentru a deveni o bucată muzicală pe compozitorul și scriitorul Marin Voican Ghioroiu; versurile vor apărea în volumul *Salvați Țara,* aflat sub tipar.

Un aspect care se impune atenției privește meritele sale evidente în construcția unui adevărat pod spiritual al românilor spre Europa de sud și apus, finalizând ideea de romanitate a predecesorilor săi. Creațiile „inorogului alb al gândirii românești" (L. Blaga) au avut darul de a integra spiritul românesc în cultura europeană.

M. Eminescu insistă, impregnat de sentimentalism: „[Cantemir era] unul dintre oamenii cei mai învățați ai secolului său". *Hronicul vechimii a romano-moldo-vlahilor,* scris „întâi latinește și apoi adus în limba română", argumenta, în baza a peste 150 de izvoare, atât romanitatea și continuitatea românilor pe vatra vechii Dacii, cât și statutul românilor de apărători ai civilizației europene, pusă continuu în pericol de invaziile barbare, tătărești și turcești.

Demnă de luată în seamă este și observația făcută de Al. Piru: „Cantemir e creator de idei și de ficțiune, filosof și poet, romancier înzestrat cu imaginație plastică și patos liric. Personalitatea multilaterală a lui Dimitrie Cantemir, de voievod luminat, om de lume și ascet de bibliotecă, aventurier ambițios și blazat, academician berlinez și senator al lui Petru cel Mare, matematician, arhitect, arheolog, istoric, etnograf, teolog, muzicant, pictor, poet, filosof și romancier, e capabilă să justifice singură o epocă literară, literatura română veche, valorile ei de necontestat." [Al. Piru, *Istoria literaturii române,* Ed. Grai și Suflet–Cultura Națională, București, 1994, p. 23]

Faptul că scrie în limbile română și elină tratatul filosofic de etică, după tehnica dialogurilor platoniciene, *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul,* demonstrează că este un inițiat care a învățat să utilizeze cu precizie facultatea integratoare a cuvântului în viață, caracteristică esențială a literaturii europene dintre epoca Renașterii și epoca Luminilor. În legătură cu respectiva carte, de-a lungul timpului au existat mai multe controverse. N. Iorga de pildă, a etichetat-o drept un exercițiu de învățare a limbii eline, iar Virgil Cândea o lucrare al cărei scop nu era altul decât de a-l impune pe intelectualul Cantemir în lumea cărturarilor de la Constantinopol, în vederea obținerii tronului Moldovei. Profesorul Ion Rotaru a avansat chiar și teza că *Divanul* a fost inspirat de cartea moralistului reformat Andrea Wisswatius, *Stimuli virtutum ac fraena peccatorum,* ideea centrală a lucrării fiind confruntarea clasică dintre Înțelept – Suflet – Microcosm cu Lumea – Trupul – Macrocosmul. [Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române de la origini până în prezent,* Ed. Daco-Română TDC, București, 2006, p. 135]

(Va urma)

Cherchez la femme

Și telefonul a sunat, și gongul a bătut...

Paula ROMANESCU

La răgăoacea portabilă care mă însoțește ca un câine credincios, un apel de la o persoană necunoscută mă trezește în acordurile *Baladei* lui Ciprian de la Stupca. Ezit să-l preiau, dar cum muzica-semnal mă îmbie cu un soi de liniște înaltă, îngădui vocii necunoscute să mă ajungă. La capătul firului rătăcit prin nevăzutele unde ale universului și trimis spre mine – minusculă scamă în același infinit univers, prinde să se înnoade o comunicare. Persoana apelantă se recomandă scurt: *Numele meu este Simona Petrescu, am nouăzeci și unu de ani, am fost microbiolog la Institutul Cantacuzino.* Pauză. Îmi confirm și eu proprietatea numelui și o invit pe interlocutoare să-mi spună cu ce i-aș putea fi agreabilă. Aceasta îmi prezintă scuze pentru cazul în care m-ar deranja cumva și, ca și cum s-ar teme să n-o întrerup, adaugă apoi că mă cunoaște după articolele semnate de mine în săptămânalul *Viața Medicală*, la care are abonament, și că ar vrea să mă cunoască personal spre a-mi vorbi despre… eradicarea malariei în România.

Am simțit că mă ia cu frig. Malarie, țânțari, stuf, păsări de apă, febră! *Febre!*

Și deodată mi-a înflorit în amintire (o, amintirile din anii înfloririi ținerii de minte!) albul zăpezii din iarna anului 1962, când, studentă fiind, am sacrificat doi din cei treizeci de lei și cincizeci de bani – bursa mea lunară – pentru un bilet la Teatrul Național, unde avea loc premiera piesei *Febre* de Horia Lovinescu cu, în rolul doctorului Toma și mai nu știu cum, ajuns pe la Starighiol să lupte cu țânțarii, bolile și metehnele bețivanilor Deltei – stilatul actor Septimiu Sever, bărbat frumos, înalt ca stâlpul *porții sărutului,* după care trebuie să fi suspinat în taină destule adolescente în căutare de idoli. Și nu numai ele. Nu, eu nu! Mie-mi plăcea Alexei Batalov când se etala el pe tot ecranul după ce se desprindea cu noblețe soldățească de sub secera colhoznicei și ciocanul muncitorului, opera aceea colosală a țarinei sculpturii bolșevice Vera Muhina, emblemă a *Mosfilmului,* de care să se înspăimânte și Leul de la *Metro Goldwyn Mayer…*

Mai juca în amintita piesă și Emanoil Petruț, într-un inconfortabil rol de activist comunist pălit de „febra" responsabilității păstrării liniei partidului – monstruozitatea aceea unică despre care se spunea că „e-n toate/ În cele ce sunt/ Și-n cele ce mâine vor râde la soare", și care chiar a râs de viața noastră până a crăpat, dar a renăscut iar și iar *din bube, mucigaiuri și noroi,* materialist dialectic până astăzi (dar, Doamne, până când?!), într-o corectitudine democratică halucinantă, sub mai multe nume, dar cu același crez: Câștigarea și întărirea până la duritatea cremenii – adică până la încremenire! – a puterii politice!

Mai era apoi și Marcela Rusu, tânără, splendidă creatură feminină, actriță născută iar nu prefăcută, posesoare a unei voci cu care sculpta parcă în miezul cuvântului și mai era deopotrivă Mitzura mărțișoreanului acela care fusese „iertat" de sorinii atomizații ideologici pentru „poezia putrefacției și putrefacția poeziei", înfierată de ei revoluționar încă de prin anul 1948. Poetul *cuvintelor potrivite* fusese în sfârșit repus în locul cuvenit chiar de Gheorghiu-Dej, care voia să le dea un pic peste nas comuniștilor bolșevici care tăiau și spânzurau în țară după bunul lor plac, și-și punea ordine în zecile de volumele de *Scrieri* care aveau să apară, în ediție de lux, încasetate, la Editura Pentru Literatură, cu niște drepturi de autor de-a dreptul astronomice pe care scriitorul nu înțelegea să le negocieze, ci să le pretindă doar fără drept de apel. Devenise teroarea directorilor de edituri din România, dar terorist în accepțiunea recentă a termenului nu era, desigur, fiindcă se spune că uneori cu aceștia se mai poate negocia… Data de la care a început publicarea *Scrierilor* argheziene a fost 21 mai 1962 și reprezenta cea de a optzeci și doua aniversare a sa. A fost înscrisă chiar de mâna tremurând a poetului în josul „Cuvântului înainte" de la primul volum.

Revenind la Marcela Rusu, aș mai adăuga că ea chiar a ars pentru teatru, că scena i-a fost sinagogă și golgotă, că soțul ei, dramaturgul Aurel Baranga, a divinizat-o, creând pentru ea roluri memorabile în comediile lui mult gustate de public prin anii '60-'70, cu replici care făceau să se zguduie de râs sălile teatrelor când cenzura avea grijă să pună botniță până și gândului nostru de-ar fi ajuns la el. Cum de-i era îngăduită autorului *Opiniei publice* o astfel de licență… ideologică?! Să credem că Baranga era și el unul dintre alesii regimului? Era! Dar uite că Aurică le zicea bine și publicul, în întunericul sălii, putea și el să râdă cu gura pân' la urechi de strâmbătatea regimului politic.

Întâmplarea, și numai ea, sau cum i-o fi mai spunând potrivelii dintre timpul-trecere și clipa noastră, a făcut ca într-o seară de februar din anul 2002, la ieșirea de la un spectacol (l-am uitat complet!), pe treptele Naționalului, pașii marelui public anonim între care și ai mei, să calce pe o pajiște de garoafe roșii amestecate cu un soi de nisip scrâșnitor… Vestea, ca o șoaptă de val cu clocotiri de adânc, s-a răspândit repede printre mergători: Marcela Rusu trecuse vămile văzduhului ca o linie de fum, lăsând celor foarte apropiați ei rugămintea cea de pe urmă ca întreaga cenușă a trupului să-i fie împrăștiată pe treptele teatrului astfel ca spectatorii s-o ducă pe talpa pantofilor pe marea scenă a nopții bucureștene din lumea lor cu viață însemnată. Deodată, a adiat în auzul meu vocea unei alte actrițe a Naționalului, purtătoare de mantou de blană de jivină din ținutul zăpezilor veșnice, care, sprijinindu-se de brațul unui fost june prim, doar din neatenție desigur a strivit sub botina lăcuită o floare roșie: *Eh! Cabotină până la capăt!,* a susurat aceasta în scoica urechii stâlpului mergător.

Devastatoare iubirea dintre slujitorii artei teatrale!

Și gongul bătea, bătea, bătea întruna în vreme ce cortina se lăsa înceeeeeet pe scena care se cufunda în întuneric. Din cer cădeau peste orașul plin de lumini steluțe albe de nea…

Nu pot să nu amintesc însă și de „spectacolul" de la Crematoriul Cenușa din 12 iunie 1979, „regizat" parcă de cel care fusese incinerat în cea mai mare discreție într-o sfântă intimitate cu o zi înainte, când la ceremonia funebră nu asistaseră, așa cum fusese convenit chiar de… autor, decât trei persoane: Marcela – văduva „interpretului principal", cumnatul și soția acestuia. Durerea lor era chiar sfâșiere. Prezența celorlalți ar fi impietat clipa solemnă a despărțirii. Numai că, aflând tărășenia, partinicii & comp. din toate instituțiile artistice și culturale au ținut să aducă un ultim omagiu defunctului om de teatru Aurel Baranga și astfel a doua zi, *post festum,* o mulțime bipedă de godaci negri, ba chiar și niscai bivoli marcați de tăciunii gândului că moartea i-ar putea păli și pe ei, purtând uriașe coroane de flori, invadau colina Cenușii și se îndreptau spre „tronul" unde-i întâmpina portretul „sărbătoritului" imortalizat pe peliculă într-o clipă de extaz, râzând fericit, cu brațele larg deschise ca pentru un „Bun venit, tovarăși! Vă așteptam, hai!"

Doar Marcela făcea oficiile de gazdă impecabilă, afabilă, surâzătoare. Proaspăt coafată, rujată, fardată ca și cum se pregătea să intre în scenă în rolul Filumenei Marturano din *Divorț italian,* ea purta o rochie toată numai flori multicolore. Avea un cuvânt bun pentru fiecare nou venit, un surâs cum numai ea…

Lipsea șampania! Și coliva!

Și uite-asa, într-o atmosferă de mare entuziasm, niste întristați inși veseli l-au incinerat a doua oară, în contumacie, pe tovarășul dramaturg-portret, vajnic slujitor prin artă al directivelor partidului unic cel prezent în toate, care le trăsese clapa râzând fără păs și ștergând-o englezete în cerul Celui Unul ca să-și adapteze repertoriul la alte hohote din/în Paradis sau, poate, chiar pe la partidul din opoziție…

Voyons, où en étais-je?, cum ar zice Aznavour, adică: Uf, unde mi-e gândul?!

Doamna Simona Petrescu continuă să-mi vorbească despre presa literară românească pe care dintr-o veche obișnuință n-a încetat s-o cumpere cât să fie la curent cu ce se mai scrie astăzi, îmi spune ce i-a plăcut și ce nu din ultimele cărți citite, pe care, recunoaște dânsa cu gratitudine, i le aduce nepotul său „care este prestator de servicii cultural-artistice la Teatrul Național". – Și cum se numește nepotul dumneavoastră, o întreb? Iar vocea necunoscutei doamne, ușor alintată, sau ghidușă, cum mi s-a părut a fi: – Numele lui? Nu cred că-l veți fi remarcat între multele nume de actori ai teatrelor din București. Este Dan Puric.

Și gongul a bătut pentru întâia oară!

Am mai vorbit de atunci la telefon de câteva ori, adică eu am ascultat cu infinită plăcere și deferență spusele doamnei Simona Petrescu, până am convenit că trebuie să ne întâlnim ca să putem vorbi pe-ndelete despre ale scrisului și medicinii și, mai cu seamă, subiect foarte drag domniei sale doamnei microbiolog, despre eradicarea malariei în România – izbândă a microbiologiei românești, care se datorează și implicării în cercetare și experiențe de laborator a interlocutoarei mele.

Și ziua aceea a venit.

Aveam să răspund astfel invitației de a o vizita acasă, scuzându-se că poate îmi fură din timp, dar precizând că de la o vreme se deplasează mai greu.

Când mi-a deschis ușa locuinței sale – o garsonieră într-un bloc dintre acelea gen hotel de o stea ca vai de cerul ei, în care până prin decembrie '89 se încerca să se facă „uniformizarea socială" a neuniformizaților bucureșteni rămași prin case cu grădină/curte, rase de tăvălugul socialismului multilateral rostogolit peste viețile noastre, am avut impresia că mă aflu în fața unei regine a zăpezilor. Era așezată într-un scaun cu rotile pe care-l manevra cu o grație princiară. Am privit-o cu o reală încântare, deși privirea mea ar fi putut trece drept impolitețe. Nu era! Părul alb, fața albă, mâinile subțiri, privirea senină, ținută elegantă, trupul diafan învăluit în straiele de bumbac de culoarea untului, fără nicio cută, impecabil croite, încălțări din acelasi material textil. Aveam să aflu curând că totul era făcut de mâna sa. În Parisul ei, Coco Chanel a avut mare noroc că nu i-a fost concurentă într-ale modei vestimentare microbiologista aceasta din Micul Paris!

Și gongul a bătut pentru a doua oară!

Scena reprezenta o încăpere care era și salon de primire, și dormitor, și bibliotecă (o, mai cu seamă bibliotecă!), simplificată la maximum, dar perfect structurată ca să se poată personajul nostru deplasa în ea cu ușurință. Totul vădea preocuparea amfitrioanei pentru păstrarea ordinii și a curățeniei ca într-o farmacie din alte vremi.

→

Cherchez la femme

Se simțea undeva și prezența îngerul păzitor, doamna asistent medical Florența, care se îngrijește de rezolvarea problemelor care țin de aprovizionare întru *primum vivere,* fără a neglija deloc pe cele care răspund unui foarte important *deinde* – preocupare principală a distinsei doamne căreia nimic din ce înseamnă noutate științifică sau literară în lumea contemporană nu i-a rămas străin, deși lumea nici nu bănuiește ce bogat tezaur omenesc există undeva, într-o banală garsonieră dintr-un cartier bucureștean cenușiu.

Povestea sa se înscrie în universul celor care și-au făcut din profesiune altar de închinare și jertfă într-o vreme în care dictatura inculturii juca tontoroiul pe vârfurile națiunii noastre pentru nimicirea sub călcâiul urii de clasă, de masă, de oameni, a tot ce a însemnat lumea românească de bună cuviință morală, intelectuală, științifică, diplomatică, politică, religioasă, țărănească, de apărare, de firesc și curățenie sufletească.

Dar bolile, democratice foarte, nu știu nici de caracter național, nici de acel *noli me tangere* al celor fără niciun Dumnezeu, ci atacă orbește pe oricine. Ele s-au internaționalizat cu mult înainte de apelul acela cu „Proletari din toate țările, uniți-vă!" și au pornit la lupta cea mare fără să țină seama de tratate și dictate dintre acelea prin care învinșii au fost dintotdeauna îngenuncheați de învingătorii cu pumnul politic mai tare.

Așa se face că și în România bolșevizată cu anasâna unii medici/cercetători/microbiologi au rămas în vremile acelea tulburi în lumea lor științifică să se ocupe de molimele care, fără să țină cont de doctrine politice naționale ori internaționale, mai cu spor decât sofisticatele arme de distrugere în masă, decimau spornic omenirea paradisiacei grădini albastre a universului.

I-a fost dat și cercetătoarei microbiolog Simona Petrescu să se afle între personalități științifice de prim rang din România, între care eminentul profesor doctor Mihai Ciucă ori fratele său, Alexandru Ciucă, spre a nu-i menționa decât pe acești și-ar fi prea îndeajuns.

Prin știința și eforturile savanților români a fost eradicat flagelul malariei în România – proces început în anul 1948 și încheiat complet în 1965.

Rezultatul muncii cercetătorilor microbiologi români a fost publicat în anii '60 ai secolului trecut în reviste de specialitate. Câți ani și câte studii vor fi făcut cercetătorii lumii după acel prim Premiu Nobel pentru microbiologie din 1902, atribuit englezului Ronald Ross care i-a „învinuit" pe țânțari de propagarea flagelului de friguri, urmat de francezul Alphonse Laveran în 1907 care a adus noi elemente despre plasmodium, ca mai apoi Războiul Cel Mare să răspândească țânțărimea cu efectele ei devastatoare pe tot globul și ca România să reușească, printre primele țări, să ajungă la eradicarea maladiei induse de țânțarul anofel femel! În 1985, cercetătoarea chineză Youyou Tu primea și ea Premiul Nobel pentru ceea ce în România se realizase demult.

Între anii 1959-1960, o echipă românească de 28 de cercetători biologi din marile centre medicale din țară a fost trimisă în Vietnam să lupte (nu, nu cu arma în mână, ci cu seringa doar!) cu pesta, lepra, râia, malaria și alte rele cu denumiri feminine. Le-a învins. Era și timpul. Curând avea să înceapă bezmeticia aceea care s-a numit Războiul din Vietnam, cu urmările de care se știe, iar beligeranții – americani, ruși, chinezi, vietnamezi deopotrivă, trebuia să se concentreze pe moarte „eroică" și nu să sucombe din pricina unor minusculi inamici fără naționalitate certă – țânțarii care nici măcar nu aveau habar de internaționalismul proletar și înțepau orbește cam cum se nimerește (trăiască rima involuntară!)

În perioada stagiului vietnamez de luptă cu maladiile, pe când era concentrată pe multitudinea analizelor de laborator, romånca cercetătoare Simona Petrescu a cunoscut și iubirea. Rămasă neîmplinită din considerente care i-au redus la tăcere rațiunea inimii. Sau împlinită tocmai prin neîmplinirea ei! Astfel avea să-i rămână ea credincioasă amintirii lui toată viața. Cine știe exact cum s-ar putea defini acea poveste pe care, evocând-o și astăzi, ochii i se umplu de o negrăită lumină ca o răsfrângere de ape de lună într-o oglindă redevenită nisip!...

Nu rostește niciun nume. În timp ce-mi arată niște fotografii de grup, degetele sale întârzie pe un chip aproape șters de bărbat între două vârste, înalt, suplu, absent parcă la tot ce-l înconjoară – o umbră spre care cată privirea unei tinere din planul opus al grupului. Tânăra era ea. Bărbatul…

După un timp, degetele sale adună cu grijă, ca într-o mângâiere, scumpele relicve etalate pe măsuța joasă de lângă pat: tăieturi din diverse reviste medicale românești sau străine, scrisori, fotografii, o cartolină poștală înflorită cu un mărțișor. „Mi l-a oferit el în urmă cu șaizeci și doi de ani", a mai îngânat ca pentru sine și eu aș fi vrut să nu fiu acolo, ca să nu-i tulbur cumva momentul acela ca o boare de grație divină.

Timpul, hoțomanul acesta de soi, cum i-a zis poetul Radu Stanca, venise ca să punem capăt primei noastre întrevederi.

La plecare, doamna Simona Petrescu mi-a mulțumit pentru răbdarea de a o fi ascultat, răbdare care pentru mine a fost o imensă bucurie și chiar i-am spus-o, și-a deszăvorât roțile scaunului său cu rotile și m-a condus până la ușa ținută sub zăvor (traversăm o perioadă de nesiguranță socială și e bine să ne luăm măsuri de apărare…), a deszăvorât-o și pe aceasta și m-a rugat să-mi fac timp să mai trec pe la dumneaei fiindcă vrea să-mi povestească despre profesoara sa de chimie/fizică de la Școala de Fete din București, savanta Stefania Mărăcineanu, cu un doctorat la Sorbona în 1924, colaboratoare a Mariei Curie, descoperitoarea radioactivității artificiale și…

Dar despre aceasta altă dată.

În urma mea a răsunat zgomotul metalic al zăvorului, ca un gong de sfârșit de act…

Sau mi s-o fi părut?

Lacrima Anei

Dicționarele literare, bibliotecile și internetul sunt foarte zgârcite în ceea ce-l privește pe **Ion Serebreanu.** Găsim doar două cărți, *Fiul meu Orizontul,* Editura Cartea Românească, București, 1983, de unde este reluat și poemul alăturat, și *Poezii pentru mici și părinți și bunici,* Editura Ion Creangă, București (ediția a doua, 1973), dar nimic despre autor.

[pe Argeș în jos]

pe Argeș în jos
pe malul Argos
pe Argeș în sus
pe drumuri ce nu-s
unduie spirale
zariști ireale
nimfele abstracte
zării cataracte
închizând vicleana
numenului rana

deschizând cu geana
orbului poiana
infinite Ane
fetele morgane

sus sub și-ntre ele
lunecă tustrele
ceruri paralele
paralelele
ceruri ielele

ielele idei
ferecate-n stei

iar Manole-n van
strigă cu alean
la suratele
ce cu toatele
spre răscrucea sorții

trec pe drumul morții

numai Ana din
șirul peregrin
pe Argeș în jos
pe malul Argos
pe Argeș în sus
lui i s-a supus
când l-a auzit
și mi s-a oprit
într-o neclintire-n
chip de mănăstire

Poezie fără frontiere

Traduceri de Gabriela CĂLUȚIU SONNENBERG și Germain DROOGERBROODT

Ca nenăscut încă
Stanley H. Barkan (SUA)

Oh, fii tu Adamul,
cel nou,
cu toate coastele
jinduind dup-o femeie
încă nenăscută,
cu gura nededată
gustului de mere,
cu urechile neatinse
de șuieratul șarpelui,
neștiutor al
goliciunii și rușinii
în grădina
blândelor creaturi
ce numele-și așteaptă.

Cel mai frumos
Rose Ausländer (Cernăuți, 1901 – Düsseldorf, 1988)

Mă refugiez
sub cupola ta magică
dragoste
În răsuflarea pădurii
unde tăișul ierbii
se-nclină
Pentru că
nu există nimic mai frumos.

Vară
William Marr (Taiwan)

să spun că zâmbetul tău
iluminează toată grădina
ar fi, bineînțeles, exagerat
dar adevărul este c-am văzut
o floare înflorind
când tu te-apropiai

Diogene
Vjascheslaw Kuprijanov (Rusia)

Cu opaițul în mână
Străbate
pădurea:
stejare,
unde ți-e
fratele ren?
Umblă
prin sat:
câine,
unde-i
tovarășul tău?
Prin oraș:
oameni buni,
unde e
omul?

Amintiri din Cipru

Ion PĂTRAȘCU

Cipru, insulă cu o cultură străveche, dar și cu un prezent de invidiat, este o țărișoară pe care nu poți să nu o îndrăgești. Am avut sansa să o cunosc direct, cu prilejul unor vizite oficiale, precum și al unei misiuni temporare, în calitate de șef ad-interim al Ambasadei României din Nicosia. Eram *mare șef* de oficiu diplomatic, dar nu mă aveam decât pe mine în subordine. Eram ceva de genul *omul orchestră* în diplomație. *Solist,* însă cu sarcini curente ca într-o ambasadă normală. Trebuiau acoperite domeniile politic, economic, cultural, dar mai ales consular, unde nu te păsuia nimeni. Dar, am avut numeroase momente încântătoare, într-o țară cu o civilizație milenară, cu oameni prietenoși, care îmi făceau și ei șederea cât mai plăcută. În plus, eram avantajat de relațiile excelente dintre România și Cipru. Amintirile mele sunt bogate și încă vii, însă de data aceasta mi-am propus să supun atenției cititorilor doar câteva aspecte mai deosebite.

Aș începe prin a repeta că, pentru o singură persoană, acolo era muncă multă, rutină din belșug, dar și momente de neuitat, în care aș încadra, fără rezerve, întâlnirile mele cu o serie de oameni politici din Cipru, toți deschiși față de relațiile cu țara noastră. La recepția oferită de ambasadorul chinez cu prilejul Zilei Naționale a țării sale, l-am întâlnit și pe Glafkos Clerides, președintele unui partid politic de dreapta. Am avut cu el o discuție agreabilă, în cadrul căreia, la un moment dat, mi-am exprimat mirarea că dânsul era singurul lider cipriot care nu vizitase România. El era într-adevăr supărat atunci când îmi spunea că și-a dorit mult să meargă cu soția să viziteze mănăstirile din Nordul Moldovei, însă nu l-a invitat nimeni. Am făcut demersurile necesare, iar vizita dorită de Clerides și de soția sa a avut loc în toamna anului 1989, pe linia Frontului Democrației și Unității Socialiste, organism care prelua unele contacte evitate de Partidul Comunist.

Ulterior, Glafkos Clerides a ajuns președintele Republicii Cipru, calitate în care a participat la reuniunea Crans Montana de la București (1994). Președintele a fost însoțit de ministrul de Externe și de un secretar de stat. Din partea MAE am avut sarcina plăcută de a însoți delegația cipriotă pe timpul șederii la București. Nu m-a părăsit nici astăzi impresia că organizatorii reuniunii au gafat nepermis atunci când nu l-au inclus pe președintele Ciprului în programul întâlnirilor bilaterale cu șeful statului român. Așa am înțeles de ce, în cea de a doua zi a conferinței, Glafkos Clerides a luat decizia bruscă de a pleca la Aeroportul Otopeni, unde era pregătit de decolare avionul prezidențial. S-a lăsat, totuși, convins să ne oprim pentru o scurtă vizită la Muzeul Satului. A fost încântat, ceea ce însemna că nu pleca de la București cu un gust amar. În anul următor, fiind prezent la Nicosia într-o delegație oficială, am înmânat ministrului de Externe cipriot un set de fotografii de la vizita amintită la Muzeul Satului.

În al doilea rând, se cuvine să precizez că activitatea diplomatică în străinătate nu era numai lapte și miere, taclale cu oameni politici locali sau o suită de recepții și cocteiluri, cum și-ar putea închipui cineva din afara acestui domeniu. Nu! Era vorba de efort, seriozitate, cunostințe de specialitate, dar, inevitabil, și de asumarea unor riscuri. Și, erau destule la acea dată în Cipru, țară apropiată, geografic și prin tradiții, de Orientul Mijlociu. Atunci și acolo își găsiseră adăpost mulți dintre cei alungați de conflictul arabo-israelian sau victime ale disputelor arabo-arabe din Liban. Era locul unde se împleteau sau se ciocneau interese de amploare nebănuită. România, care refuzase să rupă relațiile diplomatice cu Israelul (cum făcuse Moscova și aliații ei credincioși), fiind implicată activ în eforturile de atenuare a conflictului arabo-israelian, avea și prieteni, dar și dușmani pe această insulă. De aceea, am căzut serios pe gânduri la aflarea veștii că un grup de teroriști a sechestrat vasul italian de croazieră *Achille Lauro,* cu peste 400 de turiști evrei la bord. Evenimentul s-a petrecut la 7 octombrie 1985, în apele teritoriale ale Ciprului, undeva aproape de orașul Larnaca. Eu mă aflam acolo, pe aeroportul internațional, în așteptarea unei curse TAROM.

Emoții sporite am avut și atunci când ambasadorul unei țări arabe a fost spulberat de bomba din mașina oficială, spre disperarea soției și a copiilor, care au urmărit scena de groază din pragul casei. În ziua aceea, nu am avut curajul să pun cheia în contactul mașinii, mergând pe jos sau amânând unele obligații. A doua zi, ca un *bun comunist* ce eram, m-am lăsat în grija lui Dumnezeu și am pornit cu mașina la treabă. După acest episod am rămas cu senzația că eram urmărit tot timpul. Dacă astăzi pot relata acele momente, înseamnă că pe urmele mele au fost numai *băieți buni.*

Cu ajutorul acelor *băieți buni* am reușit să-mi îndeplinesc obligațiile profesionale, dar și să mă întorc acasă îmbogățit cu informații și imagini unice de pe acel tărâm de legendă, unde a germinat și a înflorit una dintre acele civilizații remarcabile de la malul Mediteranei. Datorită densității și vechimii (peste 10.000 de ani) moștenirii sale cultural-istorice, o bună parte a acestei insule figurează la loc de cinste pe listele UNESCO ale Patrimoniului cultural mondial. În scurtele mele popasuri, nu puteam să parcurg decât în diagonală un itinerar cultural-istoric al *Insulei Paradisului,* cum a mai fost ea numită. Am luat-o, deci, pe scurtătură, vizitând în Nicosia (fostă Ledra în antichitate) unele dintre muzeele cele mai bogate în mărturii despre trecutul și prezentul acestei țărișoare. Când am ajuns la Paphos, am găsit pe deplin îndreptățită decizia UNESCO de a include întregul oraș pe listele Patrimoniului cultural mondial. Poate că nu întâmplător tocmai în apropierea acestei localități și-a făcut apariția zeița Afrodita, iar în primul secol al erei noastre tot acolo s-a oprit apostolul Pavel, în drumul său spre Roma. Nu am pierdut nicio ocazie de a merge la Limasol, al doilea oraș ca mărime din țară și primul său port comercial la Marea Mediterană. După declanșarea conflictului din Liban, el a beneficiat de masive infuzii financiare, dirijate mai ales spre înfloritorul sector turistic cipriot. Din bogata istorie a orașului extrag doar momentul în care Richard Inimă de Leu și-a ales tocmai acel loc pentru a se căsători și a petrece luna de miere cu Berengaria de Navarre (12 mai 1191).

Glafkos Clerides, al doilea din stânga, față

Ar fi păcat să nu amintesc și de inima verde a insulei – Munții Trodos. Acolo am ajuns prin amabilitatea unui adjunct al ministrului de Externe cipriot, care a ținut morțiș să arate delegației noastre vila sa de poveste din creierul munților. Cu acel prilej am reușit să vizităm faimoasa Mănăstire Kykkos (construită în anul 1092), cu hramul Sfintei Fecioare. Am admirat și noi bogăția de icoane vechi, dintre care una – susțineau gazdele – ar fi fost semnată chiar de Sfântul Luca. Aici, mi-am amintit că cea mai prețioasă icoană de la Mănăstirea moldavă Secu provine din Cipru, numindu-se chiar *Cipriota.* Având o vechime de peste 450 de ani, icoana ar fi fost adusă din Cipru de domnitorul Vasile Lupu și dăruită mitropolitului Varlaam al Moldovei, în anul 1647. În acest context, să nu uităm să-i amintim și pe domnitorii români care, timp de o jumătate de mileniu, au fost aproape singurii binefăcători ai lăcașurilor de cult ortodox din Balcani și Orient, deci și din Cipru.

Apoi, în contextul relațiilor multiseculare dintre trăitorii de pe meleagurile carpato-dunărene și cozi cipriați, n-aș putea să nu pomenesc și numele marelui caligraf și miniaturist Luca. Acesta a fugit din Cipru din cauza oprimării otomane, ajungând episcop al Buzăului, după care a devenit unul dintre marii vlădici ai Ungrovlahiei (1604-1629). Luca s-a bucurat de multă încredere din partea lui Mihai Viteazul, atât pe plan religios, cât și diplomatic, fiindu-i încredințate unele solii peste graniță: pe lângă Sigismund Bathori, la Alba Iulia (1595) și pe lângă țarul Rusiei (1596). El a fost foarte legat de ținutul Buzăului, lucru dovedit și de zidirea Mănăstirii de la Izvorani. Ca mitropolit, s-a identificat cu poporul pe care îl păstorea, intrând în conflict cu Patriarhia de la Constantinopol. Lupta lui pentru autonomia bisericii noastre nu putea fi iertată de Patriarhia pomenită. De aici și hotărârea acesteia (neaplicată) de a-l scoate din scaunul de mitropolit, *pentru că, de când a fost numit, nici nu s-a învoit vreodată, nici n-a binevoit a da peschesul anual legiuit sau alt ajutor, precum făceau ceilalți confrați ai noștri.*

Plecând de la Mănăstirea Kykkos, am trecut prin satul Lefkara, cunoscut în întreaga lume pentru celebra dantelă, cu numele de *Lefkaritica.* Am traversat, apoi, o vastă zonă colinară, cu plantații de viță de vie, care le asigură ciprioților miraculosul elixir al vieții de peste 3.500 de ani. Calitatea vinurilor l-ar fi făcut gelos până și pe Dionysos, care poate fi întâlnit peste tot în zona Mediteranei. În fiece loc există câte o legendă despre zeul vinului și al plăcerilor. Pentru noi, este interesant să aflăm că Dionysos ar fi fost preluat din mitologia tracilor. Născut pe meleaguri carpato-dunărene, el nu a plecat în lungile lui aventuri înainte de a-i învăța pe traci secretul viței de vie și al vinului. Teza după care vița de vie a fost adusă la noi din Grecia, cu 3.000 de ani în urmă, este contrazisă nu numai de această legendă a lui Dionysos, dar și de cănile de *ceramică de la Cucuteni,* care atestă că în Moldova se făcea vin încă din mileniul V î.Hr.

S-a scris mult și se tot scrie despre *Patria Afroditei.* Dacă nu parcurgeam etapele Egipt, Siria și Grecia, puteam crede că zeița a ieșit într-adevăr din spuma mării, lângă stâncile din apropierea orașului Paphos. Afrodita nu este zeița care să aparțină unui singur Panteon. Năzdrăvăniile ei au o vastă arie de manifestare euroasiatică. În mitologia cipriotă, însă, Afrodita pare să fie mai alintată decât în Grecia, cu evidențierea acelor trăsături care corespund și mentalității ciprioților, înclinați și ei destul de mult spre distracție și zburdălnicii. Despre originile zeiței circulă unele legende frumoase, de care nu era străin nici Mircea Eliade al nostru. Fără legendele Afroditei, cultura universală ar fi fost mai săracă. Să ne gândim doar la Pygmalion, acel sculptor singuratic din Cipru, care s-a îndrăgostit de femeia dăltuită de el în fildeș. Înaintea unui festival al Afroditei, el își dorea cu ardoare ca statuia lui să prindă viață. Afrodita putea fi și generoasă, când voia. Ea a ghicit gândul lui Pygmalion și i l-a trimis acasă pe Cupidon, care, sărutând mâna statuii, i-a dat viață. Cei doi s-au căsătorit și au avut un fiu, numit Paphos, nume purtat astăzi de vechiul oraș cipriot. Fără această poveste, lui Ovidiu i-ar fi lipsit una dintre cele mai frumoase legende din ale sale *Metamorfoze.* Pe cale de consecință, nici Bernard Shaw nu ar mai fi scris piesa *Pygmalion,* în 1912. Și tot așa, am fi fost privați și de filmul muzical american *My Fair Lady* (1964), care, în același an, a adunat nu mai puțin de opt premii Oscar.

În mitologia cipriotă, Afrodita are o intrare triumfală și înduioșitor de romantică. Apele din care a apărut ea au dobândit calități miraculoase. Dacă femeile se scaldă de zece ori în ele dobândesc tot atâția ani de frumusețe. Afrodita, cea a întregului Orient, a fost, probabil, cea mai răsfățată cu temple și reprezentări plastice, însă nimic nu a șocat mai mult prin perfecțiunea proporțiilor, frumusețe și nuditate decât statuia lui Praxitele, *Afrodita din Cnidos.* Aceasta a fost opera cea mai imitată și copiată din întreaga lume eleno-romană. Sora ei geamănă din mitologia romană, *Venus,* apare tot din mare, în picioare, pe o carapace de scoică, fiind adusă la mal de suflul ușor al nimfei Flora (simbol al fecundității) și al lui Zefir. Și Venus a șocat atunci când a *coborât* de pe șevaletul lui Sandro Botticelli, pentru că era primul nud păgân al Renașterii. De altfel, sunt puține îndoieli privind originea asiatică a Afroditei. În legendele orientale, ea este asociată cu Astarte, zeiță asiriană a iubirii și zămislirii, dar și a gloriei militare.

→

Afrikaans, o nouă limbă imperială

Nicolae MELINESCU

În Africa subsahariană, engleza, franceza și portugheza au avut rolul de liant între europeni și populațiile băștinașe căzute sub ocupație colonială. Misionarii creștini și comercianții au fost printre primii practicieni care au purtat cu ei limbile din metropole. Coeziunea forțată și nivelatoare a triburilor și etniilor prin cultivarea unui limbaj unic de circulație a rămas unul dintre puținele beneficii ale invaziilor europene pe continentul negru. Limbile europene și-au continuat cariera dominantă și după decolonizare, când au devenit limbi naționale sau alternative oficiale ale dialectelor autohtone.

Numai limba *swahili,* vorbită în prezent de aproximativ 100 de milioane de africani (a zecea parte a populației din regiunea subsahariană), a avut și are valoarea unui instrument comunicațional autohton, acceptat și folosit din rațiuni utilitare și nu ca un import impus. Limba cunoscută inițial sub numele de *kingozi,* de origine bantu, a fost consemnată în scriere arabă la începutul secolului al XVIII-lea și s-a dezvoltat prin răspândirea sa teritorială în zona marilor lacuri africane și pe toată porțiunea estică și centrală a continentului.

Swahili a devenit în ultimele decenii limbă oficială în Tanzania, Kenya, Uganda și Republica Democrată Congo, fostul Zair. Tot mai importantă încă de la începutul secolului al XX-lea, această limbă subcontinentală a făcut obiectul unei normări și a unei teoretizări care să-i confere unitate și aplicabilitate în cât mai multe comunități. Conferința de la Mombasa (Kenya) din 1928 a ales ca bază de dezvoltare și răspândire dialectul din insula Zanzibar și, pe baza acestui demers, swahili a devenit a doua limbă de circulație în Burundi, Comore, Malawi, Mozambic, Zambia și Ruanda. Din 2020, ea va fi materie opțională de studiu în școlile din Africa de Sud. Persistența ei atât în perioada colonială, cât și după aceasta a rămas un fenomen lingvistic deosebit și rezistența în fața mareei anglo-franco-lusitane, ca limbă locală, ca mijloc nativ de comunicare, a făcut-o o marcă identitară pentru Africa, aptă să-și dezvolte propria *lingua franca* cu resurse și matrice originale.

Limbile europene au dominat mai ales raporturile între nou-veniți și populațiile locale. Un caz special îl reprezintă limba engleză și lupta de dominație cu un dialect, devenit ulterior o limbă nouă, *afrikaans,* dezvoltată tot de o comunitate albă, cu rădăcini europene. Engleza care a amalgamat numeroase triburi, cum au fost cele din Nigeria, Rhodesia sau Sudan, i-a dezbinat pe albii din Africa de Sud, pentru simplul motiv că englezii/britanicii au fost venetici în ochii olandezilor, care s-au stabilit în primele așezări din zona Capului Bunei Speranțe încă de la 1652. Ei vorbeau o variantă a limbii olandeze de sud în care se amestecau elemente ale limbii *malao*, aduse de sclavii din Indiile orientale, de franceză și de germană. Între timp, în interiorul teritoriului sud-african, pe fermele amenajate de coloniștii olandezi, se vorbea un nou dialect, simplificat, care să îl facă util populațiilor băștinașe. Cele mai multe modificări ale limbii olandeze oficiale le-au produs copiii, amestecați la joacă indiferent de origine. Călători veniți din arhipelagul Zanzibar (azi regiunea semi-autonomă a Tanzaniei) sau din India au adus decenii la rând propriile graiuri care au modificat treptat olandeza și au dat nastere unei limbi noi, inițial fără o scriere proprie și fără reguli cunoscute și aplicate de toți vorbitorii ei. *Afrikaans* a fost ridiculizată la începutul secolului al XVIII-lea, numită „olandeza de bucătărie", pentru că era folosită mai ales de buri – fermierii de origine olandeză. Pe măsură ce aceștia au migrat spre nord, spre interiorul platoului african, sub presiunea britanicilor, aprigi cuceritori și dominatori, *afrikaans* a devenit tot mai populară în mediul rural și o evadare din fața britanicilor care rămâneau izolați pentru că nu înțelegeau ce discutau ceilalți albi. Limba burilor, inconsistentă, neregularizată, dar tot mai răspândită, s-a transformat după sfârșitul secolului al XVIII-lea într-o marcă identitară tot mai viguroasă. La 1795 ea a fost consemnată pentru prima dată în scris prin înregistrarea unor catrene pentru copii sau cuplete ironice la adresa englezilor. Expansiunea culturii burilor, deveniți *afrikaneri* i-a înfuriat pe britanici, pentru că scăpau de sub control populația albă care asigura hrana întregii provincii și controla minele de aur și de diamante. În 1822, lord Charles Henry Somerset, guvernatorul regiunii Capului, a ordonat anglicizarea școlilor și a tribunalelor, ceea ce a provocat o izolare și mai accentuată a populației *afrikaner*. Burii și-au cultivat cu și mai multă mândrie noul limbaj propriu și în 1876 a apărut prima publicație în *afrikaans* – *Die Afrikaanse Patriot* (*Patriotul african*). Englezii au vrut să inunde învățământul burilor cu didactica proprie, au adus profesori din metropolă, mai ales din Scoția, dar și aceste manevre au acționat împotriva intenției inițiale. Dascălii de import nu cunoșteau *afrikaans* și, practic, nu comunicau cu elevii *afrikaander.* Acestora li se interzicea să folosească limba maternă chiar și în locurile de joacă. Cine comitea ultrajul de a renunța la engleză era plimbat prin școală cu un carton atârnat de gât, pe care scria „sunt un măgar".

Când exclusivismul britanic părea să câștige teren, au intervenit reprezentanții Bisericii Reformate Olandeze, forța spirituală a burilor, care a organizat în Transvaal și în Statul Liber peste două sute de școli cu predare numai în *afrikaans.* În 1893 a fost ridicat prin subscripție publică primul monument dedicat limbii și culturii *afrikaans,* la Burgersdorp, din sud-vestul teritoriului, monument vandalizat de trupele britanice în timpul celui de-Al Doilea Război al Burilor. A fost prima exprimare categorică împotriva dominației lingvistice a administrației coloniale. Mobilizarea pentru realizarea monumentului a fost posibilă după ce în 1875 fusese înființată Societatea Adevăraților Afrikaneri. În cele două războaie cu burii (1880–1881 și 1899–1902) englezii au fost învingători, dar au alimentat și mai mult ambiția populației *afrikaander* de a-și păstra tradițiile și limba. În 1902, chiar după încheierea celui de-al doilea război, baronul Milner de Saint James și Cape Town, guvernatorul statului Cap, a decretat: burii să vorbească engleza! Dar aceștia nu puteau uita, chiar să fi vrut, cele 27.000 de copii și femei *afrikaner* exterminate prin înfometare în lagărele amenajate de britanici în primul genocid împotriva albilor. Burii îi acuzau după război, în continuare, pe britanicii albi că au terorizat familii tot de albi, când ținta adevăratei dominații coloniale ar fi trebuit să fie băștinașii bantu. Ambiția lui Milner, ca și excesele predecesorilor săi au avut efectul opus. Judecătorul *afrikaner* Kowie Marais constata: „Dacă n-ar fi fost Milner, noi, *afrikanerii,* am fi fost fericiți să vorbim engleza. Ura lui față de limba noastră ne-a ajutat să o desăvârșim." (David Harrison, *The White Tribe of Africa. South Africa in Perspective,* Macmillan South Africa, Johannesburg, 1993)

Consolidarea tradiției *afrikaans* a cunoscut un prim moment de victorie pe 27 mai 1925, când *afrikaans* a devenit limbă oficială în Africa de Sud, iar prim-ministrul Barry Hertzog (1866–1942) a determinat Parlamentul să aloce 25.000 de lire sterline (o sumă importantă la acea vreme) pentru editarea primului dicționar explicativ *afrikaans*. Creșterea noii limbi a burilor a fost susținută de publicarea primei traduceri a Bibliei în *afrikaans,* în 1933, care a dus la popularitatea sporită a unei organizații etnice, inițial culturale, *Afrikaner Broederbond* (*Frăția afrikaaner*), motorul spiritual și organizatoric al mișcării burilor de cucerire a puterii economice și politice în Africa de Sud și de consolidare a naționalismului *afrikaander* pe trei direcții fundamentale: afirmarea *afrikaans* ca limbă a unei culturi deosebite, fundamentate și normate lingvistic, propaganda istoriei *afrikaander* și dezvoltarea mediului propriu de afaceri. În 1938, marșul *Die Stem van Suid* (Chemarea Sudului) a devenit imn de stat, dar *afrikaans* a început să fie percepută de majoritatea bantu/xhosa ca limbă a opresorilor, respinsă de peste 90 la sută dintre elevi și studenți. Jan Smuts, prim-ministru și ulterior președinte al Africii de Sud, a acceptat în 1943 învățământul dual – engleză, *afrikaans* – forțat de o mentalitate tot mai răspândită în școlile negrilor: engleza părea un mobil al progresului economic și o realizare socială a individului.

Participarea militarilor sud-africani alături de britanici în Primul Război Mondial a modificat pentru o vreme atitudinea celor două comunități față de limba celeilalte. „Departe de casă, de propriile obiceiuri, toți s-au întors către imaginea Africii de Sud. Curând s-a descoperit că soldați anglofoni cântau, vorbeau și chiar citeau *afrikaans* cu entuziasm și încredere națională… de fapt, în multe cazuri, devenise o marcă de distincție ca militarii să vorbească afrikaans la popotă." (Ernst G. Malherbe, *Education in South Africa*, Juta & Co., vol., II, Cape Town, 1977)

Practica segregaționistă de apartheid ca politică de stat după 1948 și preluarea puterii de către comunitatea *afrikaander* a făcut să dispară formele de camaraderie. Guvernele succesive de după cel de-Al Doilea Război Mondial au cultivat supremația arogantă a foștilor buri, ceea ce a alimentat nu numai un conflict tacit cu anglofonii, ci și nemulțumirea tot mai evidentă a negrilor. În 1966, la numai șase ani de la proclamarea republicii, prim-ministrul dr. Hendrik Vervoerd declara: „Sunt *afrikaner.* Istoria mea este povestea unei națiuni cu o nouă limbă, cu rădăcini înfipte adânc într-un nou tărâm." (Herman Giliomee & Bernard Mbenga, *New History of South Africa,* Tafelberg Publishers, Cape Town, 2007) Zece ani mai târziu, impunerea limbii *afrikaans* în toate școlile negrilor a provocat manifestațiile elevilor și studenților și revolta din Soweto, reprimată de armată și încheiată cu peste 600 de morți.

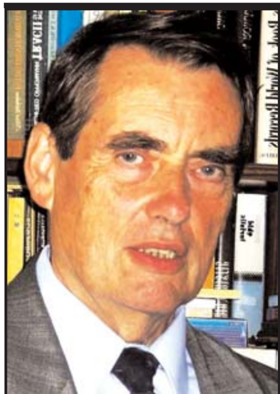
Abandonarea sistemului de apartheid după alegerile multirasiale din 1994 a redus opoziția lingvistică dintre vechea comunitate *afrikaner* și uzurpatorii ei britanici, dar a apărut, în mod firesc, dorința majorității de a-și cultiva propriile matrice lingvistice. În prezent, 11 limbi sunt recunoscute în Africa de Sud ca oficiale. Reactivarea țării ca una dintre locomotivele Africii subsahariene și participarea sa la negocierile continentale și internaționale, inclusiv la cele pentru democratizarea Consiliului de Securitate ONU prin admiterea Africii de Sud ca membru permanent, a dat un nou impuls limbii engleze, ceea ce în interior i-a făcut pe albii de origine olandeză și mai conservatori față de istoria, limba și tradițiile lor.

Fără trandafir, povestea Afroditei ar fi incompletă. Această floare, prin ghirlanda care a așteptat-o pe Afrodita la suprafața apei sau prin petalele ce i-au fost așternute în cale de locuitorii de atunci ai insulei, face parte integrantă din legendele zeiței. Chiar se spune că trandafirul este floarea Afroditei, născut dintr-o poveste de dragoste și devenit cel mai fidel mesager al iubirii. Originea lui se pierde undeva în perioada mitică. În *Iliada,* Homer ne spune că trandafirul împodobea scutul lui Achile și coiful lui Hector. Despre culoarea roșie a trandafirului, legenda susține că în grădinile Raiului erau numai trandafiri albi, care s-au înroșit de rușine atunci când Adam și Eva au păcătuit. În altă variantă, culoarea roșie ar veni de la sângele lui Adonis, ucis de gelosul Ares, din cauza infidelei Afrodita. Și, uite așa, din legendă în legendă, s-a conturat portretul acestei zeițe a iubirii, a iubirii legitime și nelegitime, a dorințelor carnale, a voluptății, vicleniei și seducției, cea care a devenit idealul farmecului feminin. Apropo de destinul zeilor, citeam undeva că *zeii nu sunt de găsit în temple și altare, nici în palate sau sub bolți uriașe, ci trăiesc numai în sufletele celor care cred în ei. Acei zei vor dăinui doar atâta vreme cât vor fi în viață cei care îi venerează și li se închină.* S-ar părea, deci, că nu întâmplător zeița Afrodita este încă printre noi.

Pentru final, ar mai fi o poveste, tare dragă unui argeșean ca mine. Date istorice atestă că fără relațiile vechi dintre cele două popoare, noi, românii, poate că am fi fost văduviți astăzi de minunata baladă a Meșterului Manole. De ce? Se spune că Neagoe Basarab, ctitorul Mănăstirii de la Curtea de Argeș, l-a angajat pe Manole, un zidar din Nicosia, pentru a construi lăcașul de cult, numit de voievod *un crâmpei din Raiul Domnului.*

Orizont SF

Căutând explicații

Dan D. FARCAȘ

Controversatele „răpiri extraterestre", despre care am scris în precedentele trei articole, sunt raportate cu miile și de peste tot. Am examinat și eu câteva astfel de cazuri în România. Deci, fenomenul există, fie și la nivel sociologic. Firește, originea extraterestră va fi respinsă – atât de partizanii științei academice, cât și de majoritatea oamenilor cu o oarecare școală – folosind ca argument aceeași veche eroare de raționament (a „girafei"), anume că răpirile extraterestre nu sunt reale, întrucât, în conformitate cu tot ce cunoaștem la ora actuală, „așa ceva nu poate exista". Din păcate, răpirile nu pot fi dovedite experimental, precum pretinde știința, iar mărturiile, oricât ar fi de multe, nu reprezintă o dovadă solidă, întrucât memoria omenească nu este de încredere.

Numeroasele rapoarte – spun scepticii – sunt, probabil, doar efecte ale unor stări patologice, contaminări media, vise, isterie colectivă, câmpuri electromagnetice, false amintiri sugerate de cel ce aplică regresia hipnotică ș.a.m.d., dacă nu cumva sunt chiar invenții ale unor indivizi interesați să iasă în public cu istorii senzaționale.

Numai că, în privința utilizării regresiei hipnotice, psihoterapeutul John Carpenter a subliniat că un sfert dintre detaliile răpirilor (alții spuneau chiar mai mult) sunt reamintite conștient. Iar detaliile reamintite conștient de unii sunt aceleași cu cele readuse în memorie sub hipnoză la alții. El, dar și mulți alți investigatori au arătat că este foarte greu, ori chiar imposibil, să abați martorul, aflat sub hipnoză, de la istoria care era deja în mintea sa.

O explicație des evocată pentru răpiri a mai fost că, la hotarul dintre veghe și somn – în așa-numitele stări „hipnagogice" sau „hipnopompice" – se petrec fenomene încă insuficient înțelese, în care subiectul se poate simți paralizat și poate avea vise pe care le ia drept realitate. Prof. David Jacobs scria în acest sens că, din 669 de cazuri de răpire pe care le-a examinat personal, doar 277 de persoane dormeau când a început răpirea, în timp ce restul de aproape 60% conduceau mașina, se plimbau, se uitau la televizor etc. Ufologul Budd Hopkins, care examinase peste 1.000 de cazuri, a precizat că în primii două-zeci de ani, toate răpirile importante OZN au avut loc în afara casei și că o bună parte din acestea au implicat doi, trei, șase ori chiar mai mulți martori, care au dat ulterior descrieri concordante. Uneori, concomitent cu răpirile, au fost văzute, fotografiate sau filmate OZN-uri. S-a mai constatat câteodată că victimele au lipsit, pe perioada răpirii, din locurile unde ar fi trebuit să fie. Adesea, cel răpit acuza ulterior hemoragii nazale, iar pe corpul său rămâneau pigmentări, vânătăi, răni, cicatrice, sau semne ciudate, care nu existaseră cu o zi înainte. S-au observat și alte urme fizice, de pildă, amprente lăsate pe sol de aterizarea OZN-urilor.

John Mack, profesor de psihiatrie la Universitatea Harvard, comenta că adesea răpirea este percepută ca un vis, dar aceasta nu înseamnă că toate răpirile sunt vise. El sublinia însă că, deși multe răpiri au loc în stare perfect trează, de multe ori psihicul victimei va simți că este „mai confortabil" să considere că totul a fost doar un vis. Pe de altă parte, desigur, nu orice vis despre o răpire sau despre ființe nepământene ascunde o răpire.

Mulți psihoterapeuți (inclusiv Mack) s-au apropiat de fenomenul răpirilor în ideea că acestea mas-chează o suferință psihică, cum ar fi personalitatea disociată. E drept, un mic procent din cei care spun că au fost răpiți sunt bolnavi psihici, iar răpirile fac parte din delirul lor. Ei spun că se află în contact cu ființe de pe alte planete sau că extratereștrii le scanează mintea, dar istorisirile lor sunt inconsistente și incoerente. Ei sunt sistematic eliminați din listele de cazuri care sunt examinate în continuare. Dimpotrivă, „adevărații" răpiți relatează detalii ale aceluiași scenariu, nu confundă nicio clipă fanteziile cu realitatea, majoritatea fiind membri productivi și respectați ai societății. Numeroasele teste psiho-logice (Rorschach, Wechsler etc.) aplicate martorilor presupuselor răpiri, inclusiv de către specialiști neimplicați în ufologie, n-au pus în evidență nimic cu adevărat anormal. Nu era vorba de persoane schizoide, paranoide sau imature emoțional. În schimb, acești martori doreau cu disperare să găsească pe cineva care să le dea, sub pavăza confidențialității, o explicație pentru peripețiile prin care au trecut.

Paul Devreux și Michael Persinger, ambii profesori de psihologie, erau convinși că fenomenul este cauzat de stări halucinatorii, induse în creierul unor persoane, mai ales în lobul temporal, de liniile de înaltă tensiune și emițătoarele radio ori TV, sau de către câmpurile electromagnetice generate de faliile tectonice din scoarța pământului. Dar nu toate victimele se aflau în preajma unor emițătoare, linii de înaltă tensiune sau în preajma unor falii. În plus, halucinațiile, în ansamblu, sunt scoase din cauză, deoarece ele se compun din imagini văzute anterior de pacient, amestecate cu elemente geometrice etc., or, în relatarea victimei unei răpiri, apar sistematic elemente care nu aveau cum să fi fost văzute înainte.

În același sens, unii specialiști au pus toate răpirile pe seama epilepsiei de lob temporal. Investigațiile, efectuate asupra unui număr semni-ficativ de persoane răpite, au arătat însă că victimele nu sufereau de această afecțiune și ipoteza nu poate explica, oricum, marea asemănare a detaliilor relatate.

⟶

Semn(al) de carte

Ioana-Ruxandra Fruntelată, *Narațiunile personale în etnologia războiului,* Editura Ager, București, 2004 (carte bazată pe teza de doctorat a autoarei, teză coordonată de prof. univ. Nicolae Constantinescu)

Amintirile din război reprezintă un material interesant pentru etnolog din mai multe puncte de vedere. Ele se înscriu într-o tradiție tematică străveche, aceea a confruntării militare, având conotații mitice și ramificații motivice în majoritatea speciilor folclorice consacrate, fapt ce le ilustrează caracterul memorabil. (…)

Un punct de interes al temei noastre este generat de ideea că narațiunile despre război reiau, oarecum paradoxal, problema caracterului istoric al epicii populare. Profund ancorate într-un context situațional efemer, ele implică studierea „prezentistă", racor-dându-se în același timp la un eveniment ce se înscrie diacronic în realitate. Fiecare război aduce alte amintiri, dar ce șansă au ele de a supraviețui generației care le povestește? În acest caz, detaliul istoric reprezintă elementul labil, iar îmbinarea amintirilor în tipare epice tradiționale le asigură integrarea în seria stabilă a categoriilor folclorice. (…)

În loc de concluzii, considerăm necesar să atragem atenția asupra câtorva probleme specifice ridicate de interpretarea narațiunilor personale, cu deosebire în zona de tensiune dintre protejarea intimității și dezvăluirea ei, dintre impulsul realist și forța structurantă a narațiunii, dintre viața povestită și viața ca povestire. (Autoarea, în Introducere)

Radu Theodoru, Marian Moșneagu, *Comandorul aviator Lazăr Munteanu. Cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul". Biografie de război,* Editura Semne, București, 2015

Cartea de față s-a născut din respectul și dragostea autorilor pentru înaltele valori umane și militare care au ilustrat Oștirea la război și la pace – în cazul de față, comandorul aviator veteran de război Lazăr Munteanu din Grupul 8 Asalt al Aviației Regale Române. (…)

Sublocotenentul și locotenentul aviator din anii războiului, Lazăr Munteanu, ardelean tenace, dârz, neînfricat, lipsit de orgolii, excelent camarad, doborât de câteva ori fie la inamic, fie în liniile noastre, agonisind răni și traumatisme grave care l-ar fi scutit de front după recuperare, s-a întors mereu la escadrila aflată în luptă și la camarazii cunoscuți în epocă sub titulatura „Băieții teribili de la Castelul trăsnit". (Autorii, în Cuvânt înainte)

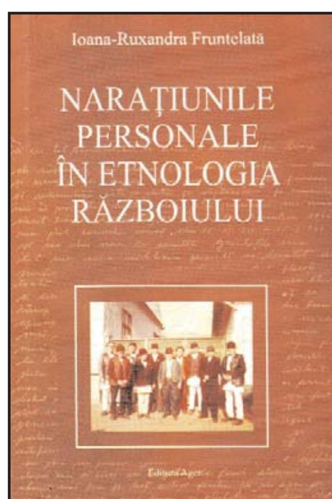
Marian Moșneagu, *Amirali ai României, Dicționar enciclopedic,* Editura Ex Ponto, Constanța, 2017

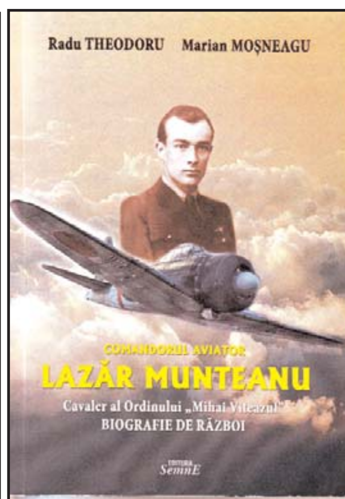
Cu *Amiralii României* mi-am propus să continui seria celor peste 600 de biografii pe care le-am inclus în anul 2008 în *Dicționarul marinarilor români,* prima lucrare apărută sub egida Asociației Absolvenților Academiei Navale „Mircea cel Bătrân", ALUMNI.

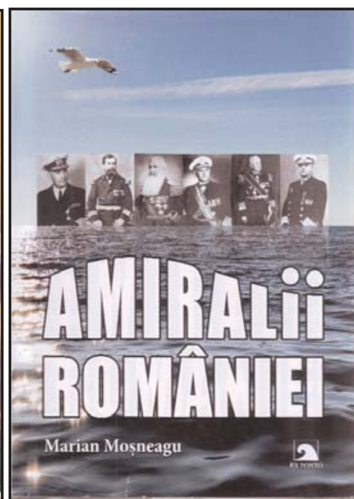
Acest nou dicționar enciclopedic nu este doar un simplu laudatio adus celor 200 de amirali români din toate timpurile, ci mai degrabă o reflectare selectivă și în egală măsură obiectivă a determinării și implicării acestora în adoptarea și înfăptuirea unei politici navale românești autentice, unitare și originale. De aceea, în majoritatea cazurilor, biografiile acestora scot în evidență demersuri îndrăznețe, preocupări notabile, reforme vizionare și programe de înzestrare adecvate necesității asigurării securității maritime și fluviale a României. (Autorul, la începutul cărții)

Florentin Popescu, *Șapte întâlniri imaginare cu G. Topîrceanu,* TipoMoldova, Iași, 2019

„Anii trec ca apa peste raza fugară a existenței noastre, peste visuri, peste zădărnicii. Numai un umorist, cum a fost Topîrceanu, putea să aibă în el și să valorifice acest dureros sentiment al trecerii iremediabile. Inteligența lui așa de lucidă trebuia să zâmbească acestei amare tristeți. Trebuie să zâmbească nu atât pentru neputința noastră materială –... trebuia să zâmbească pentru că totuși inteligența umană a izbutit să găsească un punct de sprijin între două veșnicii. Topîrceanu a făcut parte dintre acele naturi de elită care încearcă să dea un sens acestei vieți... Zâmbetul lui nobil încerca să fie o sfidare sfârșitului brutal care a pus între el și noi o despărțire pretimpurie." (Citat din Mihail Sadoveanu, pe coperta a patra)

Alegorie și avertisment

Mircea OPRIȚĂ

Prozatorul Vasile Băran s-a născut la 20 ianuarie 1931 în comuna Pojogeni din județul Dolj. După studii medii urmate la Târgu-Jiu și București, a absolvit secția ziaristică la Scoala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu". A debutat cu reportaje în ziarul *Gorjul liber* și cu proză în revista *Luceafărul* (1960). A ocupat posturi de redactor la Agerpres, la *Scânteia tineretului* și *Scânteia,* la secția de scenarii a Studioului Cinematografic București, iar între 1969-1989 a fost secretar de redacție la *România literară.* Și-a făcut un dublu debut editorial în 1961, cu cărțile de reportaje *Pe drumul fericirii* și *Gospodăria colectivă – izvor de bunăstare și belșug.* Acestea, ca și alte culegeri care le-au urmat, ilustrează maniera reportajului literar propagandistic și mobilizator. *Cu uluitoarea dispariție a unui cap liniștit* (1965) începe seria schițelor umoristico-satirice, între care culegerile de *microsioane*, „gen" pe care autorul îl revendică drept invenție proprie și despre care ne asigură într-o pagină autobiografică de faptul că i-au atras aprecierile lui Geo Bogza. Între romanele sale, *Cuptorul de ars cărămidă* (1971) trece drept cel mai bun, pentru pitorescul oltenesc pe care își construiește subiectul și personajele. În 2009, la vârsta de 78 de ani, își contabiliza 55 de cărți publicate, multe deficitare estetic, dar convenabile ca atitudine politică vechiului regim, altele, scrise după 1989, străduindu-se să iasă din curentul ideologizant, dar păstrând nostalgii greu de vindecat (*De la regina muncii la regina moartă, De la Lenuța Petrescu la Elena Ceaușescu, Moartea brazilor, roman „dedicat celor 20 de ani care au trecut de la asasinarea soților Ceaușescu"*). Mai multe volume țin de literatura senzațională, fie și cu caracter istoric, precum *Dracula, adolescentul blestemat* (1999) și *Țepeș, fiul Dragonului* (2000), iar eseistica pe care începe s-o cultive pe subiecte istorice sau de artă trădează adesea entuziasmul diletant.

O nuvelă publicată în numerele 411-413 ale *CPSF* (ianuarie-februarie 1972), cu titlul *Fantasma,* descrie în registru mai degrabă umoristic decât dramatic o utopie socială aproape canonică, situată pe o insulă lacustră din sudul Italiei și înconjurată de o centură de aer toxic prin care i se asigură protecția față de restul civilizației moderne. Localitatea Montana trece în exterior drept „orașul fericirii" și se remarcă prin faptul că toți montanienii din peisaj seamănă între ei și poartă „în colțul buzelor un surâs ca de efigie". Mișcările lor sunt stereotipe, îmbrăcămintea identică, iar când participă la un proces de producție se confundă cu mașina pe care o deservesc.

„Cu bunăvoința cuvenită, directorul îmi arătă șirurile lungi de mașini care bâzâiau neîncetat în sunetele muzicii automate. Atunci am observat un lucru ciudat: așa cum erau instalați, cu greu îți puteai da seama până unde ținea trupul montanianului și de unde începea corpul mașinii. Montanienii și mașinile păreau să fi fost totuna. Cu atât mai mult cu cât, prezentându-mi-i, directorul unea el însuși montanianul cu mașina sub un singur nume, mai bine-zis număr sau literă, fiindcă, dată fiind asemănarea lor atât de perfectă, montanienii n-aveau nevoie de nume. Era lucrul cel mai curios pe care-l aflasem și m-am oprit în fața unui montanian cu numărul 98 care bătea cu brațele, acum ca niște dispozitive metalice, pe clapele unei claviaturi conform unui cod dinainte stabilit. Mi s-a părut a fi fost un robot, dar i-am văzut ochii și mi-am dat seama numaidecât că e totuși o făptură omenească transformată în robot. Mai târziu aveam să aflu chiar din gura directorului că nu mă înșelasem."

Performanța practică se clădește, evident, pe un desăvârșit vid lăuntric:

„Montanianul nu are alte preocupări decât operația sa. Pe el nu trebuie să-l intereseze nimic altceva decât să execute ceea ce i s-a ordonat. V-am spus că noi urmărim ca omul-mașină să ajungă capabil nu numai să efectueze toate operațiile cu viteza fulgerului, ci să fie în stare să reziste întocmai ca o mașină bine îngrijită. Iată, se apropie directorul de unul dintre montanieni, sunt aici două dispozitive pentru combustibil. Unul e pentru mașină, celălalt pentru montanian. E ideea patronului nostru, care nu admite pauze: omul trebuie să se hrănească, în plin efort, ca și o mașină. Numai așa vom putea fi egali cu mașinile sau chiar le vom și întrece."

Preocupată exclusiv să mențină „felul de gândire montanian", educația utopică funcționează ca instrument de idiotizare. Obiectivul suprem al simulacrului de universitate de pe insulă este eliminarea cuvântului și a comunicării în general. O bună contribuție în acest sens își aduce, la rândul său, spitalul Montanei, specializat în revizii cerebrale și chiar în schimbări de capete, operații de rutină ce nici nu mai sunt băgate în seamă de pacienți. O regulă a hazardului guvernează, tot la modul parodic, căsătoriile:

„În ziua absolvirii cursurilor, montanienii sunt rânduiți în fața a două tunele, prevăzute la mijloc cu câte o deschizătură. Între ele se află un fel de cușcă. Absolvenții bărbați intră într-un tunel, iar femeile în celălalt. Ajungând la deschizătură, un dispozitiv îi aruncă automat în cușcă. Cei care rămân constituie perechea. Operația se repetă până la scopul final."

Dar întreg acest joc utopico-distopic se dovedește până la urmă un pretext pentru o aventură extravagantă, cu complicații sentimentale și rezolvări deplasate pe teren SF odată cu apariția navei cosmice și a frumoasei din antimaterie („Fantasma") care trezește montanienii ca din vraja unui basm rău, îngăduindu-le să-și reia trăsăturile ce fac varietatea și specificul naturii omenești. Scăpată din frâu, alegoria parodică a lui Vasile Băran tinde să devină simplu amuzament.

O scriere publicată în 1975 la Editura Ion Creangă, ca roman fantastic, se intitulează *Insula manechinelor* și reia tema insulei fericite, creată de savanți naivi și exploatată de escroci fără scrupule, rescriind-o ca aventură pentru copii și tineret. Naratorul are 13 ani, însoțitorii săi – Corina, Ciutu, Eduard – corespund și ei englezescului „teenager". Insula se numește acum Euforia, iar locuitorii, euforienii, „transformați (din pricina aerului euforic cu care Felix îmbălsămase întreaga insulă) în oameni lipsiți de cel mai slab fior de împotrivire, oameni-păsări, oameni-flori", oameni „salvați de teroarea rațiunii", se complac într-o continuă somnolență. Lucrarea preia și dezvoltă un motiv atins în fugă și în nuvela *Fantasma,* dar pierdut acolo printre mai multe alte motive concurente. Profitând de apatia insularilor, sinistrul Bakon pune la cale transformarea euforienilor vânați anume pentru aspectul lor remarcabil (între ei și copii) în manechine, un fel de morți încă vii, cu mare cerere în magazinele de prezentare a modei din lumea întreagă.

Neconvingătoare – cel puțin ca soluție pentru toate răpirile – au fost și explicațiile evocând experimente militare secrete, de pildă, proiecte de control al minții, prin implanturi, halucinogene sau alte asemenea tehnici. Ipoteza a fost avansată de Helmut Lammer, doctor în geofizică, angajat la Institutul de Cercetări Spațiale din Austria. El era de părere că, pe lângă răpiri OZN autentice (în a căror realitate crede), există și răpiri OZN înscenate, în diverse scopuri, de anumite grupuri de militari.

Specialiștii au mai examinat și respins și alte presupuse explicații, cum ar fi mitomania, înclinația spre fantazare, hipnotizabilitatea, personalitatea disociată, abuzuri în copilărie ș.a.m.d.

În cartea sa *Abduction,* din 1995, John Mack preciza că „O teorie care și-ar propune să explice fenomenul răpirilor va trebui să răspundă la cinci dimensiuni de bază. Acestea sunt: (1) gradul ridicat de consistență dintre detaliile raportate privind răpirea, dar și emoția adecvată unor trăiri reale, relatate de observatori aparent credibili. (2) Absența unor boli psihiatrice sau a altor factori psihologici sau emoționali care ar putea explica ceea ce a fost raportat. (3) Modificări fizice și leziuni care afectează corpul victimelor, dar care nu urmează un model psihodinamic evident. (4) Asocierea cu observații OZN independente, făcute de alte persoane, concomitent cu răpirea (și pe care cel răpit nu le poate vedea). (5) Rapoartele de răpire a unor copii având vârste de doi sau trei ani... În mod evident, la ora actuală nu există nicio explicație care să răspundă la toate aceste elemente."

Mack adăuga că „Nu pot să-i descurajez pe cei care încearcă să descopere explicații convenționale pentru fenomenul răpirilor. Doresc doar să subliniez că, în calitate de clinician, am petrecut nenumărate ore încercând să găsesc explicații alternative, care nu ar fi necesitat acea schimbare majoră, în viziunea mea asupra lumii, cu care m-am confruntat. Dar nicio teorie sau explicație familiară nu s-a apropiat, cât de cât, de o explicație pentru trăsăturile de bază ale fenomenului răpirilor."

Profesorul mai afirma că insistența de a găsi explicații alternative, naturale, pentru răpiri vine fie de la cei care nu cunosc marea bogăție și complexitate a acestui fenomen, fie de la oameni blocați într-o viziune îngustă a realității, pe care nu o pot părăsi, persoane incapabile, de exemplu, să accepte posibilitatea ca noi să fim investigați de niște inteligențe necunoscute. El găsea semnificativ faptul că există indivizi care „consideră inacceptabilă ideea că astfel de experiențe s-ar putea întâmpla. Acești indivizi ar putea crede în existența unui Dumnezeu personal sau a unei ființe supreme, dar nu găsesc posibil că entități cosmice, precum acestea, ar putea intra în lumea noastră fizică și mintală." (Va urma)

(Urmare de la pag. 31)

Așa cum afirmă însăși artista, „această expoziție a mea pe pământul României vrea să fie un impuls care să dea conștiința omului exclus și sclav și să-l elibereze de sfâșietoarea durere a exilului, care se transformă din durere personală în una universală și transformă în amar mama Țară, generând absență, dezolare și sărăcie, devine o Țară sângerândă".

A ajunge la o totală reunire armonică și conștientă cu propriul EU, în deplină demnitate suverană înseamnă a transforma starea de „damnațiune", de victimă neputincioasă și exploatată, redevenind Persoană bogată spiritual și în comuniune cu Lumina propriului Pământ.

În acest fel, Barbara Walder dorește să aducă mesajul său de pace, unitate și libertate tuturor ținuturilor „strămoșilor" și să fie o „ambasadoare", în același timp, de bucurie conștientă. Ea speră că și Pitești (locul unde a fost sediul teribilei pușcării a morții din timpul comunismului) și Curtea de Argeș, oraș regal și veche capitală situată între pădurile munților și râul Argeș, pot să păstreze întotdeauna acea mândrie care trebuie recunoscută pretutindeni, în pace și în legătură cu propriul pământ, în acest ținut care miroase a tămâia mănăstirilor, care strălucește în icoanele și cupolele acestora, picturi murale medievale ale bisericilor realizate în culori pământii, roșu și cobalt, mândrie care este vie în viața locuitorilor săi uniți pământului și pădurilor din care se ridică o ceață asemănătoare „respirației pădurii", așa cum se spune pe aceste meleaguri, respirație a unei țări libere și unite.

Acel *Eu* reunit propriilor rădăcini are candoarea luminoasă materializată de acea imagine modelată din argilă, prezentă în expoziție, care pentru Barbara este trupul primordial, în care este încarnat propriul suflet și reprezintă omega și o nouă alfa. În acest fel, toate amintitele etape reprezintă un „sfânt" cerc al eternei reveniri, unde regăsim „credința", „speranța" și „iubirea", dar în care, parafrazându-l pe Sfântul Paul în scrisoarea sa către corinteni, iubirea ce se dăruie (*agàpe*) este un lucru mult mai mare decât toate acestea, este unicul lucru într-adevăr necesar, deoarece reunește Pământul și Cerul, omul cu Dumnezeu.

Ars longa...

(Urmare de la pag. 32)

Spre deosebire de gândirea modernistă, care a recunoscut o importanță supremă unor idealuri ca raționalitatea, obiectivitatea și progresul, „postmodernismul" Barbarei se întreabă pe sine și ne întreabă și pe noi despre existența reală a unor astfel de idealuri „absolute", punând în evidență modul în care aceste concepte sunt uneori doar aparențe.

Cred că Barbara este puternic atrasă de scene subsumate chiar curgerii vieții și morții, sintetizate într-o constelație existențială formată din vis, destin, caracter, curaj, călătorie, iubire universală și iertare, din *Paradisul pierdut* și din Sfintele Scripturi.

Barbara dă o idee despre „Tara Promisă", o metaforă a unui obiectiv care trebuie atins sau recucerit, dar nu atât de utopică pe cât s-ar putea crede. Pictând realitatea cu trăsături puternic marcate de o nouă dimensiune abstractă, fantastică și simbolică, lucrările artistei sunt îmbibate de un realism psihologic și etic ascuns sub masca alegoriei.

La fel ca în figura lui Ulise de Dante, călătorul Barbarei este total absorbit de rolul său de a fi protagonistul conștient și unitar al propriei istorii moral-psihologice (care coincide cu simbolismul ego-ului și al auto-conștiinței) și este îndemnat să călătorească din impulsul de a „descoperi". Este la fel ca în *Canto di Ulise* reluat de Primo Levi (1919-1987) în celebra sa carte *I sommersi e i salvati* (*Înecații și salvații,* 1986), unde exilatul, prizonierul sau evadatul par să amintească faptul că demnitatea persoanei și a ținutului de apartenență sunt primele și cele mai importante lucruri. Un nou Ulise, deci, caracterizat prin prezența unui har „divin" (care pentru Barbara trebuie să fie înțeles ca o metaforă a Luminii, de reconciliere „postmodernă" cu Natura înconjurătoare și cu integritatea propriului Eu, după depășirea dezamăgită a credinței oarbe în progresul științific fără suflet), diferit așadar de acel Ulise „modern" (adică în interpretarea laică din secolele XIX, XX), necredincios sau, mai bine spus, credincios în rațiune și în progresul „futurist", care naufragiază, totuși, în mod emblematic și în mod „profetic" în apropierea zonei muntoase a Purgatoriului. O afirmare viguroasă a demnității umane în ansamblul său și în unicitatea sa, chiar dacă (așa cum Ulise în opera lui Levi) acest lucru va duce la sacrificiul suprem și la sfârșitul vieții în sine (în același fel în care marea acoperă nava ce se scufundă), viață care fără demnitate nu mai are sens și rost să existe. Această ultimă viziune radicală a lui Ulise, totuși, nu a fost aceea a lui Dante, care admiră, dar, de asemenea, condamnă la un moment dat eroul, deoarece a considerat și întemeiat toată „salvarea" personală numai pe propriile sale puteri, în dezacord cu puterile divine; această viziune nu este nici cea a Barbarei Walder, care, oricum, crede că întotdeauna este posibilă o reconciliere a Eu-lui cu globalitatea sa și a Eu-lui cu propriul său pământ nativ: o dorință care devine speranță aurorală dacă însuși Eu-l aspiră către Lumina externă – în operele sale reprezentată în general în partea de sus și coborând apoi ca să ilumineze Pământul. Un Pământ care, în acest fel, redobândește propria luminozitate interioară și o revarsă în jur sub formă de iubire, nu de judecată. În sine, o lume „dreaptă", dar fără iubire este numai o tiranie, întrucât iubirea este adevărata unire și reunire, singura superioară justiției.

Privitorul este condus printr-un mod simbolic sinuos către adevăruri noi și profunde, asistă, complice, la apariția de scenografii mirabile, la construirea picturală de fabule „frumoase" și de apologii „morale".

Parafrazând o propoziție a lui Jorge Luis Borges (1899-1986) – „trebuie să deschidem cartea și atunci ei [cele mai strălucite minți ale omenirii] se trezesc" – am putea spune că în picturile artistei Barbara sunt izolate, la fel ca în cărți, cele mai bune spirite, dar tăcute: observatorul trebuie să le trezească și să le lase să vorbească.

Cele două expoziții din România (dintre care cea de la Pitești a fost mai redusă, fiind un preambul la cea de la Curtea de Argeș) sunt centrate pe o temă foarte dragă artistei și ne dezvăluie pe deplin sufletul său pe care am încercat până acum să-l descriem.

Tema principală este călătoria pe care am menționat-o mai devreme: o călătorie de dragoste pentru redescoperirea de Sine, a acelui Eu unitar care vrea să trăiască în coerență cu Sine însuși, cu ceilalți și cu natura, reunindu-se în comuniune cu propriul pământ nativ. O călătorie spre *Pământul Strămoșilor*, către propriile rădăcini și propriile origini.

Exact ca un copac înalt, Eu-l Barbarei își întinde rădăcinile în *Pământul Mamă* și își extinde ramurile către *Tatăl Cerul,* așa cum *Coloana Infinitului* de Constantin Brâncuși, desfășurându-se de la baza pământului, ne dă impresia că se unește și se contopește cu Cerul, ca o modernă metaforă a biblicei scări a lui Jacob. Este metafora exilaților și a celor „fugiți" din propria țară, din toate timpurile și de orice națiune, care năzuiesc la reunirea și regăsirea propriul teritoriu ca să trăiască din nou în echilibru, în dragoste și în armonie întocmai cum trăiau în trecut. O cale în același timp înapoi și înainte.

Totul începe cu marea viziune, în mod material și gestual, expresionist, a *Femeii-Pământ* și a darului său primordial, un timp Venus primitivă și *Mater Matuta* care naște și răsare ca Venus din acele „zone geografice" ale sufletului, gravate gestual în pigmenții de pământ ce provin din diverse zone europene, împrăștiați pe vechi foi de hârtie uzate și reciclate. Darul necondiționat, total și dezinteresat al Mamei Pământ este dragostea, un dar care corespunde distincției pe care o făceau grecii din antichitate, între *èros*, pasională dorință de a poseda un altul, și femininul *agàpe,* iubire dezinteresată care ne amintește acel primat al originilor Matriarhatului la care chiar Barbara face aluzie în anumite opere.

Pictura în sine devine natură și materialitatea densă al culorii devine „carnea" luxuriantă, ciobită, umilită și rănită, uneori sfâșiată. Numai în continuarea purificatoare a călătoriei către rădăcinile propriei istorii a vieții sale și a propriei Patrii natale, apar în peisaje spiralele Cerului.

Primul ciclu al acestei „călătorii", dedicat *Pământului,* începe cu „crucea" de culoare ocru și pământiu a vechilor regiuni ce au fost un timp ținuturi „făgăduite" și „binecuvântate" și apoi „martirizate", brutalizate și asfixiate, cum sunt Etiopia, Egiptul și Palestina, dar care sunt prețiosul tezaur păstrat în mod gelos și intim, conservate în *Teritoriile din mine,* urmate de *flash*-urile profetic-poetice, așa cum sunt „Casa Strămoșilor" visată în mod nostalgic și niciodată uitată înlăuntrul inimii, râvnitul *Pământ-Lumină,* vechea rădăcină încoronată și strălucitoare a strămoșilor, întrevăzută și indefinit visată ca un miraj, la fel cum mâinile unui orb „zărește" cerurile. *Deasupra paginilor trecutului,* în acel palimpsest asupra căruia se stratifică propriile experiențe crude ale vieții petrecute, însă nu cea într-adevăr „proprie", încet-încet, adevărata Lumină risipește întunericul și luminează reala viziune de Sine, mângâie, redă aur pământului amăgit, strivit, violat și fals iluminat de iluzii, redă aur materiei ce strigă pătrunsă acum de impulsul încurajator al dragostei recâștigate. Și, din întunericul ascuțitei stânci dure a regatului mineral, efluviul strămoșilor pune în mișcare pasărea care se desprinde de la pământ zburând către zări luminoase.

Acest „Pământ al Strămoșilor" nu trebuie căutat în mod insistent numai cu propriile forțe (cum, în schimb, făcea menționatul Ulise a lui Dante): conștiința Eu-lui trebuie să fie o predispoziție a inimii către iubire pentru alții, pentru a deveni un vas „virginal" al Luminii însăși, ce te întâmpină, te „ridică" și te conduce – precum „pescarii de oameni" din evangheliii – către „pământul promis" strămoșilor. În acest mod, spiritele din pământ pot să se ilumineze și să se reaprindă. Altfel spus, în al doilea ciclu al *Cerului,* Lumina inimii se revarsă, pregătită să fie „pescuită", salvată, reunită.

Într-un dinamism lent, calm și cadențat, ascensional, alcătuit din alegorice imagini de nori, culoarea violet simbolizează transformarea, iar Cuvântul (*Verbum*) aduce dragoste și viață, și nu judecăți și sentințe. Ca un *Cântec al balenelor*, reprezentând pentru Barbara „arhanghelii mării", inima și lumina retransmit viață și energie întunericului pământului, *arhanghelul Mihai* răspândește – chiar dacă felul cum o face poate fi la început „usturător" și dureros – Lumina însăși, iar pământul nu mai este separat de Sine și străin.

În cele din urmă, în secțiunea a treia, reapariția Eu-lui, a conștiinței de a fi armonios în dialog cu propria țară „amară", care, acum, nu mai este „amară", pentru că înăuntrul său există o lumină care luminează esențe cristaline pure, care o percep ca un „Sfânt" Graal: eterici *licurici* în descompunere, fluctuanți și dansanți în adâncul întunecatelor păduri, care ne acompaniază, conectează și reunesc Cerul cu Pământul, devin euritmice modulații voalate de culoarea ametistului, cu reverberații lunare și argintii. Subconștientul și rațiunea se întrepătrund și se estompează unul pe celălalt, cu ajutorul inimii neînfricate a unei renăscute *Leoaice.* Pribeagul, deci, ca un renăscut copil, cu umilință, poate fi eliberat din stratificatul turn înlănțuitor cu ajutorul *focului-jongleur* ce dansează (care topește, contopește, unifică, fără să distrugă) și se reconciliază cu propriul teritoriu, cu luminosul oraș „din vârful muntelui" menționat în Evangheliii. În acel moment, nu vor fi persecuții și holocaust, deportări, fugi, exiluri, diaspore, rasism și dezrădăcinarea oamenilor din propria țară, nu vor fi nedrepte tribunale inchizitoriale, nici justițiari ai morții și ai exterminării, care despart în mod sadic oamenii de propria Țară, de propria cultură, care fragmentează Eu-l și îndepărtează spiritul și sufletul, lăsând trupul și pământul singure, devenind numai inerta și devastata materie martirizată.

În acel moment, un impuls, o lumină albastră poate străbate pământul ca un vânt creator, pentru a face să se întrezărească regale figuri de strămoși-femei într-o imagine care redevine un port sigur, reînnoita și regăsita țară natală a unui Ulise – de data aceasta homeric – care, plângând de fericire, acostează în portul său Itaca, strângând între mâini, în genunchi, bulgărele de pământ drag pătruns deja de lacrimi și sânge. Numai în acel moment Eu-l poate ajunge la completarea sa cu Lumina ce traversează, pătrunde Pământul, cu propriile rădăcini solide din nou, puternic înfipte în pământ, și cu ramurile ce îmbrățișează Cerurile fără margini. Este o răscumpărare definitivă și luminoasă a persoanei în toată complexitatea sa, salvarea propriei țări îndurerate, care a pierdut violența amară indusă de sfâșietoarea dezrădăcinare. Un ținut niciodată uitat de exilații, emigranții de ieri și de azi, de cei săraci și neputincioși, care pe vremuri erau subjugați și înrobiți sau care, la începutul secolului al XX-lea, plecau în căutarea norocului de peste mări, în cele două Americi, care au fost deportați de brutalitatea nazistă și rasistă, care au fost privați de libertate de către sufocante dictaturi comuniste, morți în închisori, în deportări în Siberia și în Gulag și care în zilele noastre mor în „mormântul" Mediteraneean, în disperatele lor „cărute" de mare.

(Continuare la pag. 30)

Barbara Walder

S-a născut în Germania, unde a locuit din 1952 până în 2006, când s-a mutat în Elveţia, iar din 2012 s-a stabilit în Principatul de Liechtenstein.

A început să studieze pictura şi sculptura în 1998, în Germania şi Elveţia, a efectuat mai multe călătorii de studii în Europa, Egipt, Iordania, Turcia. A început să picteze în 2002, dar a continuat să se perfecţioneze, participând la numeroase întâlniri de lucru şi cursuri de specialitate. Expoziţii personale în mai multe ţări europene, participare la expoziţii de grup, are lucrări în colecţii publice şi private.

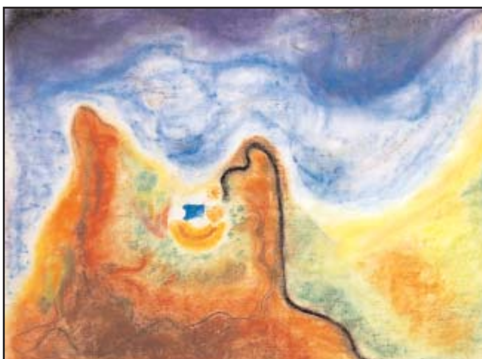
În ultimii ani a primit mai multe premii, de pildă, The Palm Art Recognition Prize (2015), premii ale revistei *Art Magazine* (2015, 2016, 2017) etc.

Mamă Pământul - Tată Cerul
Vreau să-mi trăiesc EU-l

Giampaolo TROTTA

În operele artistei germane Barbara Walder – care în lunile mai şi iunie ale acestui an a avut două expoziţii în România, la Piteşti (în sediul Bibliotecii Judeţene „Dinicu Golescu") şi la Curtea de Argeş (la Centrul de Cultură şi Arte „George Topîrceanu") – putem avea două niveluri de lectură, distincte, dar inextricabil legate între ele. Primul este cel estetic, cu implicaţiile sale compoziţionale şi cromatice. Lirismul său informal se referă în mod clar la estetica de reînnoire introdusă de Alfred Otto Wolfgang Schulze (1913-1951) – Wols – şi reflectă curentul Abstract, combinat cu cel Informal. Acest prim nivel este cu siguranţă ceea ce atrage mai întâi atenţia observatorului, dar, dacă ne-am opri numai la acesta, am rămâne la suprafaţa operelor Barbarei.

În afară de parametrii estetici şi de „istorie a artei", picturile sale se citesc deopotrivă cu „inima" şi „mintea", pentru a putea să ajungem la contemplarea esenţei lor.

Culorile sunt „aruncate" pe pânză într-un mod gestual şi instinctiv şi abia mai târziu „apar" sau, mai bine spus, „răsar" forme spectrale care incendiază de semnificaţie tablourile. Aşa cum se întâmplă cu o mulţime de opere de avangardă din secolul al XIX-lea, picturile şi sculpturile artistei nu vor să fie doar o simplă contemplare estetică a frumosului, ci mai degrabă încurajarea unui mesaj puternic, uneori incomod, întotdeauna în cumpănă între universul interior, îmbibat de nemulţumiri existenţiale, şi o componentă socială, intim ancorată problemelor universale ale justiţiei, situaţiei de a fi femeie, de împărtăşire al progresului uman care nu distruge.

Arta sa devine un imn al elementelor primare – Pământul, Aerul, Apa şi Focul. În acest fel, abstracţia lirică, în mare parte emoţională şi gestuală, nu se ridică niciodată la nivelul de protagonist absolut al operei, ci constituie spaţiul eterat, lichidul amniotic în care fluctuează şi sunt recompuse figurile texturale dense, exprimate prin fragmente şi identificabile într-un fel de neometafizică, cu conţinut emoţional deosebit de intens. Arta sa, chiar cu anumite accente de Expresionism Abstract, este pură *abstracţie lirică,* aşa cum a fost aceasta definită de Pierre Restany (1930-2003) şi folosită de Georges Mathieu (1921-2012) şi de italianul Antonio Corpora (1909-2004).

Definiţia lingvistică abstractă a artistei Barbara Walder nu respinge legătura cu natura, astfel încât pictura sa se poate califica, folosind un termen deja utilizat de Lionello Venturi (1885-1961) despre „Gruppo degli Otto" (Grupul celor Opt), ca o formă de „abstract-concret", termenul „concret" asociat abstracţiunii fiind corespunzător termenului „figurativ" sau, cel puţin, acelui fragment de figuraţie care în cele din urmă reapare în lucrările sale.

Barbara îşi bazează neobositul experiment artistic pe culoare, ca element primar, unic şi inconfundabil, care marchează însuşi actul pictural şi creativ. A descoperi culoarea care este în noi, prelungindu-ne universul spiritual dincolo de moartea fizică, devine riguros şi kantian un „imperativ categoric" al modului său de a picta, un mod, se poate spune „astrosofic", impregnat adică de o astronomie-astrologie spirituală. Doar culoarea este cea care domină diviziunile de peisaje sintetice compuse din „pământ" şi „cer". În impresia cromatică, fructul se dezlănţuie direct din suflet şi este, într-un anumit sens, *Verbum* şi numai după aceea încep să apară „imaginile", care, „captive" în materie şi culoare, se eliberează în mod natural, cu forţe proprii, apărând încet-încet în Lumină, evocate de la nivelul inconştient la cel raţional şi auto-conştient. Aceste imagini de figuri apar şi se ridică din culoarea zgrunţuroasă, din pulbere de pământ şi din pigmenţii utilizaţi de ea, pentru a fluctua în eter ca nişte ectoplasme într-un fel de dans angelic.

(Continuare la pag. 31)

Număr ilustrat cu lucrări ale Barbarei Walder.

Semnează în acest număr